

Ση. ΕΠΥΡΟΜΙΝΟΣ

ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΡΕΠΠΑ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1822—1912

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιας

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 1985

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

1985

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΡΕΠΠΑ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	
ΚΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	55913
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	9/9/2014
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.	

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1822—1912

• ΣΥΛΛΟΓΗ •
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΡΙΩΝΗ
ΔΩΡΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ
ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗΣ ΠΡΩΓΩΝΙΟΥ

ΑΝΑΤΤΗΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 1985

ΙΩΑΝΝΙΝΑ
1985

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΧΕΙΡΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

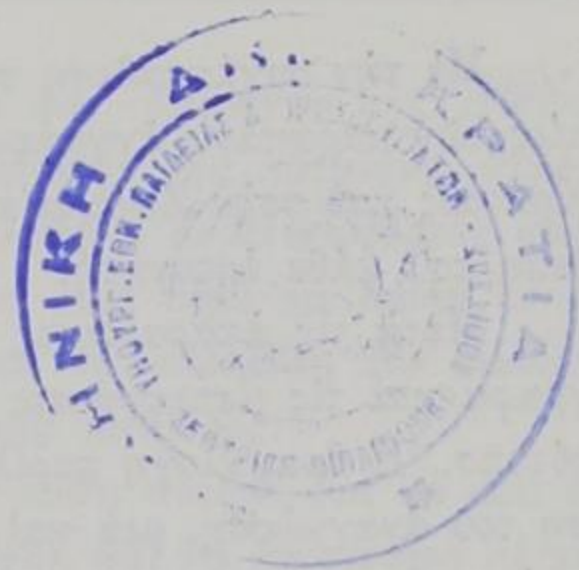
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Εἰσαγωγή

Τὸν Ἰούνιο τοῦ '83 εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσω μερικοὺς ἀπογόνους τοῦ Χιμαριώτη¹ Συνταγματάρχη Χωροφυλακῆς Σπύρου Σπυρομίλιου (1864—1930), ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῶν ἐθνικῶν ἀλυτρωτικῶν ἀγώνων τῆς περιόδου 1895—1915². Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ συγκέντρωνα τὸ ἀπαραίτητο ὕλικὸ γιὰ τὴν ἐτοιμασίαν ἐνὸς τηλεοπτικοῦ ἀφιερώματος γιὰ τὸν Σπυρομίλιο, τὸ ὁποῖο προβλήθηκε ἀπὸ τὸν δίαυλο τῆς EPT - 2, στὰ πλαίσια τῶν ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων μὲ τὴν συμπλήρωση τῶν 150 χρόνων ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς Χωροφυλακῆς.

Θυμᾶμαι μὲ πόση καλωσύνη καὶ προθυμία μὲ βοήθησαν τότε οἱ ἀπόγονοι³ τοῦ Βορειοηπειρώτη ἀγωνιστῆ, ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους οἱ κ.κ. Αἴας Σπυρομίλιος, Δῆμος Πόλιος καὶ Ἀνδρέας Λέκκας καὶ ἀπὸ τοὺς νεώτερους, ὁ φοιτητὴς τῆς Νομικῆς κ. Μίλτος Σπυρομίλιος. Οἱ τρεῖς πρῶτοι πλημμυρισμένοι ἀπὸ συγκίνηση, ἀφῆσαν νὰ ξετυλιχτοῦν οἱ προσωπικὲς τους μνημὲς γιὰ τὸν ἐνδόξο πρόγονό τους, ὅπως τὸν γνώρισαν ἀπὸ κοντὰ στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του.

Τὸ ἴδιο φανερὰ συγκινημένος ἔδειχνε καὶ ὁ νεαρὸς φοιτητὴς καθὼς ἔβλεπε νὰ λούζονται ἀπὸ τὸ φῶς τῶν προβολέων τοῦ τηλεοπτικοῦ συνεργείου τὰ δεκανίκια ποὺ χρησιμοποιοῦσε ὁ Σπυρομίλιος μετὰ τὸν βαρὺ τραυματισμὸ του στὸν Μακεδονικὸ ἀγώνα, ἓνα κάδρο μὲ τὴν φωτογραφία τοῦ ἀγωνιστῆ πλαισιωμένη ἀπὸ παράσταση τῆς ἐλληνικῆς σημαίας ὑφασμένης στὸ μετάξι ἀπὸ νέες τῆς Χιμάρας, καὶ μερικὰ ἀκόμη ἀτίμητης ἀξίας ἱστορικὰ κειμήλια.

Ὁ κ. Μίλτος Σπυρομίλιος εἶχε τὴν εὐγενικὴ καλωσύνη νὰ μοῦ παραχωρήσει γιὰ ἀντιγραφή καὶ δημοσίευση 34 ἱστορικὰ ἔγγραφα, ἐξηγώντας μου ὅτι τὰ εἶχε συγκεντρώσει ὁ παππούς του τὴν ἐποχὴ ποὺ ἀγωνιζόταν στὴν Β. Ἠπειρο. Ἀπὸ τὰ ἔγγραφα αὐτά, 24 εἶναι πρωτότυπα σὲ ἐλληνικὴ γραφή, 6 ἐπίσης πρωτότυπα σὲ παλαιοτουρκικὴ γραφή καὶ 4 μεταφράσεις⁴ ἰσάριθμων ἀπὸ τὰ τελευταῖα, ποιῶν ἀκριβῶς δὲν γνωρίζω, ἐπειδὴ δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ εἰδικὸ μεταφραστή. Ἀπομένουν δηλαδὴ γιὰ μετάφραση καὶ δημοσίευση 2 τουρκικὰ ἔγγραφα.

Μὲ τὴν συγκατάθεση τοῦ κ. Σπυρομίλιου ἐτοίμασα δυὸ σειρὲς μὲ φωτοτυπίες τῶν παραπάνω ἔγγράφων γιὰ νὰ στείλω ἀπὸ μιὰ στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους καὶ στὴν Ζωσιμαία Βιβλιοθήκη Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ θὰ εἶναι στὴν διάθεση τοῦ κάθε ἐρευνητή.

Μετὰ τὶς ἀπαραίτητες αὐτὲς ἐξηγήσεις, παραθέτω τὰ ἑλληνογλωσσα ἔγγραφα καὶ τὶς μεταφράσεις τῶν τουρκικῶν, σὲ πιστὴ ἀντιγραφή ἀπὸ τὸ πρωτότυπο. Ἡ βραχύλογη περίληψη πρὶν ἀπὸ κάθε ἔγγραφο ἔγινε γιὰ διευκόλυνση τοῦ ἀναγνώστη, μιὰ καὶ ἡ χρονικὴ περίοδος ποὺ καλύπτουν φτάνει τὰ 90 χρόνια, ἐνῶ τὰ θέματα στὰ ὁποῖα ἀναφέρονται παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

(1)

1822

Ὁ Θεόδωρος Νέγρης εἰδοποιεῖ τὸν Νότι Μπότσαρη γιὰ τὴν ἐκλογή του ἀπὸ τὴν Ἐθνοσυνέλευση τῆς Ἐπιδαύρου ὡς «Μινίστρον τῶν Πολεμικῶν».

Ἀρ. 2

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος
Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας, Μινίστρος
τῶν ξένων ὑποθέσεων, Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου
τῶν Μινιστρῶν

Γενναῖε καπειὰν Νότι Μπότσαρη

Ἀπὸ τὴν πρώτην σιγμὴν τῆς πολιτικῆς ἡμῶν ταύτης μεταβολῆς, ἐπεθύμει ἡ πατρις νὰ συστήσῃ Διοίκησιν, ὥστε ὄχι διηρημένη ἐκάσῃ Ἐπαρχία, νὰ φρονιίξῃ περὶ τῶν ἀναγκαίων εἰς τὸν πόλεμον καὶ περὶ παντὸς ἄλλου, ἀλλὰ τὰ μέρη τοῦ Ἔθνους ἅπαντα ἠνωμένα ἐκ συμφώνου νὰ ἀγωνίζωνται καὶ ὅλα κοινὰ νὰ τὰ ἔχωσι, καθὼς ἀνήκει εἰς Ἔθνος.

Αἱ φροντίδες ὅμως τοῦ πολέμου δὲν ἔδωκαν ἄχρι τοῦδε καιρὸν νὰ ἐνωθῶσι καθὼς τὸ γνωρίζετε. Ἀλλὰ εὐθύς, ὅταν ὀλίγη ἐδόθη ἐσχάτως ἀνεσις ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, οἱ διάφοροι τῆς Ἑλλάδος λαοὶ ἐσύσθησαν τὰς κατὰ μέρος Κεντρικὰς Διοικήσεις καὶ διορισθέντες ἀπὸ αὐτοὺς πληροεξούσιοι, συνῆλθον ἐδῶ καὶ μετὰ πολλὰς συνδιασκέψεις, ἀπεφάσισαν τὸ ἀνάλογον εἶδος τῆς Ἐθνικῆς προσκαίρου Διοικήσεως, μεταξὺ δὲ αὐτῶν, ἐκλέχθητε καὶ ἡ εὐγενία σας εἰς τὸ Μινιστέριον τῶν Πολεμικῶν⁵.

Τὴν ἐκλογὴν σας ταύτην σὰς γνωσιοποιῶ καὶ ἐπιταγὴν τῆς Διοικήσεως, μὴν ἀμφιβάλλων ὅτι, πρόθυμος εἰς τὴν φωνὴν τῆς παιρίδος, θέλετε φρονίσει νὰ ἔλθῃτε τὸ ὀγληγορώτερον νὰ ἀναλάβῃτε τὸ Μινισιέριόν σας⁶, τὸ ὁποῖον ἐλπίζω ὅτι ὑπὸ τὴν ἔμφρονα ὁδηγίαν σας, ἔχει νὰ δώσῃ αἴσιον μεταβολὴν εἰς τὰ στρατιωτικὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ εὐκολύνῃ τὸν πόλεμον τῆς ξηραῖς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς πίσιεως καὶ τῆς παιρίδος.

Ὁ γενναῖος καπειὰν Φῶτιος⁷ διωρίσθη νὰ ἔλθῃ αὐτίσε διὰ νὰ σὰς εἰπῇ καὶ μὲ τὸ σιόμα ὅσα νὰ γράψω καιρὸν δὲν ἔχω, καὶ νὰ ἐπισιτρέψῃ μὲ τὴν εὐγερίαν σας, ὡς ἀναγκαῖος νὰ μένη εἰς τὸ Βουλευτικὸν Σῶμα ἀπὸ μέρος τοῦ Σουλίου κατὰ τὴν τάξιν.

Ἐν Ἐπιδαύρῳ τῆ ἰσι' Ἰανουαρίου αωκθ

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρ., Μινιστρος
τῶν ξένων ὑποθέσεων καὶ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου
τῶν Μινιστρῶν
Θ. Νέγρης
Εἰς ἔλλειψιν τοῦ Γενικοῦ Γραμματιέως
Γιῶάννης Βυζούλας

(2)

1825

Οἱ ὀνηρογέροντες, οἱ ἐπιστάτες καὶ πολῖτες τοῦ πολιορκημένου Μεσολογγίου, ζητοῦν τὴν βοήθεια τοῦ Νότι Μπότσαρη.

Γενναιότατε Σιραιηγὲ κύριε Νότι Μπότσαρη

Εἰς ἓνα γράμμα σας πρὸς τὸν Σιραιηγὸν Γ. Τζόγκα, εἶδομεν νὰ παραπονεῖσθε ἀπὸ μέρος μας καὶ νὰ λέγετε ὅτι ἔχομεν ἐναντίον σας πάθος. Δι' αὐτὰ πολλὰ ἐπαρξαγενεύθημεν, ἐπειδὴ καὶ ἂν ἠκολούθησε μεταξὺ μας μικρὴ φιλονικία, ποτὲ ἡμεῖς πάθος δὲν ἐφυλάξαμεν, ἀλλὰ τὸν πατριωτισμὸν σας καὶ τὴν εἰς τοὺς κινδύνους τριθὴν σας καὶ ἀξιότητα, καθὼς διαφημίζεται ἀπὸ ὅλους, ὁμοίως καὶ ἡμεῖς διαφημίζομεν καὶ ὅτι ἡ ὑπόληψίς σας εἰς τὸ πολεμικὸν εἶναι πασίδηλος καὶ ποτὲ τὸ ἥρωϊκὸν ὄνομα τῶν Σουλιωτῶν καὶ ἐξόχως τῶν Μποτσαράδων δὲν θέλει ἀμαυρωθῆ, πρὸς τοὺς ὁποίους ἅμα ὁπὸν ἐφάνησαν εἰς τοῦτα τὰ μέρη, ποῖαν ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην ἐδείξαμεν, εἶναι πασίδηλος, καθὼς καὶ ἔως τῶρα τὴν διαφυλάτιομεν.

Γνωρίζομεν πολλὰ καλὰ καὶ τὸν πατριωτισμὸν σας καὶ τὴν εἰς τοὺς κινδύνους προθυμίαν σας καὶ τὴν καλὴν σας ὑπόληψιν, καὶ μᾶς κακοφαίνεται νὰ μᾶς σιοχάζεσθε ἴσσοι ἀναισθητοὺς, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζομεν τὰ ἰδι-

αίτερα χαρακτηριστικὰ προτερήματά σας. Ὅθεν καὶ παρακαλοῦμεν νὰ μὴ μᾶς ἔχητε εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν τῆς ἀναισθησίας καὶ νὰ μᾶς σιοχάζεσθε παθητικούς καὶ μάλιστα εἰς τοιοῦτον καιρὸν, ὅπου κάθε παιριώτης εἶναι καιρὸς νὰ ἀφήσῃ τὰ πάθη καὶ νὰ βοηθήσῃ προθύμως τὴν πατρίδα, τὴν ὁποῖαν βοήθειαν νομίζομεν ὅτι πρῶτος ὑμεῖς ὅτι σᾶς θέλει τὴν κάμειτε καὶ θέλει ὠφελήσῃτε τὴν πατρίδα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, ὡς γεροντιώτερος καὶ ἐμπειρότερος, καὶ μάλιστα ὡς Σουλιώτης καὶ Μπότζαρης.

Δὲν ἔχομεν ἀμφιβολίαν ὅτι θέλης φανῆ τοιοῦτος, οἷος καὶ πολλάκις μὲ τὸν συνήθη σας παιριωτισμὸν καὶ ἐνθερμον ζῆλον σας ὠφελήσατε τὴν πατρίδα, ὡς καὶ ἤδη τὸ περιμένομεν μὲ τὸν ἐδῶ ἐρχομὸν σας, καὶ μὲ ὅλον τὸ σέβας ὑποσημειούμεθα.

Τὴν 23: Μαΐου 1825 Μεσολόγγι

Οἱ Δημογέροντες

Ἀνασιάσης Παλαμᾶς
Ἀλέξης Τζιμπουράκης
Παῦλος Μπονισέρης

Οἱ Ἐπιστάται

Πάνος Παπαλουκάς
Γεώργιος Φαφούτης
Χρῆσιος Καψάλης

Οἱ παιριῶται Μεσολογγῖται

Δημητράκης Πλαίικας
Ἰωάννης Φαράντιος
Δάμπρο Μπουμπούλης
Ἀθανάσιος Ραζῆς

Ἐφευγοντας ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ σκοπὸ μας νὰ μὴν ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸν πλατὺ σχολιασμὸ τῶν ἐγγράφων, θὰ κάνουμε ἐδῶ τὴν ἐξαίρεση, ἐπειδὴ ὁ Νότης Μπότσαρης ἔχει κριθεῖ μονόπλευρα καὶ μὲ μεγάλη αὐστηρότητα γιὰ τὴν στάση πού ἔδειξε προτοῦ νὰ μπεῖ στὸ πολιορκημένο Μεσολόγγι. Ὅπως εἶναι γνωστό, ζητοῦσε νὰ τοῦ δοθοῦν ἡ ἀρχηγία τῆς φρουρᾶς, οἱ ἀπλήρωτοι μισθοὶ τοῦ σώματός του, καθὼς καὶ ἓνα τούρκικο σπῖτι στὴν πόλη, ἀπὸ τὰ τόσα πού εἶχαν παρχωρηθεῖ σὲ ἀγωνιστές. Τελικὰ ἱκανοποιήθηκαν ὅλες αὐτὲς οἱ ἀπαιτήσεις του.

Ἐνῶ ὅμως γίνονταν οἱ σχετικὲς διαβουλεύσεις γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό, ἡ φιλομαυροκορδατικὴ «Ἐπιτροπὴ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος» (Ι. Παπαδιαμαντόπουλος, Γ. Κανναβός, Δ. Θέμελης), ἔσπευσε νὰ κατηγορήσῃ τὸν Μπότσαρη στὴν Διοίκηση ὅτι εἶχε τάχα μυστικὴ ἀνταπόκριση μὲ τὸν Βαρνακιώτη γιὰ τὴν παράδοση τοῦ Μεσολογγίου στοὺς Τούρκους καὶ ἀκόμη ὅτι ἀπειλοῦσε πὼς ἂν δὲν τοῦ πλήρωναν τοὺς μισθοὺς, θὰ εὔρισκε τὸν τρόπο νὰ τοὺς πάρει ἀπὸ τὸν Κιουταχῆ. Ἡ Ἐπιτροπὴ ζητοῦσε νὰ ἀπομακρυνθεῖ ὁ Μπότσαρης ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι «μὲ τρόπον πολιτικόν» καὶ ἡ σχετικὴ ἀναφορὰ τῆς «νὰ εἶναι μυστι-

κή παρά τῇ Διοικήσει»⁸.

Τὸ πρῶτο σκέλος τῆς κατηγορίας δημιουργήθηκε ἀπὸ δύο ἀνώνυμα — ὅπως χαρακτηρίζονται — γράμματα⁹. Ὅπως φαίνεται τὰ ἔγραψαν ἄνθρωποι τῆς φιλομαυροκορδατικῆς μερίδας τοῦ Μεσολογγίου, ἴσως μὲ τὴν ὑπόδειξη τῆς Ἐπιτροπῆς ἢ κάποιου μέλους της, χωρὶς βέβαια νὰ ἀποκλείεται καὶ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ κατασκευάστηκαν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Ἐπιτροπή. Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ γεγονός ὅτι στὴν παραπάνω ἀναφορά της, πού εἶναι διάχυτη ἀπὸ ἀπροκάλυπτη ἐμπάθεια γιὰ τὸν Σουλιώτη Στρατηγὸ, τὰ γράμματα αὐτὰ χαρακτηρίζονται μὲ σιβυλλικὸ τρόπο ὡς «ἀνώνυμα μὲν, ἀλλὰ ἐκ πηγῆς γνωστῆς καὶ ἀξιοπίστου», ἢ ὁποία ὅμως δὲν κατονομάζεται.

Ἀφορμὴ γιὰ νὰ χαλκευτεῖ ἡ κατηγορία αὐτή, ὑπῆρξε ἓνα γράμμα πού εἶχε στείλει ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες (9 Μαΐου) ὁ Βαρνακιώτης. Μὲ τὸ γράμμα αὐτό, ὁ ἀναγκασμένος ἀπὸ τὸν Μαυροκορδάτο σὲ φυγὴ ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ στρατόπεδο Ἐηρομερίτης ὄπλαρχηγός, ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς Μεσολογγίτες νὰ ἔρθουν σὲ διαπραγματεύσεις μὲ τὸν Κιουταχῆ¹⁰. Ἀφοῦ ὁ Βαρνακιώτης ζητοῦσε φανερά ἀπὸ τοὺς Μεσολογγίτες νὰ διαπραγματευτοῦν μὲ τοὺς Τούρκους, αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ ἔχει γιὰ τὸ ἴδιο θέμα μυστικὴ ἀνταπόκριση ἀποκλειστικά μὲ τὸν ξενοτοπίτη Μπότσαρη καὶ μάλιστα τὴν στιγμὴ πού στὸ Μεσολόγγι καὶ στὸ Αἰτωλικὸ βρίσκονταν τόσο ἄλλοι ὄπλαρχηγοί.

Τὸ δεύτερο σκέλος τῆς κατηγορίας τὸ δημιούργησε ὁ προστατευόμενος τοῦ Μαυροκορδάτου Ἐπαρχὸς τοῦ Αἰτωλικοῦ Νικόλαος Κομπότης. Μὲ τὴν ἀπὸ 13 Μαΐου 1825 ἀναφορά του πληροφοροῦσε τὴν Ἐπιτροπὴ ὅτι οἱ ὄπλαρχηγοὶ πού βρίσκονταν στὸ Αἰτωλικὸ «μεγάλως στενοχωροῦν τὸ Ἐπαρχεῖον διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν σιτηρεσιῶν των». Γιὰ τὸν Νότη Μπότσαρη καὶ τοὺς στρατιῶτες του ἔγραφε ὅτι «εἰς τόσην αὐθάδειαν ἔφθασαν, ὥστε ἐξεφώνησαν καὶ τοιοῦτον λόγον ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου θέλουν τὰ λάβει ἐκ τοῦ Κιουταχῆ»¹².

Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, παρουσίαζε τὸν Σουλιώτη Στρατηγὸ ἔτοιμο νὰ συνεργαστεῖ μὲ τοὺς Τούρκους. Ὅμως ἐκεῖνος λίγες ἡμέρες πρὶν (4 Μαΐου) μὲ μιὰ σεμνὴ ἀναφορά του πρὸς τὴν Διοίκησιν, διεκτραγωδοῦσε τὴν ἄθλια οικονομικὴ κατάστασιν τῶν στρατιωτῶν του καὶ τῶν οἰκογενειῶν τους, γράφοντας ἀνάμεσα σὲ ἄλλα ὅτι «ἀδημονοῦν καὶ γογγύζουν κατ' ἐμοῦ καὶ κατὰ τοῦ Ἐθνους ὅλου»¹². Μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα ἔγραψαν ξεχωριστὴ ἀναφορά καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ του¹³.

Ἐστερα ἀπὸ αὐτὸ φαίνεται καθαρὰ ὅτι ὁ Μπότσαρης καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ του ἦταν ἀδύνατον νὰ καταφεύγουν σὲ ἀκρότητες, ἀφοῦ περίμεναν ἀπάντησιν ἀπὸ τὴν Διοίκησιν. Βέβαια, ἂν κάποιοι στρατιῶτες πάνω στὴν ἀπελπισία τους ἔφταναν στὸ σημεῖο νὰ ἐκστομίζουν ἀνεύθυνες ἀπειλές, αὐτὸ δὲν θάρυνε ἀσφαλῶς τοὺς ἀρχηγούς τους, μιὰ καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ ἀπειθαρχία τῶν ἄτακτων στρατιωτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Γνωστὴ εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ οικονομικὴ ἀνέχεια τῶν περιπλανώμενων ἀπὸ τὸ 1822 Σουλιωτῶν, πού προσπαθοῦσαν νὰ ἐ-

πιθιώσουν ἀπὸ τὸν ἱστρατιωτικὸ «λουφέ». Ἡ Ἐπιτροπή, παραμερίζοντας ὅλα αὐτά, ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ συνωμοτικά. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ζητοῦσε νὰ μείνῃ ἢ ἀναφορὰ τῆς μυστικῆς. Ὅπως φαίνεται, πιεζόταν ἀπὸ τοὺς ἀφοσιωμένους στὸν Μαυροκορδάτο ὄπλαρχηγούς καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς Τσόγκα καὶ Ράγκο. Στὸ γράμμα πὺ παραθέσαμε, εἶδαμε ὅτι ὁ πρῶτος ἔσπευσε νὰ ἐνημερώσῃ τοὺς Μεσολογγίτες γιὰ τὰ παράπονα τοῦ Νότη Μπότσαρη, μὲ σκοπὸ νὰ ὀξύνῃ τὴν μεταξὺ τους ἀντίθεση. Σὰν εἶδε ὅμως τὴν διαλλακτικὴ ἀπάντηση τῶν Μεσολογγιτῶν, ἀναγκάστηκε νὰ ἀναφέρει στοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς γιὰ τὸ γράμμα πὺ τοῦ εἶχε στείλῃ ὁ Σουλιώτης ὄπλαρχηγός καὶ νὰ συνυπογράψῃ μαζί τους ἓνα ἄλλο (βλ. παρακ. ἔγγρ. 3) μὲ τὸ ὁποῖο τὸν καλοῦσαν νὰ μπεῖ στὸ πολιορκημένο Μεσολόγγι.

Τόσο ὁ Τσόγκας, ὅσο καὶ ὁ Ράγκος, ἔβλεπαν μὲ φθόνο καὶ ἀνησυχία τὴν δυναμικὴ ἐμφάνιση στὴν Δυτικὴ Στερεὰ τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἄλλων Ρουμελιωτῶν ὄπλαρχηγῶν, οἱ ὁποῖοι λίγο καιρὸ πρὶν (5 Φεβρουαρίου 1825) παρακινημένοι ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν Κωλέτη, μὲ καινὴ ἀναφορὰ τους ἀπὸ τὴν Κυπαρισσία, ἀποδοκίμαζαν τὴν πολιτικὴ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ζητοῦσαν νὰ τοῦ ἀφαιρεθεῖ κάθε ἀξίωμα ἔστω καὶ γιὰ 6 μῆνες¹⁴. Οἱ ἴδιοι ὄπλαρχηγοί, μὲ τὴν μεσολάβηση τοῦ Κωλέτη, ὄχι μόνον δὲν εἶχαν συνέπειες ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Γ. Κουντουριώτη γιὰτὶ ἐγκατέλειψαν χωρὶς τὴν ἄδειά της τὴν Πελοπόννησο, ἀλλὰ καὶ εἰσέπραξαν στὸ Ναῦπλιο τοὺς ἀπλήρωτους μισθοὺς τους¹⁵.

Ἀνάμεσα στοὺς ὄπλαρχηγούς αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ Τζαβέλας, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ τῶν Ρουμελιωτῶν στὴν Πελοπόννησο, εἶχε ἐξάρτηση ἀπὸ τὸν Μαυροκορδάτο — τὸ γιὰτὶ θὰ τὸ δοῦμε παρακάτω. Μπροστὰ ὅμως στὸ οἰκονομικὸ του συμφέρον, προτίμησε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Κωλέτη. Κάτι τέτοιο θὰ μπορούσε νὰ κάνει τώρα καὶ ὁ Νότης Μπότσαρης. Αὐτὸ ὅμως θὰ ἀποτελοῦσε σοβαρὸ ἔμπόδιο στὴν πολιτικὴ τοῦ Μαυροκορδάτου, πὺ ἤθελε πάντα νὰ ἔχει τοὺς Μποτσαραῖους γιὰ ἀντίπαρο στὴν ἰσχὺ τῶν Κωλετικῶν ὄπλαρχηγῶν καὶ πρῶτιστα τοῦ Καραϊσκάκη, χρησιμοποιώντας γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ἀκόμη καὶ ἐκδιαστικὰ μέσα.

Σὲ ἀνέκδοτα ἔγγραφα πὺ προορίζονται γιὰ ἄλλη ἱστορικὴ μου μελέτη, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος, τὸν καιρὸ πὺ ὁ Καραϊσκάκης ὀδηγήθηκε σὲ δίκη μὲ τὴν χαλκευμένη κατηγορία τῆς ἔσχατης προδοσίας, μὲ σημειώματά του ζητοῦσε ἀπὸ τὸν Κίτσο Τζαβέλα νὰ τοῦ δηλώσῃ ἔγγραφα μέσα σὲ 24 ὥρες ἂν ἦταν μαζί του ἢ ὄχι. Τὸ γεγονός ὅτι οἱ Μποτσαραῖοι καὶ ὁ Τζαβέλας πῆραν μέρος στὴν τελικὴ «κρίση» τοῦ Καραϊσκάκη¹⁶, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνουμε μὲ ἀσφάλεια ὅτι ὁ ἐκδιασμός τοῦ Φαναριώτη πολιτικοῦ εἶχε πετύχει καὶ νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τὸ ἴδιο τελεσίγραφο θὰ εἶχε σταλεῖ καὶ σὲ ἄλλους Στρατηγούς.

Ὁ Μαυροκορδάτος εἶχε τότε στὰ χέρια του ἓνα ἀκαταμάχητο ὄπλο: τὸ ἀναμενόμενο Ἀγγλικὸ δάνειο, πὺ ἠλέκτριζε ὅπως εἶναι γνωστὸ τὰ πνεύματα

ἐνόπλων καὶ ἀμάχων¹⁷. Τώρα ὅμως δὲν εἶχε περιθώρια γιὰ τέτοιους ἐκδιασμούς. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ πολιτικοὶ τοῦ φίλου στὸ Μεσολόγγι ἦταν ἰδιαίτερα προσεκτικοὶ στὶς παρασηνιακὲς τοὺς δραστηριότητες. Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Μεσολογγίου, μὴ μπορώντας νὰ προβάλλει ἀνοιχτὰ χαλκευμένες κατηγορίες γιὰ ἀνύπαρκτες συνωμοσίες καὶ προδοσίες, πρότεινε «πολιτικὸ» καὶ «μυστικὸ» τρόπο γιὰ τὸν παραμερισμὸ τοῦ Νότη Μπότσαρη, ἀπὸ φόβο μήπως μάθει ποιοὶ εἶχαν ἐξυφάνει τὴ σκευωρία σὲ βάρος του καὶ προβεῖ σὲ ἀποκαλύψεις ἢ δυναμικὲς ἀντενέργειες.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν κατηγόρησε τὸν Τσόγκα καὶ τὸν Ράγκο ὅταν, λίγο καιρὸ ἀργότερα, ἐγκατέλειψαν τὸ Μεσολόγγι μὲ διάφορα προσχήματα. Ὁ Ράγκος, πού λιποτακτοῦσε γιὰ δευτέρη φορά¹⁸ ἀπὸ τὶς τάξεις τοῦ μαχόμενου Ἔθνους, μάταια προσπάθησε νὰ δικαιολογηθεῖ, ἀρκετὰ χρόνια ἀργότερα, προβάλλοντας μιὰ σαθρὴ ἐπιχειρηματολογία¹⁹. Ἡ φυγὴ τοῦ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι ἦταν ἀδικαιολόγητη. Καὶ ὄχι μονάχα αὐτό. Μαζὶ μὲ τὸν Τσόγκα πῆγε στὸ Ναύπλιο, ὅπου ἀμείφθηκαν πλουσιοπάροχα μὲ μισθοὺς καὶ ἐφόδια, χωρὶς τελικὰ νὰ πλησιάσουν κανὲν στὸ Μεσολόγγι²⁰, πού ζοῦσε τότε τὶς τελευταῖες ὥρες τῆς δραματικῆς τοῦ ἄμυνας.

Θὰ πρέπει ἀκόμη νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὴν ἴδια ἡμέρα (13 Μαΐου) πού ἡ Ἐπιτροπὴ κατηγοροῦσε τὸν Νότη Μπότσαρη ὡς ἀδίστακτο μισθοφόρο, οἱ κλεισμένοι στὸ Μεσολόγγι ὀπλαρχηγοί, μὲ κοινὴ ἀναφορὰ τοὺς ἀπειλοῦσαν ὅτι θὰ φύγουν «διὰ ὅπου ἡμπορεῖ ἡ καθεὶς» ἀν δὲν ἔπαιρναν τοὺς μισθοὺς τοὺς μέσα σὲ 15 ἡμέρες²¹. Κανεὶς ὅμως δὲν τοὺς κατηγόρησε γιὰ τὴν ἐνέργειά τοὺς αὐτή. Κανεὶς δὲν στράφηκε τότε ἐναντίον τοῦ Μαυροκορδάτου, πού εἶχε καθιερώσει ἀπὸ πολὺ καιρὸ τοὺς στρατιωτικὸς μισθοὺς, μὲ ἀπώτερο σκοπὸ τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ πολιτικοῦ τοῦ συμφέροντος.

Ὁ Σπύρος Μίλιος στὰ ἀπομνημονεύματά του κατηγορεῖ δριμύτατα τὸν Νότη Μπότσαρη γιὰ τὶς ἀπαιτήσεις πού πρόβαλε πρῶτον νὰ μπεῖ στὸ πολιορκημένο Μεσολόγγι²². Ὁ ἴδιος ὅμως ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς πού ὑπέγραψαν (βλ. παρακ. ἔγγρ. 4) τὴν ἀπόφαση ἀνακήρυξης τοῦ Σουλιώτη Στρατηγοῦ ὡς Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοπέδου Μεσολογγίου. Τὸ συμπέρασμα πού θγαίνει ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω, εἶναι ὅτι ὁ Νότης Μπότσαρης κατηγορήθηκε ἄδικα. Ἡ φιλομαυροκορδατικὴ «Ἐπιτροπὴ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος» στὶς ἐθνικὰ κρίσιμες ἐκεῖνες ὥρες, ἐνεργοῦσε μὲ πολιτικὰ κριτήρια καὶ ξεχωριστὰ ἀπὸ τοὺς Μεσολογγίτες πού προσπαθοῦσαν νὰ γεφυρώσουν τὶς ἀντιθέσεις καὶ τὶς διαφορὲς μὲ συμβιβαστικὸ τρόπο. Ἡ ἐπιμονή τοὺς νὰ μπεῖ ὁ Νότης Μπότσαρης στὴν πολιορκημένη πόλη τοὺς, φανερώνει ὅτι εἶχαν συνειδητοποιήσει τὴν μεγάλη ἀξία του καὶ τὸν θεωροῦσαν ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ἐχθροῦ. Τὶς προσδοκίες τοὺς τὶς δικαίωσε ἀπόλυτα ἡ γνωστὴ σπουδαία προσφορὰ τοῦ Σουλιώτη Στρατηγοῦ σὲ ὅλο τὸ διάστημα τῆς πολύμηνης πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου.

(3)

Ἄρχηγοὶ σωμάτων καλοῦν τὸν Στρατηγὸν Νόττη Μπότσαρη νὰ μπεῖ στὸ πολιορκημένον Μεσολόγγι.

Γενναίωτατε Στρατηγὲ ἀδελφὲ

Ἐλάβομεν τὸ χθεςινὸν γράμμα σας πρὸς τὸν Στρ. Γ. Τζιόγκαν καὶ εἶδομεν τὸ δίκαιον ζήτημά σου. Ἡμεῖς τὸ ἐνομίσαμεν περιττὸν καὶ δὲν εἶπαμε τῶν Μεσολογγιῶν νὰ σᾶς γράφουν. Σήμερον ὅμως ὅπου εἶδομεν τὴν γραφὴν σας τοὺς εἶπαμεν καὶ ἀμέσως μὲ ὄλην ἰουσι τὴν εὐχαρίστησιν μᾶς τὸ ἤφεραν καὶ ἰδοὺ σᾶς τὸ περικλείομεν.

Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν καθὼς καὶ διὰ σιόματος καὶ ἐγγράφως σᾶς ἐπροσκαλέσαμεν, νὰ ἐλθῆτε ἀδελφὲ ὅσον τάχος, ὅπου καὶ μὲ τὴν ἐμπειρίαν σου καὶ μὲ τοὺς στρατιώτας σου νὰ διευθετήσωμεν τοῦτο τὸ μέρος ὅπου εἶναι τὸ πᾶν τῆς Ἑλλάδος, ὡς γνωσιὸν σας, καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ σᾶς ἀπολαύσωμεν σήμερον, σὲ ἀδελφικασπλαζόμεθα καὶ μένομεν.

Τῆ 23 Μαγίου 1825 Μεσολόγγιον

Ταῖς κατοικίαις ὅπου ἐζητήσατε μὲ τὴν προτερωνήν σας, σᾶς ἐτοιμάσαν.

Οἱ ἀδελφοί σας παιριῶται

Γ. Τζηογγας

Δ: Μακρὺς

Νικόλαος Σιορνάρης

Νικήτας Σιαματελόπουλος

ἀνδρεας ἰσκου

γιαωνάκης σιαῖκος

διμω ἰζεληως

αποσιολακης κουσουρις

βασίλης χασάπης

(4)

Ἐκλογὴ τοῦ Νόττη Μπότσαρη ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοπέδου τοῦ πολιορκημένου Μεσολογγίου.

Ἄλλοι οἱ ὄπλαρχηγοὶ εὐρισκόμενοι εἰς Μεσολόγγιον καὶ γενικῶς ὅλον τὸ στρατόπεδον Μεσολογγίου, ἐκλέξαμεν ἐκ συμφώνου τὸν Στρατηγὸν Νόττην Μπότσαρη, τὸν ὁποῖον ἐπιφοροῦσαμεν νὰ ἔχη ὄλην τὴν φροντίδα τοῦ στρατοπέδου γενικῶς καὶ ὑποσχομένθα ὅλοι νὰ ὑποιασώμεθα εἰς ὅτι ἤθελε μᾶς διορίση εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις ὅπου ἀπαιτοῦν τὸ στρατόπεδον τοῦτο.

Ὁ ἴδιος Στρατηγὸς θέλει ἐκλέγει καὶ ἐπιφοριίζει κάθε ἄλλον νὰ ἐπισιαιτῆ εἰς μερικὰς ὑποθέσεις τοῦ σιραιοπέδου καὶ λείποντας ὅποιος δῆποιε, νὰ κατηγοριέται ἀπὸ ὅλους.

Τῆ 30 Μαγίου 1825 Μεσολόγγιον

Γ. Τζησγας	σπιρος κονιογιανι
Νικολὸς Σιορνάρης	αποσιολακης κουσουρις
..... ²³	σπιρος λαμπρο
Νικῆτας Σιαματελόπουλος	Σπύρο μύλιος
ανδρεας ισκου	Βασίλειος χασάπης
διμητρης μακρης	κώσια χορμόδας
ιωάννης σούκας	νηκολης αναγνωσιη δραγαμεσιτηνου
φοιο μπμπορης	Γεώργιος πασκάλης

(5)

1828

Ὑποσχετικὸ κατόικων τοῦ χωριοῦ Νιβίτσα Χιμάρας

δηνομεν τὸν παρόν μας ημερῆς η νιβιυζιοιαις δια τιν ηποθεσιν του ξαμηλιου²⁴ οπότας ερθη μουσιερις²⁵ και γιορέβι το ξαμηλι εχομεν χρέος να τους σίλαμεν και τον λουκοβιοιου ναρθουν να τὸν δοσομεν (μα)ζή και εσιο εις ε(ν)διξιων 1828 30 ιουλιου νιβιυζα

σπιρο νιουκας	πιλιο διμας
σπιρο νιεμος	κεντρο μαζις
δημο νιουκας	ποληο ιζητιζος
εγο ο	μουτιζικο προφτης
..... ²⁶	μουτιζικο φανουσις
μιλιο μουζας	και εγο ο φανη μουκος με το θελι-
χοριστο δουλης	μα του χωριου γραφο και μαρτιρο

(6)

1830

Φορολογικὸς διακανονισμὸς σὲ χωριὰ τοῦ Κουρβελεσιου²⁷

Γρόσια	750	Παλάσα	ἐπιακόσια πενήντα ²⁸
	1000	Δρυμάδες	χίλια

1000 Βοῦνο χίλια
 1300 Χειμάρα χίλια τριακόσια
 250 Πήλιουρι διακόσια πενήντα
 750 Κυπαριὸ ἐπιακόσια πενήντα
 250 Δοξάταις με Κούδεση

5300 πέντε χιλιάδες τριακόσια γρόσια ὄλα.

Μεχμὲι Ρεσοῖι Πασιά²⁹

(Σ)

Ἐκ τῶν Σαδισαζάμ καὶ Βαλ:σην Ρουμελ: Ἰωαν: Αὐλ: κ.κ.λ.
 Εἶδησις ὅτι τὰ ἄνωθεν αὐτὰ χωρία τοῦ Κουρβελεσίου ἐπειδὴ καὶ ἐξ
 ἀρχῆς³⁰ ἐπλήρωνον τὴν ἄνωθεν σημειωμένην ποσότητα τῶν γροσίων χρο-
 νικῆς τόσον διὰ χαραιοζιάταις, δεκαοζιάταις, νασούλ ἀβαοζι³¹ κ.τ.λ. χωρὶς
 νὰ πληρῶνουν κανένα ἄλλον δόσιμον. Οὕτω καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὴν αὐτὴν πο-
 σότητα θέλουν πληρῶνει καὶ ὄχι ἄλλο τι.

Ἐξ ἀποφάσεως

1830 Ὀκτωβρίου 13

Ἰωάννινα

(7)

1831

Διαθήκη τοῦ Σπύρου Κώστα ἀπὸ τὸ χωριὸ Λούκοβο τῆς Χιμάρας

+ Ης το ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἰου καὶ τοῦ αγ: πνεῦματος

Αμὴν

Ἡβρισκο με εγῶ ὁ σπυρο κοστιας ανημπορὸς καὶ φοβουμε τὸν θάνατον
 μου καὶ κάνο τιν διὰ θικη μου καὶ δῆδο σιγχορησιν ησε ὀλὸν τὸν χριστιανὸν
 νὰ εχο(υ)ν σιγχοροισὶν καὶ να μου σιγχοροέσο(υ)ν εμενα τὸν αμαρτωλόν· με
 θεόν μου καὶ με ψυχιν μου οπήος με χρεοσιτή καὶ πηανοῦ χρεοσιτό· με χρεο-
 σιάγι ης Καρσάδες³² ο σταμάτης γλουμπις³³ τρις ημησι ξεσιές³⁴ λάδη καὶ
 μου ἦνε χερο πηασιῆς³⁵ ο δημο παπὰς νηθητιζήότης· ἀκόμη ο γιανη λιάσκος³⁶
 μήα ξέσια λάδη δηὰ τα προβατα ης το σηδάρη· ἀκόμη ο θοδωρῆς τούγης³⁷
 ης σηδάρη τάλαρα³⁸ δεκα ητη .10. ος καθὸς κραζη η (ὀ)μολογή³⁹· ης πε-
 ρουλάδες σταματη σούβλος μου χρουσιάγη ταλαρα πέντε ητη .5. οπὸν του τὰ
 δοσα εδο ης λουκοβο δηὰ το αλογο· ἀκόμα ποιὲ ηχα το πρῶμα μου⁴⁰ ἀπο το
 φόβο του αλιπασὰ μου ἀπομηγε το κρεμασιαρη⁴¹ αναπολιανηκο⁴² καὶ τρῆς

κλιδονές⁴³ κενούργητες δηὸ σκινηὰ του πατὰ πόληο γαμπρου μου απο δο-
 δεκα οργηες⁴⁴ το κομάτη· ακόμα στο χαραλάμπη νήκοκαβουρα⁴⁵ ενα κροντε-
 ρή⁴⁶ από τεσηρης ξεσιές και δήο χειρι φορνους⁴⁷· ακόμα ης το μπανιούκη
 τα πεδηα του σκλήρη τεσερα ταλαρα ητη .4. και ξεκάθαρηζο και θάνο τὰ
 ασπρα⁴⁸ τὸν γιανέον· με θεον μου και με ψηχιν μου ηγα δωση του χορηου
 πενήνια οχτιο γροσηα ητη .58. δηα το μπαρούτη οπου επιραμε και τους εβά-
 λαμε πέντε χαιζάρηα ασιμένηα⁴⁹ ένα του κόσια κέντρο και ένα ο κουσαρης
 και ένα ο πολημέρης και ένα ο σπήρο δημογκιονις και ένα εγὸ ο ανοθεν ο
 σπηρο κόσιας και τὸς εκαμαμε μήα ομολογήα ολο το χορηὸ (ο) το χέρη του
 σιεφὰν μαριηκο και κραζη τα δέκα δόδεκα και δεν τὸς εδοθηκε τον λογι-
 θησιόν· εκαμαν τεσερα πεντε χρόνη(α) αδοια⁵⁰ ης ιερὸς⁵¹ μου πηρα(ν)
 εμένα εξι δενέτικα⁵² χρησὰ προς γρόσηα πεντε φερο(ν)ν γρόσηα τριαντα
 μου τα εκρατισαν και μου εδοσαν το χανιζαρη μου και τα αλα τεσερα τα ε-
 χο(ν)ν στα χέρηα τους και εχο(ν)ν μήνι γρόσηα ἱκοση σπο απο τιν σουμα⁵³
 της ομολογιας και το κερὸ οπου εμασαμε τα ασπρα του χαιζι μπενιου⁵⁴ εγο
 ελήρα τους εδηκουσμου και ο πόληο πειρης και γανι πηρης επιρα(ν)
 τον Καισαρ γκηνερά και επλεροσαν από ηκουσχο γροσια καθε σπητη· θεὸν
 ψηχα⁵⁵ και εχο(ουν) να δοσο(ν)ν απολαχηα ης τον θεον τους εχο(ν)ν μη-
 νη τεσερα πεντε χρονους οσο οπου εντασστηκαν το δηάφορο απανο στο χο-
 ρηὸ· αν χαλέβο(ν)ν⁵⁶ το ανοθεν δηάφορο εχο(ν)ν να δοσο(ν)ν τα αλα επι-
 λιπα χανιζαρηα τεσερα γκηνηα πιλος με τὰ πεδηά· του σιεφὰν γιανου και του
 λειο τὸς εδανησε ο κωσμου ο μουτζικος μαριτηρης ης αναπολη⁵⁷ δουκατα⁵⁸
 (2) πενήνια ητη .59. και εχο λάβη απο τον λειο γροσηα τριαντα ητη .30.
 και αλα ἱκοση τα εχο λάβη απο τον πόληο πηρηὸ οπου γηενοντε γροσηα ολα
 πενηνια και εχο(ν)ν να τὰ λαβο(ν)ν τὰ πεδηά μου απο τὸς ανοθεν γηα-
 νέους· ακόμα αφήνο με θεον μου και ψηχην μου σπη εχομε κάμη εγὸ και ο
 δήο μηχηλῆς μνηὰ ομολογήα του χαιζι μπένιου με φηληά⁵⁹ σπο λεμο με
 ονχος να του χρεοσιτή το χορηο τηποιης μήτε ἐμῆς η δηο και να κάμο(ν)ν
 ολο το χορηὸ ορκο απανο ης το μνημα μου⁶⁰ σπη τηποιης δεν τὸν εχρεοσιου-
 σαμε· θάνο και τα ασπρα του ληασκοδημα γροσηα τειρακοσα ητη .400. και
 τα εδοσαμαν τὸν νηθητιζησιόν οπου τα εχροσιαγιε το χορηὸ· τον κουμηράτιον
 και γκήνο σπηρο απάνο οὐ ένα χρόνο εχαλασσηκε το σκαλομα⁶¹ και θεοψηχα
 ηνε δηκηο να τὰ λάβη ο πῆληο δήμας και δηα το χοράφη τὸν Κέντρο λέκα
 τηποιης δεν εχι δόση ο πηληο δήμας δηὰ αὐτο το χοράφη μόνον μήα μπό-
 ιζα⁶² ρακή η ομολογήα που κραζη δηὰ το χοράφη να ηνε αφιλειτή⁶³· ακόμη
 γραφο δηὰ τον μαχμουι ιζάρο και δήνο μαριτηρήα απο τα εφια χρονους δηὰ
 το χοριάρη⁶⁴ τὸν ἔχη μήνι ένα χρόνο· ακόμα δηὰ το μουσιαρά μαχμουι οπου
 εχαλεβε το μαχουλητιζη⁶⁵ του θανας γκηόνη οπου εβγίκε δηὰ τους ληκουρη-
 σηοιες και ηνε πλερομενος απο το χορηὸ δεν εχη να λάβη τηποιης με θεον
 μου και με ψηχην μου· ακόμα δηὰ τιν ομολογήα του κουρ γοιζο αφιο ηνε

πλερομένο απο τὸν μουτζικο γκηκούλη και κουσαρή αφτη η ομολογία ἦνε τὸν χορηὸν να το χαλασο(υ)ν οτη ἦνε πλερομένο με θεον μου με ψηχην μου· ακόμη μήα ομολογία οποὺ ἦνε στα χέρηα του ιγουμενου της κρορηζας⁶⁶ δηα γρόσηα εξακόσα οποὺ ἐπήγαν ης τιν ἀβλόνα και τα επιραν δηὰ βλισίδη⁶⁷ και ἐπηραν τον γκίκα ροιζίκα και κόσια μπασὰ με ναβλο σε πέντε ημέρες ηρθαν και ἐξεφοριόσαν τοὺς πραγματευιάδες τὴν ἡδῆα ἡμέραν ηρθε ο ηγουμενος σεραφήμ και τα ἡδῆα τοὺ ἐδοσαν ης τα χερηα του και τιν ομολογηαν τιν εκραιτησε και να ἦνε ανοφελετή⁶⁸· με θεον μου με ψηχη μου ακόμη μαρτιρο δηα το σηνορο τοὺ ξαμηληοὺ οπου ηχαν μηράση η γονεη μας με τοὺς νιθητιζηοιτες το εχομε ης τιν κουλα του φραγγου⁶⁹ και ησηα τιν σιράια και ης τιν ιρηπα του καιηρογαρη⁷⁰ και ησηα το δρομο ης τὸν αγηον δημητιη· ης τιν νακροι του ποταμηοὺ⁷¹ η μπανια προς το πελαγο το αρμιορο ἦνε τὸν λουκοβιοιτον και η μπανια προς το πελαγο το γληκο⁷² ἦνε τὸν κηθητιζηοιτον· προς μερος μεροδηγκια⁷³ και το μανιέ⁷⁴ τον πληηουρηοιτον οπου ελεγαν οπος εσκοιτοσε ο κουσαρῆς⁷⁵ δεν εβρεθηκε τηποιτης ἀναμεσα ης τοὺς προεσιους⁷⁶ απο χημαρα και νηθητιζα κα(ι) τιν μαρτιρηα οπου εδοσε ο σπηρο γκηκας κελυροιης⁷⁷· ακόμη εγο ορα θανατου (3) αφήνο δηὰ κληρονομης μου τα τεσσα(ρα) πεδηα μου ονομαζομένους προιος μου ο μουτζηκοσμου⁷⁸ δεῦτερος ο Κόσιας τρητός ο κέσκος⁷⁹ τειτεριος ο νικολός και τοὺς αφηνο ἀνίμηραγούς⁸⁰ ησε οτη βοησκειτε ης τιν μηρασηά τους να μηράζοντε ἀδελφηκάια και εση πεδη μου μουτζικο σς καθος εξοδα να μειοισης το καιοθεν εξοδα του κοσια και Καϊσκο· αφήνο δηὰ τιν ψηχην μου σιὸν αγήον γγηοργηον ληκουρησέον μια παρησηαν⁸¹ ης τον αγηον γγηοργγηον τον νιθητιζηοιτον ης το βολοιτερῆ παρησηα ης τιν εκλισηα της νιθητιζας παρησηα τον παπαδον τις νιθητιζας παρησηες δηο ης τιν κακουμηα⁸² παρησηά ης κρορηζα παρησηα τον παπαδον σιο αγηο βασήλη παρησηες τὸν παπαδον σιο χορηον μου δήο ης τιν αγήαν παρασκεβῆ παρησηα ης τον αγηον θαναση παρησηα σιν παναγήα της βοησης παρησηαν πικέρονι⁸³ σιο μανασιτηρη της κρεμεσοβας και ης τιν εκλησηα του χορηου παρησηες δηο του παπα Καϊσαρη παρησηά σιο μανασιτηρη του κεπαρου⁸⁴ παρησηες δήο σιτην παναγήα σιο θαλη της χημαρρας παρησηα του αρχῆ γκερεασμας⁸⁵ γροσηα πενηντα οποὺ εγηναν ολα ταλαρα ικοση τεσερα ητη .24. θαντικα μου και ψαλητηκα μου ληθβανι και λαμπαδες και σινοδο οποὺ .....ονοντε⁸⁶ ης τριανια ταλαρα ητη .30. ....⁸⁷ τρης μήνες δηαβασιτηκά και τειραθιανγγελα και ευχελειτικὰ ταλαρα δεκα ητη .10. οποὺ γιενοντε σουμα εξιντια τεσερα ητι .64. και ειοτια μενο(υ)ν ης το μουτζικον μου να τα σιηλη⁸⁸ του Κοσια και Καϊσκο οποὺ τα εξοδηασαν δηὰ εμενα και οπηος απο εσας δεν ακολουθηση οποὺ σας δηορηζο να εχη τιν καταρα του χορησιου και τιν εδηκην μου και αν ακουσετε ειοτια να εχετε τιν ευχη του χορησιου και τις παναγιας και ολον τον αγίον και τιν εδικιν μου.

1831 μαρτιου 7 απο Λουκοβο

παπα αναστασιου μαριουρας
πολιοδημας μαριουρας
πολ(ι)ομηχηλο
σπηρω δημας μαριουρας

σιηλο γήτας μαριουρας
πολήμερος σπήρος μαριουρας
κοσια κοληος μαριουρας

(8)

Μπουγιουρντι του Ρούμελη Βαλεσή Μεχμέτ Ρεσίτ Πασά (Κιουταχλή) προς τους Χριστιανούς της Ἐπαρχίας Χιμάρας (γραφή ἑλληνική)⁸⁹.

Βεζήρ Μεχμέτ Ρεσίτ Πασιάς Σαδραζαμ και Βαλῆς Ρούμελης Ἰωαννίνων, Δελβίνου, Αδισχεντιέρ, Ἐλμπασάν κ.τ.λ.

Ἐγαπητοί μοι προεσιῶτες και ἐπίλοιποι ραγιάδες⁹⁰,
κάτοικοι του ναχαέ⁹¹ της Χιμάρας

Μετὰ τὸν χαιρετισμὸν μου σᾶς φανερώνω ὅτι μὲ μεγάλην μου εὐχαρίστησιν ἔμαθον ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ υἱοῦ μου Ἰμὴνπασια⁹² και τοῦ μουσελίμη σας τὸ μεγάλο σαντικάτι⁹³ ὅπου ἐδείξατε εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν τῶν χαϊνηδων⁹⁴ Τζάμηδων⁹⁵ και δὲν ἀνακαιευθήκατε μὲ αὐτοὺς ἀλλὰ ἐφυλάξατε τὸ ραγιλίκι σας και ἀπὸ τὴν προσταγὴν τοῦ υἱοῦ μου και τοῦ μουσελίμη σας δὲν εὐγῆκατε, ἄφεσουμ⁹⁶, ἔμεινα πολὺ μεμνούνης⁹⁷ ἀπὸ ἐσᾶς.

Ἐσεῖς ἠξεύρετε τὴν ἀπιστιὰ και τὴν κακίαν αὐτῶν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ὅπου αὐτὰ τὰ ἀνακαιώματα ὅπου κάμνουν, δὲν τὰ κάμνουν διὰ ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ἐγὼ και ὁ Βασιλεύς μου ἀγαποῦμεν ἐσᾶς τοὺς ραγιάδες και δὲν σᾶς ἀφήνω νὰ σᾶς τρώγουν τὸ δίκαιόν σας και νὰ σᾶς τυραννοῦν αὐτοὶ οἱ χιτζιρίδες⁹⁸ και τὸ νιέτι⁹⁹ τοὺς ἄλλο δὲν εἶναι, εἰμὴ νὰ σᾶς θάλουν εἰς τὰ ὀνύχια τους νὰ σᾶς ξεσχίζουν και νὰ φέρουν χαλασμὸν εἰς τὸν φουκαρῶν.

Διὰ τοῦτο και ἡ θεία πρόνοια εἶδατε τί ἔκαμε και ὁ υἱός μου μὲ ὀλίγα ἀσκέρια και μὲ μερικὸς πιστοὺς ραγιάδες ὡσὰν ἐσᾶς τοὺς ἀφάνισε, ἐγὼ δὲ σήμερα ἐξεκίνησα κιουλικιλίτικα¹⁰⁰ ἀσκέρια κατεπάνω τους και τὰ ἔχω διορίσει ὅπου αὐτοὺς τοὺς ἀποσιάτας και ὅσοι ἀνταμώθηκαν μὲ αὐτούς, ὅτι μιλλέτι¹⁰¹ και ἂν εἶναι, νὰ τοὺς μεχιτριτίσουν¹⁰² περνώντας τους ἀπὸ τὸ σπαῖθι και αὐτοὺς και τὲς φαιμιαῖς τους.

Διὸ ἐσεῖς καθὼς ἐφεροθήκατε μὲ σαντικάτι και αὐτοῦ και οἱ συνιοπίτες σας ἐδῶ κοντὰ μου με υπερ εὐχαρίστησαν μὲ τὸ χισμέτι¹⁰³ τους, ἔιζι και εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐξακολουθήσετε κάμνοντας καθὼς ἤθελεν σᾶς προσιάζει

ὁ υἱός μου Ἰμήπασιας καὶ ὁ μουσελίμης σας χωρὶς νὰ ἀφήσετε τὸν υἱόν μου καὶ δι' αὐτὸ τὸ χιαμέι σας ἐλευθερωνόμενος ἀπὸ τοὺς γκαίληδες¹⁰⁴, θέλει σᾶς δείξω τὸ ἀφθνητῆλίκι μου, καὶ θέλει σᾶς βάλω εἰς τὸ καιάσιχο τῶν παιδιῶν μου. Θέλει σᾶς ἀγαπήσω περισσότερο καὶ θέλει σᾶς ἀναμείψω εἰς τρόπον ὅπου καὶ ἐσεῖς νὰ θαυμάσετε ὄντας ἀκολουθαίτε.

Ἐξ ἀποφάσεως καὶ ὑγιαίνειτε.

1831 α' Αὐγούσιου

Μπιτώλια¹⁰⁵

(9)

Μπουγιουρντι τοῦ Κεχαγιάμπεη Χ: Μεχμέτ Ἀγᾶ πρὸς τοὺς Χριστιανούς κατοίκους τῆς Ἐπαρχίας Πρεγοντέτι¹⁰⁶ τοῦ Νομοῦ Δελβίνου (γραφὴ ἑλληνική).

Ὁ Κεχαγιά Μπέης τοῦ Ἀφθνητός μας

Χ: Μεχμέτ Ἀγᾶς

Χαῖρ Δοαιζῆδες¹⁰⁷ τοῦ ἀφθνητός μας Καπειαναῖοι,
Κοιζαμπασῆδες καὶ λοιποὶ ραγιάδες τοῦ Ναχαγέ
Πρεγοντέτι τοῦ Καζᾶ¹⁰⁸ Δελβίνου!

Μετὰ τὸν χαιρετισμόν μας, σᾶς φανερώναμεν ὅτι ἀπὸ γράμματα τοῦ ἀδελφοῦ μας Μουτσελίμη σας, ἐπληροφορήθημεν τὸ σαδακατλίκι σας καὶ τὴν προθυμίαν ὅπου δείχνετε εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ πολυχρονεμένου Βεζῦρ Ἀφθνητός μας καὶ τὴν ὑπακοήν ὅπου δείχνετε καθημερινῶς εἰς τὸν Μουτσελίμη σας.

Ὅθεν ὅλα αὐτὰ ἐκάμαμεν ἰσανδέν¹¹⁰ εἰς τὸ χουζοῦρι¹¹¹ τοῦ πολυχρονεμένου Βεζῦρ ἀφθνητός μας καὶ τὸ ὕψος του πολλὰ εὐχαριστήθηκεν καὶ ἔχετε τὸ ἀφθνητικὸν ναζάρι¹¹² του ἐπάνω σας ὡς σαδίκηδες ραγιάδες τῆς κραταιᾶς Βασιλείας ὅπου ἐξ ἀρχῆς ἀφάνητε, ἔτσι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ εἴθε καὶ νὰ μὴν εὐγῆτε ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Μουτσελίμη σας καὶ χωρὶς ν' ἀκούσετε ἄλλον ἀπὸ τοὺς Μπέγηδες, διὸ σᾶς γράφουν καὶ διὸ σᾶς λέγουν, ἀκοῦτε μόνον τοὺς λόγους τοῦ ἀδελφοῦ μας Μουτσελίμη σας ὡς καὶ προχθὲς σᾶς ἐγράφαμεν, καὶ πάντοτε εἰς τὸ ἴδιον σαδακάτι νὰ εὐρίσκεσθε καὶ θέλει χαιρεσθε βέβαια τὸ ναζάρι τοῦ πολυχρονεμένου Βεζῦρ ἀφθνητός μας καὶ τὴν ἐδικήν μας ἀγάπην καὶ ὑγιαίνειτε!

1831 τη 21: Αὐγούσιου

Φαν.

μον ἅμα περίσσιασιν, δὲν ἐνόμισα ποσῶς ξένον τοῦ νὰ λάβω τὸν κάλαμόν μου καὶ ἀποιείνω τὰς ὑπὲρ τῶν ἐνόμιων εὐχάς μου, πρὸς οὓς ἔχω τὴν πεποιθήσιν ὅλην ὅτι τὸ κίνημά μου δὲν θέλουσι τὸ ἀποδώσειν εἰς τινα κακοήθειαν ἢ μᾶλλον λόγον σκοπὸν κολακείας, παρὰ εἰς τὴν ἐξαγομένην ἀπὸ τῆς παρουσίας μου εὐλικρινῆ μου πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσίωσίν μου, καὶ ἰδοὺ ἡ τοιαύτη πεποίθησις ζωπυροῖ τὸ κινεῖν ἤδη τὸν κάλαμόν μου.

Τὸ συμβᾶν τῆς ἀξιομνημονεύτου 3: 7θρίου τρέχει εἰς τὰ σιόματα τοῦ πανελληνίου καὶ πανιοῦ Δῆμοι καὶ Χῶραι καὶ ἅπασαι αἱ πόλεις καλύπτονται ἀπὸ τὸν ροδόχροον πέπλον¹¹⁴ καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς κ.τ.λ. εἰς τὸν ὀρίζοντα σχηματισθέντα. Καὶ ἄρχοντες καὶ στρατάρχαι καὶ στρατοὺς καὶ ἅπανα ἢ τάξις, τὸ Σύνταγμα ἐγκολπωθέντες, δὲν ἀναμένει παρὰ τὴν ἄσσαν τῆς πραγματικῆς ἐνώπιον τῶν Βουλῶν καθιερώσεώς του. Εἶναι ἀληθὲς διὰ κατ' ἀρχάς, ὅτι ὡς ἀστραπὴ διέδωσεν ἀμυδροῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς 3: 7θρίου, ἔφερον εἰς κάποιον συλλογισμόν καὶ ἐκπληξιν τοὺς θαυρῶς συλλογιζομένους, πρὸς δὲ καὶ τινα δισταγμὸν κηδομένους τὴν ἡσυχίαν τοῦ λαοῦ ὡς θάσιν προκειμένους τὴν τοσάκις ἐν πράξεσι δειχθεῖσαν ἑλληνικὴν ἀσυμφωνίαν κ.τ.λ., ἀλλὰ τοῦ δράματος ἡ ἀληθὴς αἴσθησις φθάσασα, ἀφήρησεν ὡς ἐν ροπῇ ἅπαντα τὸν δισταγμὸν, καὶ οἱ πάντες ἠύλογησαν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς εὐδαιμονίας ἢ ἑλληνικῆς εὐνοίας.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ δράματος εἶχεν ἀρωγὸν τὴν γενικὴν θέλησιν καὶ ταῦτα ἔχει πρὸς τὴν ἐπισιτήσιν του, ἀλλ' ἡ διατήρησις τοῦ σκοποῦ ἢ τοῦ ἀποτελέσματος, ἀπαιτεῖ ἀναποφεύκτως τὴν φρόνησιν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν ἀρχόντων, ἡμῶν λέγω τῶν ἐν τοῖς πράγμασι. Τὸ ἔργον σας τοῦτο δὲν εἶναι ἰδυσχερὲς, ἅμα μὲ φρόνησιν ὑπουργεῖτε καὶ μηδὲν ἄλλο, παρὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος εἰς πᾶσαν ὑμῶν πράξιν προσιτίθειτε, ἀποφεύγοντες πᾶσαν προσωπικότητα. Ἄλλ' ἐπειδὴ δυσκολώτατον εἶναι, σεβασιέ μοι, τοῦ νὰ λαομμένη τις εἰς τὴν ἀρετὴν πάντοτε, καὶ ἐπειδὴ οἱ πάντες δὲν εἶναι δυνατὸν (κατὰ τὸν μέγαν ἐκεῖνον Στρατηγὸν Ἀγησίλαον) νὰ εἶναι δίκαιοι, (οὐδὲν ἀνδρείας χρῆζομεν ἐὰν πάντες εἴμεν δίκαιοι) καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀνθρώπινον ἀδυναμίαν οἱ πράπτοντες σφάλμα τι δὲν τὸ θεωροῦσιν ὡς τοιοῦτον αὐτοί, σπεύδω μὲ τὸ ὅποῖον ἔχω πρὸς τὴν γενναιότητά σας θάρρος, νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὰ ἄχρι τοῦδε παρατηρούμενα παρὰ τῶν εὐθυφρόνων διοικητῶν σφάλματά σας.

Εἶπομεν, ἂν καὶ μ' ἄλλους λόγους, ἅτι κανεὶς πάσης τάξεως "Ἕλληνας δὲν ἦτο ὅστις δὲν ἐλεινολόγει τὴν σιάν τοῦ ἔθνους, ἐπὶ τοῦ παύσαντος βιδελυροῦ συστήματος. Ἄπαντες ἦσαν ὑπὲρ μιᾶς μεταβολῆς, ἀλλ' ὁ τρόπος ἦτο δυσεὔρετος, καὶ τὰ (2) ἀκόλουθα ἕκαστος συνελογίζετο. Τὸ δράμα χειραγωγία θεία ἐτελείωσε διὰ τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους θελήσεως κατ' εὐχὴν. Πρὸς τίνα λοιπὸν σκοπὸν τὸ ψηφισθὲν παράσημον¹¹⁴ (τοῦ Μεσαιῶνος ἀποκύημα) τὸ ποιῆσαν τὸν φθόγον ὄλων τῶν μὴ ἐν τῇ πρωτευούσῃ καὶ τῆς δι-

αιρέσεως δίδον τὴν ἀφορμὴν; ἐνῶ κάθε φρόνιμος, παρ' ἐμοὶ κριτῆ, πρέπει νὰ παραδεχθῆ ὅτι ὅσον ἀξιέπαινοι εἶναι οἱ ἐν τῇ πρωτευούσῃ (ἐκτὸς τῶν πρωιουργῶν τοῦ δράματος, οἵτινες δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην σιαυροφορίας δι' ἣν προσεκτήσαντο ἤδη δόξαν) ἄλλο τόσον τὸ λοιπὸν πανελλήνιον, διότι τὸ παρεδέχθη καὶ ἠρεμεῖ.

Ἐγὼ σὲ ὀρκίζομαι, σεβαστέ μοι, εἰς τὴν τιμὴν μου πὼς ἂν ἤμην εἰς τὴν θέσιν ὑμῶν τῶν εἰς τὸ δράμα ἀνωτέρων, δὲν ἤθελον καταδεχθεῖν νὰ σιαυροφορηθῶ —ἐν σφᾶλμα σας τοῦτο, ἐφ' ᾧ μέχρι τοῦ ἐργάτου κάμνουσιν οἱ Ἕλληνες τὰς παραιτηρήσεις τῶν ταύτας. Πρὸς τί αἱ σιαυρολογίαι τοῦ Μακρουγιάννη ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐκ 500: καὶ ἄλλων ἀπὸ τὸν Κριεζώτην εἰς Χαλκίδα; Ποῖον μὲ αὐτοὺς θέλουν πολεμήσειν; Τὸ ἔθνος σιενάζει ἀπὸ τὸ βάρος καὶ τῆς ὑπασχούσης ἐνόπλου δυνάμεώς του, πρὸς τί ἢ προσθήκη; Πρὸς τί ὁ διορισμὸς τοῦ Σιράτου¹¹⁵ (τὸν ὁποῖον καὶ τιμᾶ ἄλλας) εἰς Ἀκαρνανίαν ἀμέσως, ὅπου εἰσὶν Ἴσκος¹¹⁶, Ράγκος¹¹⁷, Γοῖδας¹¹⁸ καὶ πρόσθετες καὶ τὸν Βάγιαν¹¹⁹;

Ἐὰν ὁ Σιράτος συνεισέφερε πρὸς τὸν σκοπὸν, ὡς δὲν ἀμφισβάλλω, καὶ ἔχει πολὺ δίκαιον, ἠδύνατο νὰ διορισθῆ ἐπομένως, ὄχι ἀμέσως, ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐκέντησε τὴν θέλησιν ὅλων τῶν προικοδομηθέντων. Πρὸς τί ἀμέσως μεταθέσεις ἀδικαιολόγητοι, ὡς τοῦ κ. Λοιδωρική¹²⁰, ὅστις ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ χαρὰν τοῦ ἐισελλάθῃ σχεδόν, ἅμα τὸ δράμα ἔμαθεν;

Τὰ τοιαῦτα, σεβαστέ μοι, εἰν ἀγαπᾶτε τὸν Θεὸν καὶ τὴν πατριδα, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τὰ περιορίσητε ὡς αὐτοῦ. Διαλύσατε τὴν σιαυρολογίαν, ἣτις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τινὰς τῶν καταχρασιῶν νὰ σχηματίζωσιν ὑποψίας διὰ νὰ ὑπαχρεώνοσιν τὸν λαὸν εἰς προσφορὰν χρημάτων πρὸς σύστασιν δῆθεν πολιτοφυλακῆς.

Ἐπιτέτε εἰς τὸν Μακρουγιάννη, ὅτι ἀρκεῖ δι' αὐτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του, ἢ τὴν ὁποῖαν τὸ ἔθνος θέλει τῷ προσφέρειν τιμὴν εἰς αἰῶνας. Εἰπέτε ἐπίσης μ' ἄλλους λόγους εἰς τὸν Κριεζώτην, ὅστις ἀπέσειλε τῆδε ἐκεῖσε μὲ παραγγελίαν νὰ σιαυρολογήσῃ —διεξάξτε ἐπομένως πᾶσαν ὑποψίαν ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τινῶν τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ὅτι θέλει τις ἐναντιωθεῖν εἰς τὰς πατριωτικὰς πράξεις τῆς ἤδη Κυβερνήσεως. Μὴ δώσητε τὸ ἀριστεῖον ἢ ἂν τὸ δώσητε, δότε το εἰς ὅλον τὸ πανελλήνιον ὑπὸ μίαν ἄλλην δικαίαν τοῦλάχιστον καὶ φρόνιμον φράσιν (πρὸς ἀνάμνησιν τῆς 3: 76οῦ καὶ πρὸς αἰώνιον εἶδησιν ὅτι ὁ Ἕλλην πρέπει νὰ (3) κυβερνᾶται συνταγματικῶς).

Καὶ ταῦτα περὶ τῶν γενικῶν. Καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολ: Ἑλλάδα καὶ τὴν ὀρθοεικτὴν γραμμὴν ὑπάρχει ἄκρα ἠουχία καὶ εὐταξία καὶ ἄκρα ἀφοσίωσις πρὸς τὴν Συνταγματικὴν Κυβέρνησιν. Πᾶσαν οἰανδήποτε ἀνησυχίαν ὁ σιαυρὸς τῆς Ὀροφυλ(ακῆς)¹²¹ εἶναι ἐτοιμώτατος νὰ κτυπήσῃ κατὰ κεφαλῆς, πρὸς ἐπισιτήρηξιν τοῦ Συντάγματος. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀπόφασις μέχρι

τῶν καιωτέρων εἰς τὸν ἐλαφρόν στρατόν, ὡς συγκείμενον ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ ἀγῶνος καὶ ἀπολαύσαντες ἤδη τὴν εὐνομίαν, ὑπὲρ ἧς ἰσαῦτα ἔπαυον, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰοιεύτην ἀπόφασιν πίστευσον τὸν Κωσιτῆν σου, περιφρονοῦντες πᾶσαν ἄλλην ἐναντίαν εἶδησιν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἷτινες με ψευδολογίας κ.λ.λ. κ.λ.λ. θηροῦσαι συατάσεις κ.λ.λ.

Ἐο Συναγματικώτατος κ. Συναγμ. Τσουρᾶς¹²², πρὸ ἰεσσάρων ἡμερῶν ἐτελείωσε τὴν ὀρκωμοσίαν¹²³ τοῦ τμήματός σου. Κατὰ τὴν Τετράδην τῆς ἐπιούσης ἐβδομάδος, θέλει σᾶς ἔλθει τὸ πρωτόκολλον τῆς ὀρκωμοσίας ὄλου τοῦ Σώματός μας, διὰτι ὁ ἱερεὺς ἐλπίζω ὡς σήμερον νὰ ὤρκωσε τὸ 2:ον ἐλαφρόν. Τὸ «Ζήτω τὸ Σύνταγμα καὶ ἡ πατρις» ἀντηχεῖ κατὰ ἕλλην σιγμὴν ὀρθοεικὴν γραμμὴν ἀπὸ τοὺς ἐλαφρούς.

Οἱ πρό τινος ἀπὸ τὰς φυλακὰς Λαμίας δραπτεῦσαντες 7: καπάδικοι, ληστεύσαντες καὶ φονεύσαντες κατὰ τὴν ὀθωμαν. χάσσαν, καταδιωκόμενοι ἐκεῖθεν, ἐπλησίασαν τοὺς σιαιμούς τοῦ Σώματος τῆς Εὐρυτανίας καὶ ἔλαβαν τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας των. Δύο λησταὶ ἀπὸ τὸ τουρκικὸν ἄλλοι, ἐπέραξαν τρις τὴν περιφέρειαν τοῦ Σώματος μας καὶ καταδιωκόμενοι δραστηρίως, συνελήφθησαν ἀπὸ τὰς ὀθωμαν. δυνάμεις καὶ ἀπεστάλησαν εἰς Λάρισσαν καὶ πλέον ἢ Εὐρυτανία καὶ ἡ Φθιώτις, χαίρει ἄκραν ἡσυχίαν.

Ἐν τούτοις δέ, σεβασιῆ μοι, εὐχόμενός σας νὰ ὑπουργῆτε ἐπ' ἀγαθῶ τῆς πατρίδος, καὶ εἰς ἀνώτερα,

Προσκυνῶν τὴν εὐγενεσι: οἰκογένειάν σας εἰμὶ

Ἐο

ὡς υἱός σας

Κωσιτῆς Μ.

Υ.Γ. Οἱ εἰς τοὺς τουρκικοὺς τῶν μεθορίων μας στρατώνας Τοῦρκοι, εἶπον πρό τινων ὅτι ἀπὸ τοὺς εἰς τὸν Τοπάρχην τῶν Ἀνατολ: μεθορίων των σιραιωτικούς των, ἐλιποιάκησαν εἰς ὀθωμανός καὶ εἰς χροσιανός με 20: ὀπαδούς ἕκαστος καὶ ὅτι ἐδόθησαν εἰς ληστείας. Ἐο Τοπάρχης δὲν μᾶς τὸ εἶπεν καὶ συμπεραίνομεν νὰ μὴ ἔχη ἀληθείας.

Ἐο ἴδιος

Πρὸς τὸν κύριον κύριον Συναγματάρχην Σ. Μήλιον, Ἀρχηγὸν τῆς Β: Χωροφυλακῆς¹²⁴ καὶ Εἰσηγητὴν τῆς ἐπὶ τῶν Σιραι: Β: Γραμματείας κ.λ.λ. κ.λ.λ. κ.λ.λ.

Εἰς Ἀθήνας

(11)

1848

Διάγγελμα τοῦ Ρεσίτ Πασᾶ πρὸς τὸν Διοικητὴ καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Ἐπαρχίας Πρεγοντέτι (Μετάφραση).

Διάγγελμα¹²⁵ πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τῆς περιφερείας Μπρσοδέι, πρὸς τοὺς προκρίτους (τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων) πρὸς τοὺς γέροντας καὶ τοὺς λοιποὺς νουνεχεῖς ὑπηκόους μου.

Ἐπειδὴ ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ προηγουμένως πρὸς ὑμᾶς ἀποσταλέντος ἀνθρώπου ἡμῶν Μεχμέτι Ἀγᾶ ἐπεδείχθη ἐκ μέρους ὑμῶν εὖνους ὑπακοή,

Ἐπειδὴ ἐν τῇ εἰς ἀπάτησιν τῆς διαταγῆς ἡμῶν περιελθούσῃ ἡμῖν ἀναφορᾷ ἐγένετο ἰδήλωσις ὅτι κατὰ τὴν εἰς τὴν παραλίαν ἀφίξιν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Στόλου θέλει ἐπιδειχθῆ εὖνους ὑποσέβει καὶ πίστις,

Ἐπειδὴ καὶ ὁ εἰρημένος Ἀγᾶς ἀνέφερεν ἡμῖν καὶ προφορικῶς τὰ τῆς ἄκρας εἰλικρινείας καὶ ἀφοσιώσεως ὑμῶν,

Ἐπειδὴ τὰ γεγονότα ταῦτα προκάλεσαν τὴν εὐχαρίστησιν ἡμῶν καὶ ἡ ἀφιχθεῖσα ἀναφορὰ ὑμῶν ἐπεδείχθη εἰς τὴν φιλοδικαίαν κρίσιν, καθ' ἣν ἐκτενῶς ἀνεπιύχθησαν καὶ ἐδείχθησαν αἱ προσπάθειαι καὶ ἡ πίστις ὑμῶν,

Ἐπειδὴ ἀμέσως σήμερον - αὐριον ὁ ἐνδοξότατος Ἰμβραχήμ Πασᾶς, ἀντιστρατήγος τοῦ ἐπιτελείου, θὰ κατευθυνθῆ πρὸς τὴν Αὐλώνα καὶ τὸ Δέλθων μετὰ τὰ παρῶν, μετὰ πολὺν Αὐτοκρατορικὸν στρατὸν καὶ πυροβολητὰς καὶ λοιπὸν πολεμικὸν ὕλικόν καὶ ἐπειδὴ ἐπιτὸς ὀλίγων ἡμερῶν θὰ ἔλθῃ καὶ ὁ Αὐτοκρατορικὸς Στόλος,

Εἰς τὸν εἰρημένον Ἰμβραχήμ Πασᾶν, ὅσουσδήποτε ἀνθρώπους καὶ ἀντιλήψεις παρ' ὑμῶν, νὰ σπεύσητε νὰ ἐξεύρητε καὶ νὰ δώσητε μετὰ τὴν ἀπαιτούμενην πίστιν καὶ προσπάθειαν τοὺς ἐκλεκτοτέρους καὶ ἱκανωτέρους καὶ ἐμπίστους ἀνθρώπους καὶ ἐκ τῶν ξένων τοὺς ὑπ' ἐγγύησίν σας, μὴ ἀμφισβάλλοντες ποσῶς ὅτι θὰ τύχητε τῆς ἐπὶ τούτῳ Αὐτοκρατορικῆς ἀνταμοιβῆς, ἐργαζόμενοι μετὰ πίστεως καὶ ἀναπαρηγήσεως.

Ἐλπίζω ἀπὸ ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν φορὰν θὰ ἀποδείξητε τὴν ἣν καὶ μέχρι σήμερον ἐπεδείξατε πίστιν ὑμῶν καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Στόλου εἰς τὰ παράλια τῆς .....¹²⁶ θὰ ἐργασθῆτε καλῶς καὶ ἀφοσιωμένως.

Τῆ 19 Σεβδάλ¹²⁷ 63 (ἡτοι 1263 1848)

Ἐπογραφή
Ρεσίτ

(12)

1860

Ἐναφορὰ πρὸς τὸν Ὄθωνα τοῦ Δήμου Λάμπρου ἀπὸ τὸ χωριὸν Βοῦνο τῆς Χειμάρας.

Μεγαλειότατε καὶ ὑπερίτεμε βασιλεῦ τῆς περιφήμου Ἑλλάδος
Τὴν σὴν μεγαλειότητα γονυκλιτὸς προσκηνῶ καὶ. καὶ. καὶ.

Ὁ ὑποκάτωθεν φερόμενος ἐλάχιστος δοῦλος σας ἀπὸ Βοῦνο¹²⁸ τῆς Χειμάρας, Δήμος Λάμπρος, γέρον ὄγδοῦντα εἰτῶν, μὲ τὸ νὰ εὐρίσκατε εἰς ἄκραν δημοτικεῖαν, ὅστις ὁποῦ ὑστεροῖται καὶ τοῦ ἐπηγουσίου ἄριτου, τοῖμα νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὸ κράτος τῆς μεγαληώτητά σας τὰ δυνά παρατόνά του, κἀνη γνωσιόν, ὅτι ὁ ἀδελφός του μακαρήτης Ἀθανάσιος Λάμπρος¹²⁹ ἀπὸ Βοῦνο τῆς Χειμάρας, ἤχεν δουλεύσει εἰς τὴν αὐτοῦ σιτοπαιτικὴν ὑπεροσεῖαν τῆς σῆς μεγαλειώτητος, χρόνους τρεῖς, μὲ δραχμὰς ἤκοση δύο τὸν κἀθε μῆναν ὁ μισθός του, καὶ αὐτοὺς τοὺς τρεῖς χρόνους, δὲν ἤχεν τραβήξῃ τὸν μισθόν του, ἀναχώρησεν μὲ ἄδειαν ἦλθεν εἰς Χειμάραν εἰς τὸ χωριὸν Βοῦνον καὶ ἀπὸ Βοῦνον ἦλθεν εἰς Πάτρας, καὶ εἰς Πάτρας ἀπόθανεν διὰ δέκα ἡμέρας καὶ ὁ μισθός του ἔμειπεν εἰς τὴν κυβέρονησιν χορὶς νὰ λάβῃ οὔτε μίαν δραχμὴν διὰ αὐτὰ τὰ τρία χρόνια.

Ὄθεν θεομὸς καὶ γονυκλιτὸς παρακαλεῖ διὰ αὐτοὺς τοὺς τρεῖς χρόνους τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀθανασίου Λάμπρου, νὰ δοθῇ ὁ μισθός του διὰ νὰ κυβερνήσῃ καὶ προφθάσῃ τὴν δυσστηχησμένην φαιμηλείαν μας ὡς ἀδέλφια ὁποῦ ἡμεῖς ἀνεχώρηγῃ μὲ τὸν μακαρήτην ἀδελφόν του Ἀθανάσιον Λάμπρον ὁποῦ σήμερον ὑστεροῦντε καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπηγουσίου ἄριτου καὶ ζητᾶ τὴν εὐσπλαχνίαν τῆς σῆς μεγαλειώτητος καὶ μὲ μεγάλην ταπεινώσιν καὶ σέβας ξαναπροσκυνά.

Κερκύρα τὲς :15: Ὀκτωβρίου 1860: ἔτος ἑλληνηκὸν

ἀντιόνηο οἰκονόμου θεβεόνι
κοσμὰς ἰζορὰς θεβεόνιο δαμαστικῆς
παύλος πάιζος θεβεονο ος μαρτικῆς
στεφανος λαχουρη μαρτικῆς
σιρανιζος πανος παιζος μαρτικῆς
ηεροεὺς νηκολαος προιοπαλας θεβεονο

(13)

1884

Ἐναφορὰ τοῦ Μουτεσερίφη Ἀργυροκάστρου πρὸς τὸν Καϊμακάμη τῆς Χιμάρας σχετικά μὲ τὴν «καταγραφὴ»¹³⁰ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας Χιμάρας (Μετάφραση).

Ἄριθ. 35

Πρὸς τὸν Καϊμακάμη Χιμάρας

Ἐνδοξώτατε!

Ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι Χιμάρας ὄσον ἀφορᾶ εἰς τὴν ἐπιβληθεῖσαν καταγραφὴν δὲν ἐφαίνοντο πρόθυμοι, ἵνα ἴδ' ἐννοήσωσι τὸν σκοπὸν αὐτῆς, ἔχουμεν φέρει τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς ἐνιαῦθα, οἱ ὅποιοι κατὰ πρῶτον ὑπερβολικῶς ἀντισιάντες, περιορίσθησαν ἤδη, ὡς οὐδ' οἱ ρηθέντες ἀντιπρόσωποι δι' ἀναφορᾶς τῶν, διαβεβαιώσῃ δι' ἢ μὴ παραδοχὴ ὑπ' αὐτῶν τῆς καταγραφῆς ἐγένετο ἐξ ὑποψίας καὶ φόβου μήπως αὕτη γίνῃ αἰτία θλάβης ἢ παραγνωρίσεως τῶν δικαιωμάτων τῶν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀποκεκομμένων αὐτῶν προνομίων, ζητήσῃ δὲ διαταγὴν πρὸς τὸν Καϊμακάμη αὐτῶν ἵνα μὴ ζητήσῃ ἢ ἀπαιτήσῃ τι πέραν τοῦ ὠρισμένου, διὰ ταῦτα, παρὰ μὲν τῶν ρηθέντων ἀντιπροσώπων ἐλάβομεν τὴν δέουσαν ἐγγύησιν, ὑμῖν δὲ ἀναθέτομεν ἵνα διαβεβαιώσῃτε αὐτοὺς δι' ἢ ρηθεῖσα πληρωμὴ τῆς ἀπογραφῆς οὐδεμίαν ἔχει ἀποσάλευσιν ἢ σχέσιν πρὸς τοὺς λοιποὺς κυβερνητικοὺς φόρους, καθ' ἃ καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Μουτσαριφλικίου ἐγράφη.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πράξις τῆς ἀπογραφῆς ἐπείγει καὶ οὐδεμιᾶς χροῖσει ἀναβολῆς, πρέπει ἀμέσως νὰ ἐνεργηθῇ καὶ νὰ ἔχωμεν πληροφορίας ταχείας διὰ μαζπατᾶ κατὰ νόμον.

1884 Δεκεμβρίου 10 Ἀργυροκάστρον

Μουτσαριφης

Μπειρῆς

(14)

Ἀχρονολόγητο

Προκήρυξις γιὰ τὸ παραπάνω ζήτημα πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους τῆς Ἐπαρχίας Χιμάρας (Μετάφραση).

Προκήρυξις

Συμφώνως μὲ τὸ 7ον ἄρθρ. τοῦ Ταλιματιοῦ¹³¹, τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ προέδρου των, εἰσὶν ἐντεταλμένα διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ν' ἀνακοινώσωσιν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἐπιτὰ χωρίων τῆς Χειμάρρας τὰ ἑξῆς:

1) Ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε Βαλῆ Ἰωαννίνων καὶ μετέπειτα Σατραζάμη Μεχμέτ Ρεσίτ Πασᾶ δοθέντα ὑμῖν δύο Μπουγιουριά¹³², ἐξ ὧν τὸ δεύτερον ἀνήρει τὸ πρῶτον, δὲν ἐπεκυρώθησαν διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος, οὔτε ὑπὸ τῶν μετέπειτα Βαλῆδων, οὔτε δι' ὑπουργικῆς διαταγῆς, οὔτε ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισήμων κύκλων, καὶ ἐπειδὴ τὸ Συνταγματικὸν ἡμῶν πολίτευμα δὲν ἀναγνωρίζει τοιαῦτα προνόμια¹³³ οὔτε προϋτίθεται ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτὰ καὶ ταῦτα ἀκριβῶς πρόκειται ν' ἀνακοινώσωμεν τῷ λαῷ τῆς Χειμάρρας,

2) Ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος ὅλοι οἱ ὑπήκοοι ὀθωμανοὶ θεωροῦνται ἴσοι καὶ πάντες σπεύδουσι νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ὑποχρεώσεις των ἀπέναντι τῆς Κυβερνήσεως καταβάλλοντες τοὺς διὰ τὴν συντήρησιν καὶ εὐημερίαν τοῦ Ἡμετέρου Κράτους ἀναγκαίους φόρους, ἐλπίζομεν διὰ οἱ Χειμαρριῶται διὰ τὸ καλὸν τῆς ἰδίας των πατρίδος, νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὰς ἀνωτέρω διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως.

3) Συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, πάντες οἱ ἐν τοῖς ἐπιτὰ χωρίοις ἐδικοκόμενοι ἱερεῖς καὶ πρόκριτοι, ὀφείλουσι νὰ δηλώσωσιν ἐπιτὸς 4 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἡμ. τῆς παρουσίας προκηρύξεως, διὰ δέχονται ἄνευ ὄρων τὰς διαταγὰς τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως, ἄλλως, θέλουσι ληφθῆ τὰ κατάλληλα μέτρα καὶ διὰ τῆς Σιρταιωτικῆς Ἀρχῆς νὰ ἐπιβληθῆ τὸ κράτος τοῦ Νόμου.

4) Ἐὰν τὰ 7 χωρία τῆς Χειμάρρας δὲν παραδεχθῶσι τὰ ἐπὶ 30 ἑκατομμ. ὑπηκόων ὀθωμανῶν ἰσχύοντα, τότε, ὑπεύθυνοι διὰ τὰ συμβησόμενα ἔσονται οἱ κάτοικοι αὐτῶν, οἵτινες δὲν ἤθελον συμμορφωθῆ μὲ τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως.

5) Ἡ ἐπιτροπὴ μας ἐπειδὴ βασίζεται εἰς τὴν Δικαιοσύνην τῆς πατρίδος μας καὶ εἰς τὴν ἰσότητα, ἣν ἀπολαύουσιν ἅπαντες, ἐπειδὴ δ' ἀφ' ἐτέρου διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ Κράτους ἀπαιτεῖται ἡσυχία καὶ εὐπειθία τῶν κατοίκων πρὸς τοὺς Νόμους καὶ τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, ἐλπίζει διὰ οἱ Χειμαρριῶται, ὡς ὑπήκοοι ὀθωμανοί, νὰ σπεύσωσι νὰ σεβασθῶσι τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ προκηρύξει διαλαμβανόμενα.

(15)

1899

Χρεωστική Όμολογία

Χρεωστικὸν διὰ δραχμᾶς 2.000

Μεθ' ἡμέρας 52 πενήκοντα δύο ἀπὸ σήμερον, χρεοσιεῖ ὁ ὑποφενόμενος Ἰωάννης Κουλιὸς νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ κ. Γεωργίου Τσαταλιοῦ τὰς ἀνωτέρω δραχ. δύο χιλιάδας προερχομένας ἐκ τῆς χεμερηνῆς βοσκῆς τοῦ λυθαδιοῦ Καραμπάση καὶ μέρος ἐκ τοῦ κάσιου καὶ ὑποσχομὲ νὰ πληρώσῃ αὐτὲς εἰς τὴν προθεσμίαν ἀτόκως καὶ ἐν ἡπεριμερείας ὡς τόκος πρὸς 2 δισ τοῦ 1/100 τὸν μίνα μεχρὴ ἐξοφλισσεως.

εἰς ἑνδε(ι)ξὴν 1899 Μαρτίου 8 Ἄλμυρὸς

ὁ σφυλαίτης
γηανη κουλης

Ὅπισθόγραφες σημειώσεις:

Καὶ δι' ἐμὲ πληρώσατε εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ κ. Α. Κιαμὴλ Βέη. Τὸ ἰσότιμον αὐτοῦ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ εἰς μειρητιάς.

Βῶλος τὴν α' Αὐγούστου 1899

Γ. Τζιαταλιὸς

Ἐυχαριστεῖται εἰς Ἀνώγιον χωρίον τῆς Φιλιπιάδος. Φρονίσατε νὰ τὸν εὔρητε ὅπως εὐχαριστηθῇ ὁ Βέης.

Μάρας

Ἀνώγι (γραφὴ Σπύρου Σπυρομίλιου)¹³⁴

(16)

Ἀχρονολόγητο

Ἐπόδειγμα πρωτοκόλλου ὀρκωμοσίας τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρίας»¹³⁵.

(Γραφὴ Σπύρου Σπυρομίλιου)

Ὁρκιζόμεθα ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἐν ὀνόματι τῆς μιᾶς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαίρετου Τριάδος, δι' ἃ θέλομεν καταβάλλει πᾶσαν θυσίαν καὶ προσπάθειαν πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ Ἱεροῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρείας, ἥτοι

πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς προσφιλοῦς ἡμῶν πατρίδος Ἡπείρου, καὶ ὅτι θέλομεν τηρήσει ἀπόλυτον ἐχειμύθειαν περὶ τε τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἔργων τῆς Ἑταιρείας.

Ἐν ἧ δὲ περιπτώσει καὶ φανῶμεν ἐπίσκοποι, γὰρ ὑφιστάμεθα τὰς συνεπειὰς τοῦ περὶ ποιῶν μουσικοῦ ἄρθρου καὶ γὰρ εἴμεθα ἐπικαιάρατοι.

(17)

1908

Πρωτόκολλο ὀρκωμοσίας μνημένου μέλους τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑταιρείας».

Ὁρκίζομαι ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς μιᾶς ὁμοσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος, ὅτι θέλω χύση καὶ τὴν τελευταίαν σιαλαγματιὰν τοῦ αἵματός μου πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς φίλης μου πατρίδος Ἡπείρου, καὶ ὅτι θέλω φυλάξῃ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὰ ὄπλα τὰ ὅποια θὰ μοῦ δώσῃ ἡ Ἑταιρεία καὶ θὰ τὰ χρησιμοποιήσω μόνον ὅθεν διαταχθῶ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας, καὶ θέλω φυλάξῃ μεγάλην μουσικότητα περὶ τούτου.

Ἐν περιπτώσει καὶ δὲν φανῶ συνεπῆς τῆς ὑποσχέσεώς μου, γὰρ ὑφιστάμαι τὰς συνεπειὰς τοῦ περὶ (ποιῶν) οἰκείου ἄρθρου καὶ γὰρ εἶμαι ἐπικαιάρατος.

Σκεδὰ τῆ 7 Ὀκτωβρίου 1908

Μιχ. Κίσιος

Σκεδὰ

Ἔτη 31

Ἐπάγγελμα γεωργός.

(18)

1909

Ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴν Πρέβεζα πρὸς τὸν Ἀντιμοίραρχο Σπύρο Σπυρομίλιο, γύρω ἀπὸ ὀργανωτικὰ θέματα τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑταιρείας».

Ἀγαπητὲ κ. Σπύρο

Τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ τὸν κ. Φορέστιν¹³⁶ γνωρίζετε πλέον ἐν πλάτει καὶ ἐν μήκει. Δὲν διακιάζω γὰρ τὸν χαρακτηρίσω ὡς εἰς ἄκρον ἐγωϊστικὴν καὶ

ἀνισόροπον. Ἐννοεῖ καὶ καλὰ νὰ διέρχεται δι' αὐτοῦ πᾶσα ἀπόφασίς μας καὶ νὰ ἐκτελεῖται μόνον ὅταν τὴν ἐγκρίνη!! Τὸ τοιοῦτον βέβαια δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνη, διότι τότε οὔτε Δ.Σ. ἦτο ἀνάγκη δι' ἡμᾶς νὰ ὑπάρχη, οὔτε τι ἄλλο.

Εἶναι ἡ σέμπτη ἤδη φορὰ καθ' ἣν διίσταιται πρὸς τὸν Εὐμένη, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου τρις καὶ ἐπανάληψιν ὑπεσχέθη συνεργασίαν καὶ κατήγγειλεν ἐκάστω τὸν Καρυτιὸν καὶ τὸν Αὐγερινὸν ὡς διαβάλλοντες δῆθεν εἰς αὐτὸν ἡμᾶς καὶ τὸ (2) ἔργον. Τελευταίως μάλιστα ὁ ἔξυπνος ἠπείλησεν ὅτι θὰ ἐνεργήσῃ νὰ παύσῃ ἡ ἐργασία.

Ὑπὸ ποιᾶντας συνθήκας εἶναι εὐνόητον ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ προσχωρήσωμεν, διότι φοβούμεθα μήπως ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, ὄχι βέβαια αὐτοῦ ἀλλ' ἐνιαῦθα, μᾶς ὑποσκάψῃ τὸ ἔργον καταραδιουργῶν παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς τῆν Η.Ε. ὡς μὴ σκεπτομένην σοβαρῶς καὶ τὰ παρόμοια. Ἐκ τοῦ σιόματος δὲ ἐνὸς Προξένου ἐξερχόμενοι τοιοῦτοι λόγοι, προσενοῦν ἐντύπωσιν παρὰ τῷ κοινῷ λαῷ.

Αἰτία δι' ἣν καὶ πάλιν διίσταιται πρὸς τὸν Εὐμένη, εἶναι καὶ πάλιν ὁ Λεωσθένης. Ἐννοεῖ καὶ καλὰ νὰ ἐπιβληθῶσι παρὰ τῆ Ἐφορεία νὰ παυθῇ ἐκ τῆς θέσεώς του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὡς ἦν ἐπόμενον, ἀντέκρουσε κατηγορηματικώτατα (3) ὁ Εὐμένης. Συνεργάτην ἔχει κάποιον Αὐγερινόν, ὀνιάριον ἐλεεινὸν καὶ ἔκφυλον εἰς ἄκρον, ἱκανὸν μόνον νὰ διαβάλῃ καὶ ἐξαγοράσῃ συνειδήσεις.

Ἐγένετο καὶ ἄλλοτε περὶ τοῦ κοινωνικοῦ τούτου ἀποθράσματος λόγος παρὰ τοῦ Εὐμένους, ἐν τινι πρὸς τὸ Δ.Σ. ἐγγράφῳ του. Καὶ προκειμένου μὲν περὶ τοῦ Φορέσιου, ἄλλοις ἐναπόκειται νὰ σκεφθῶσι τὰ δέοντα κατόπιν τῆς ἀνοικτείου συμπεριφορᾶς του πρὸς τὸν Λεωσθένη, διαπραχθεῖσαν μάλιστα ἐν ἐπιγνώσει τῆς ιδιότητος τοῦ τελευταίου τούτου, καὶ ἐκ τοῦ ὁποῖου καὶ ἀμφότερα τὰ τμήματα ἀνακτιοῦσιν τὴν προσήκουσαν ἱκανοποίησιν.

Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ Αὐγερινοῦ καὶ τῶν ὁμοίων του, ὡς δυναμένων καθ' ἐκάστην νὰ μᾶς παρεμβάλωσι προσκώμματα ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν καθηκόντων μας, (4) φρονῶ ἀδιστάκτως καὶ νομίζω ὅτι πᾶς πονῶν τὴν πατρίδα, πρόχει νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν γνώμην, ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς τὸ Δ.Σ. καὶ εἰς τὰ ἐνιαῦθα τι. ἵνα σκεφθῶσι σοβαρῶς καὶ λάθωσι ἀυσιτηρὰ μέτρα διὰ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ εἰρημένου.

Δὲν θὰ διατρέξωμεν δὲ οὔτε τὸν ἐλάχιστον κίνδυνον, διότι ὁ ἄθλιος καὶ συγγενεῖς δὲν ἔχει διὰ νὰ φοβηθῶμεν, ὅτι ἂν οὔτως ἢ ἄλλως ἀποδοθῇ ἡμῖν ἡ προᾶξις, θὰ ἔχωμεν ἀντεκδικήσεις, ἐν ᾧ τοῦναντίον τὸ μέτρον θὰ ἀποθῇ πολλαχῶς ὠφέλιμον καὶ θὰ χρησιμεύσῃ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ προᾶξις ὡς φόβητρον καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, εὐαρίθμους ἄλλωστε, ὁμόφρονάς του, θὰ ἐξασφαλίσῃ δὲ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἐνιαῦθα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Η.Ε. καὶ τῆς πατρίδος ἐν γένει.

Ἐὰν δὲ θὰ ἤμην ἐγὼ εἰς (5) τὴν θέσιν τοῦ Εὐμένη, θὰ ἐνήργουν πάσῃ δυνάμει ὅπως προκαλέσω σχετικὴν τοῦ Δ.Σ. καὶ τῶν τιμ. ἀπόφασιν, μὲ ἐλαφρόαν, ἐλαφροτάτην τὴν συνείδησιν, ἐν πεποιθήσει ὅτι ἐξυπηρετῶ τὴν πατρίδα, προβαίνων τὴν ὁδὸν διὰ πᾶσαν σοβαρὰν ἐργασίαν. Τὸ πρῶτον δὲ βῆμα, καὶ ἐμέ, ὅπερ φέρει πρὸς τὸν σκοπόν, εἶναι τὸ νὰ ξεπασιρευθῶσι μερικοὶ τῶν ἰδικῶν μας, ἄλλως τίποτε δὲν κατορθοῦται καλόν.

Ἡ παροῦσα μου, ἔχει μὲν τὸν τύπον ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς, ὡς προφορικῶς ἔχομεν ὁμιλήσει, δύνασθε ὅμως νὰ κάμητε χρῆσιν αὐτῆς καὶ παρὰ τῷ Δ.Σ. εἰάν ἐγκρίνεται.

Πρέβεζα 1909

Ἀπριλ. 28η

Διατελῶ μετ' ἐκτιμῆσεως καὶ ἀγάπης

Δυσανάγνωστη ὑπογραφή

(Ἰδας)

Ὁπισθόγραφη σημείωσις Ἀντιμοιράρχου Σπύρου Στυρομίλιου:

Περὶ τοιούτων ἀποφάσεων, φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφασίζωσι τὰ τιμήματα, τὰ δὲ πρακτικὰ τῆς ἀποφάσεως τοιούτων νὰ ἐποβάλλωνται εἰς τὸ Δ.Σ. ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ μετὰ ἰδίας γνωμοδοτήσεως. Ἐννοεῖται ὅτι πρέπει νὰ εἶναι θετικοὶ καὶ σπουδαῖοι λόγοι οἱ προκαλοῦντες τόσον σοβαρὸν μέτρον.

(19)

1910

Ἐκθεσις τοῦ δικηγόρου Ε. Τρίψα ἀπὸ τὸ Δέλβινο, γιὰ τὸν τρόπο ρύθμισης ἀπὸ τὴν τουρκικὴν νομοθεσίαν τῆς μεταδίδοσης κ.λ.π. τῆς ἀκίνητης περιουσίας ξένων ὑπηκόων καὶ Νομικῶν Προσώπων.

Περὶ ἰδιοκτησίας ἐπὶ ἀκινήτων ἐν Τουρκίᾳ ξένων ὑπηκόων
καὶ Νομικῶν Προσώπων

Τὰ ἀκίνητα ἐν Τουρκίᾳ διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας, ἐρηζὴν μηριγὲ (δημόσια γαῖαι) καὶ σήρφ ἐμλάκ (καθαρᾶς ἰδιοκτησίας κτήματα). Ἐπὶ τῶν πρώτων ἡ ἐξουσία ἀνήκει τῷ κυριάρχῳ, τῷ δὲ λαῷ, ἐδόθη τὸ (χάκ ιεσαρούφ), δικαίωμα διαθέσεως δηλαδὴ περιορισμένης κυριότητος. Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αἱ διακρίσεις αὗται δὲν ἔχουσι σημασίαν, εἰμὴ μόνον δι' ἄλλοι νόμοι διέπουσι τὸ σύστημα τῶν δημοσίων γαιῶν, καὶ ἄλλοι τὸ τῶν τῆς καθαρᾶς ἰδιοκτησίας ἀκινήτων. Ἐραζὴ μηριγὲ εἶναι τὰ χωράφια, λιβάδια, θέρειρα καὶ δάση, καθαρᾶς δὲ ἰδιοκτησίας τὰ ὄσπητια, κῆποι, ἀμπέλια, ἐλαιῶνες, καὶ ἐν γένει μέρη περιέχοντα φυτεῖαν ἡμέρων δένδρων καὶ καρ-

πίμων, οἶον κιοριῶν, λεμονιῶν, κ.τ.λ. ἐν ὅσῳ ὑπάρχουσιν αἱ φυτεῖαι, διότι μετὰ τὴν καιασιροφήν ἢ ἐκρίζωσιν αὐτῶν, ὁ τόπος ἐπανέρχεται εἰς τὴν φυσικὴν τάξιν του.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ ἀπὸ 7 σεφῆρ 1284 ἢ 23 Μαΐου 1868 νόμου περὶ ἰδιοκτησίας ξένων ὑπηκόων, ἐπειράπη τὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας (ἐκτὸς μόνον τῶν γαιῶν χειζάζης (2) καὶ εἰς τοὺς ξένους ὑπηκόους. Ὁ νόμος λέγει (ἰσιμιλάκι) δικαίωμα ἰδιοκτησίας καὶ ἐκ τῆς λέξεως ταύτης ἠδύνατό τις νὰ συναγάγη τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται μόνον περὶ τῶν καθαρῶς ἰδιοκτησίας κτημάτων, ἀλλὰ ἐπεξηγεῖται σαφῶς. Ἐν τῷ ἰδίῳ ἄρθρῳ γίννεται λόγος καὶ περὶ τῶν ἀσικῶν καὶ ἀγροικῶν κτημάτων καὶ δὲν ἐναπομένει ἀμφιβολία ὅτι ἀνεξαιρέτως ἐπειράπη ἢ ἐξουσία καὶ ἐπὶ τῶν δύο καιτηγοριῶν.

Τὸ ἄρθρον 1ον ἐτέρου νόμου ἀπὸ 25ης ρεκησιλαχῆρ 1300 ἢ 21 Φεβρουαρίου 1298, φέρει μίαν τροποποίησιν σχετικῶς πρὸς τοὺς ἀνεκαθεν Ὀθωμανοὺς ὑπηκόους ὄντας καὶ μεταβαλόντας ὑπηκοότητα πρὸ τοῦ 1284. Οὗτοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας, καθόσον τὰ κράτος οὗ τὴν ἐθνικότητα παρεδέχθησαν, ἔχη ὑπογεγραμμένον τὸ ἐν τῷ νόμῳ τοῦ ἔτους ἐκεῖνου προσηρημένον πρωτόκολλον.

Ἡ προσθήκη αὕτη ἐγένετο ἀποκείμενον πολλῶν παρερμηνειῶν, αἵτινες ὅμως ἤρθησαν πλέον. Ἐρωτᾶται ἤδη, τὰ νομικὰ πρόσωπα δύνανται νὰ ἔχωσιν ἰδιοκτησίαν ἐν Τουρκίᾳ; Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν εἶναι ἄγνωστα αὐτὰ τὰ νομικὰ πρόσωπα. (3) Ἰγνή τινὰ ἀναφαίνονται τοῦ θεσμοῦ τῶν νομικῶν προσώπων μόνον εἰς τὰ θακούφια (ἐκκλησιαστικὰ κτήματα). Πᾶν ἄτομον δύναται νὰ δωρήσῃ εἰς ναὸν ἢ μοναστήριον ἐκ τῶν καθαρῶς ἰδιοκτησίας κτημάτων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐκ τῶν δημοσίων γαιῶν, δι' ἃς ἀπαιτεῖται ἡ ἄδεια τοῦ κυριάρχου.

Τὸ οὕτω δωρηθὲν ὀνομάζεται θαήφι καὶ παραμένει αἰωνίως τοιοῦτο, διέπεται δὲ ὑπὸ εἰδικῶν νόμων. Πέραν τοῦ σημείου τούτου οὐδαμοῦ ἀνευρίσκωμεν νομικὰ πρόσωπα, εἰμὴ εἰς τὸν τελευταῖον νόμον περὶ σωματείων (τζεμιγετικ) ὅπου ἀναγνωρίζονται ταῦτα μὲ ὠρισμένας διατυπώσεις, ἀλλὰ ἐν τούτοις δὲν ἐδόθη εἰς αὐτὰ τὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας. Μόνον ἐπειράπη ἄγορὰ κυρίου πρὸς ἐνοικίασιν, καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ σωματείου καὶ οὐδὲν πλέον.

Θεωρῶ ἐπάναγκες νὰ σημειώσω μερικὰς οὐσιώδεις διαφορὰς εἰς τὰς ὡς ἄνω δύο καιτηγορίας ἀκινήτων. Ἐπὶ τῶν δημοσίων γαιῶν ἰσχύει εἰδικὸς νόμος περὶ μεταβιβάσεως (ἰντικάλι) μετὰ θάνατον τοῦ κυρίου, ὅστις ἀναγνωρίζει κληρονόμους καιόντας, ἀνιόντας, ἀδελφούς, καὶ ἀδελφὰς (4) καὶ ἐπιζῶντα σύζυγον, ἐν ἐλλείψει δέ, εἰσέρχεται τὸ Δημόσιον, ἐνῶ ἐπὶ τῶν καθαρῶς ἰδιοκτησίας, ἀναζητεῖται καὶ ὁ ἀπώτατος συγγενής, κατὰ τὸ ἱερὸν δίκαιον.

Μετὰ θάνατον τοῦ κυρίου καθαροῦς ἰδιοκτησίας, κληρονομία θεωρεῖται ὅτι ἐναπομένει μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν χρεῶν, ἐνῶ αἱ δημόσιαι γαῖαι μεταβαίνουσιν εἰς τοὺς κληρονόμους, χωρὶς νὰ ὑποχρεῶνται νὰ πληρώσωσι τὸ παραμικρὸν χρέος, ἄλλως ἐκπλειστηριάζονται.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι μίᾳ ἀνώνυμος ἢ μὴ ἐπαιρία, δύναται διὰ προσώπων τῆς ἐμπιστοσύνης ὀθωμανικῆς ἢ ἄλλης ὑπηκοότητος, νὰ δανείζη χρήματα δι' ὑποθηκῶν ἀσφαλῶς.

Ἐν Δελβίνῳ τῇ 17 Μαΐου 1910

Ὁ Δικηγόρος
Ε. Τρίπας

(20)

Ἐπιστολὴ τοῦ Νικολάου Ευλάνη ἀπὸ τὸ Δελβίνο γιὰ τὸν τρόπο διαχείρισης τοῦ κληροδοτήματος Δημ. Ζιτσαίου¹³⁷.

Ἀξιότιμε κύριε¹³⁸

Ἐπειδὴ ἡ βελτίωσις τῶν κοινωτικῶν καθόλου καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδία πραγμάτων τῆς πόλεως Ζίτισης, ἣτις ἔρχεται δευτέρα μετὰ τὰ Ἰωάννινα κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ πρώτη κατὰ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ ἰδεώδη, οὐδόλως ὑγγάνει ἄσχετος πρὸς τὴν ἐπιδιωκομένην ἀνακαίνισιν καὶ ἐπὶ ὅλως νέων καὶ ἠερογῶν θάσεων σιήρουξιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τῆς Ἡπείρου οἰκοδομήματος, ἐπιτρέψαιέ μοι νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς ὅπως ἐνεργήσητε ἀρμοδίως καὶ μετὰ τοῦ διακρίνοντος ὑμᾶς ἐνδιαφέροντος, πρὸς ὀριστικὴν λύσιν τοῦ ἀπὸ 13 εἰτῶν συνταράσσοντος καὶ εἰς δύο ἀδιαλλάκτους μερίδας τὴν Ζίτισαν διαιροῦντος ζητήματος καὶ ἐπαναφορὰν τῆς ποθητῆς γαλήνης, ἐξ ἧς οὐ μικρὰ ἐθνικὴ ὠφέλεια νὰ προκύβη δύναται.

Συνταράσσεται ἡ κοινότης Ζίτισης ἕνεκεν τῶν ἀτελευτήτων περιπετειῶν τοῦ κληροδοτήματος Δημ. Ζιτσαίου, ὅπερ ἐστὶν ἀρχαῖα γενναῖον διὰ τὴν Ζίτισαν, ἣ δὲ μέχρι τοῦδε ἐσπενυμένη καὶ ἀμελείητος ἐπέμβασις τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, περιέπλεξε μᾶλλον ἢ διευθέτησε αὐτό.

Μόλις τὸ κληροδοτήμα ἠκρωτηριασμένον καὶ κεκολοβωμένον ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ ἐκ διαθήκης κληρονόμου Κ. Παπασταύρου καὶ τοῦ ἐκτελεστοῦ Γ. Σακκά, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν Σκύλλαν τοῦ κληροδοτήματος, ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὸ πρῶτον διὰ τοῦ κ. Λεβίδου καὶ τὸ δεύτερον διὰ τοῦ κ. Τριανταφυλλάκου ὡς (2) Ὑπουργῶν τῶν Ἐσωτερικῶν, διηύθυνεν αὐτὸ πρὸς τὸν πειναλέον Μ. Γκούμαν, ὅστις ἐστὶν ἡ Χάρομβδις αὐτοῦ.

Παραλείπω διαι αἰ ἐνέργειαι τῆς Κυβερνήσεως καὶ αἰ ἐκδόσεις βασιλικῶν διαταγμάτων, κανονιζόντων τὴν λειτουργίαν τοῦ κληροδοτήματος, ἐγένοντο ὅλως ἀμελετήτως καὶ συμφώνως πρὸς τὸ τέως κρατοῦν σύστημα τῆς ἐπαράτου συναλλαγῆς καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς οὐσιᾶσεις καὶ διαμαρτυρίας τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων¹³⁹, οὗ ἡ γνώμη καὶ φύσει καὶ θέσει θαρύνει εἰς ὁμοίας φύσεως ζητήματα καὶ ἐν τοῖς πρώτοις δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν, ὡς δύνασθε νὰ ἴδητε ἐν σχετικῷ φακέλλῳ εὗρισκομένῳ πάντων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν, παραλείπω λέγω, πάντα ταῦτα καὶ ἐρχόμενος εἰς τὴν οὐσίαν θεβαιῶ διὰ τοῦ θεικωτάτου τρόπου, διότι εἶμαι Ζητσαῖος καὶ γινώσκω τὰ πράγματα ἐκ τοῦ πλησίον καὶ κατὰ χάριν, διαι ὡς διὰ μαγικῆς ράβδου ἀρθήσεται ἐκ τοῦ μέσου ἡ χρονία καταστάσις διχοστασία καὶ ἔρις ἐν τῇ Κοινοῖτητι καὶ αὐτοσιγμει θὰ ἔλθῃ ἡ πονηρὴ γαλήνη καὶ ὁμόνοια καὶ θὰ ἀρξῆται ἀπροσκόπως ἡ τακτικὴ τοῦ κληροδοτήματος λειτουργία, ὅπερ ἀποφέρει εἰτησίως ὑπὲρ τὰς 15 χιλιάδας φράγκων, εὐθὺς ὡς ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τοῦ Μ. Γκούμα ἡ διὰ τῶν μνησθέντων βασιλικῶν διαταγμάτων ἀπονεμηθεῖσα αὐτῷ θέσις τοῦ ἐκτελεστοῦ τοῦ κληροδοτήματος Δημ. Ζητσαίου.

Ἐὰν δὲν παυθῇ ὁ Γκούμας, τὸ ζήτημα θὰ παραταθῇ ἐπ' (3) ἀόριστον καί, ὅπερ ἀπεύχομαι, φοβοῦμαι μὴ φθάσῃ εἰς τὸ ἀπροχώρητον, καὶ τότε τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῆς Ζίτησις θὰ βαίνωσι κατὰ κρημνῶν, ὁ κομμουνισμὸς θὰ μαίνεται ἐν τῇ κοινοῖτητι, καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα θὰ ὠφελῆται εἰτησίως ἰκανὰ εἰκοσάφραγκα ἐκ τοῦ τόκου τῶν τόκων.

Δόγοι ἐπιβάλλοντες τὴν παῦσιν τοῦ Γκούμα, πρὸς πολλοῖς ἄλλοις, εἰσὶ καὶ σὶ ἐξῆς. Ὅτι ὡς Ζητσαῖος ἔχει συμπαιθείας καὶ ἀνιμπαιθείας ἐν Ζίτησι, ὅτι ἔχει τὴν ἀξίωσιν διαι δῆθεν προσενεγκῶν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα ἐν σχέσει πρὸς τὸ κληροδοτήμα καὶ τούτου ἔνεκεν ἀπαιτεῖ ἀμοιβὴν γοναίαν δι' ἑαυτὸν 60 χιλιάδας φράγκα καὶ οὐ μικρὰν διὰ τὰ ἐν Ζίτησι κοπέλλια του, διαι ἐπιβουλεύθη τὸ ἴδιον κληροδοτήμα ἀγοράσας διὰ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις γαμβροῦ του ἐπ' ἀδελφῇ Ἰωάννου Γάτσιου, τὰ τε ἐκ διαθήκης καὶ τὰ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὰ δικαιώματα τῆς μωρᾶς Ἄννης Β. Παπασιαύρου, ἀδελφῆς τοῦ Κ. Παπασιαύρου, τῆς μόνης μήπω ἀποδεχθείσης τὴν διαθήκην καὶ μήπω ἐξοφλησάσης τὴν κληρονομικὴν μερίδα της, ἐξ ὧν ὁ Γκούμας προσδοκᾷ, μεθ' ὅλην τὴν δικαστικὴν του ἐν Λαρίση ἦτιαν, νὰ κάμῃ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἐκτελεστοῦ, οὐ μικρὰν ἀφαίμαξιν τοῦ κληροδοτήματος, καὶ τέλος, διαι πικρὰ πείρα τοῦ παρελθόντος διδάσκει διαι σὶ κ. διαι βασιλικῶν διατάγματις διωρισμένοι συνεκτελεσται τοῦ κ. Γκούμα, μεθ' ὅλην τὴν ἀδιαφιλονίκητον φιλοπαιρίαν των, θὰ περιορίζωνται εἰς τὸ νὰ ὑπογράψωσι μόνον ὅτι σχετικὸν ἔγγραφον θὰ παρουσιάσῃ αὐτοῖς ὁ κ. Γκούμας, ὅστις καὶ ὡς (4) νεώτερος καὶ ὡς πτωχός, μετ' τὴν ὑπόκρισιν τοῦ ἀφιλοκερδοῦς, ἀναλαμβάνων τὸ ἔργον τοῦ γραμματιέως τῶν ἐκτελεστικῶν, θὰ πα-

ρασκευάζη τὰ πάντα κατὰ τὸ δοκοῦν ἑαυτῷ, τῷ θαλαντίῳ ἰου, καὶ τοῖς ἐν Ζίτση πολιτικοῖς τοῦ φίλοις, θὰ συμβαίνη δηλαδὴ καὶ ἐνταῦθα ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὸν πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων Σύλλογον, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐν χερσὶ Βουζάκη κεῖται, καθ' οὗ οὐκ ὀλίγα παράπονα γὰρ διατυπώσῃ ἔχει ἡ Ζίτσα, ἅμα ὡς εἰρηνεύσει.

Ἄξιῶ, φίλε κύριε, ὅτι ἔχω ἱκανὴν ἐπιβολὴν εἰς τὴν μετὰ τῆς Μητροπόλεως συνεργαζομένην μερίδα καὶ κατ' ἀρχὴν μὴ ἀποδεχομένη τὴν ἐπέμβασιν τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ὑπαρξιν ἐκτελεσιῶν, καὶ πέποιθα ὅτι θὰ πείσω αὐτὴν γὰρ ἐνδώσῃ εἰς τὴν ὑπαρξιν ἐκτελεσιῶν ἐν Ἀθήναις, οὓς ἐγὼ θεωρῶ χαλινὸν περιοριστικὸν πάσης καταχρήσεως ὑπὸ τῶν ἐν Ζίτση διαχειριστιῶν γιγνομένης, ἀρκεῖ γὰρ πανθὴ ὀριστικῶς ὁ Γερούμας καὶ γὰρ θεοπισθῆ ὅτι οὐδέποτε καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ διορισθήσεται Ζιτσαῖος ἐν Ἀθήναις ἐκτελεστής τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος κληροδοτήματος.

Διατελῶ μετὰ σεβασμοῦ καὶ ὑπολήψεως

Ἐν Δελβίνῳ τῇ 17 Μαΐου

Πρόθυμος

1910

Νικόλαος Γ. Ξυλάνη

(21)

1912

Ἀπόδειξις ἀποχρέωσης ὀπλισμοῦ μαχητῆ τοῦ σώματος Ἰωάννη Πουτέτση¹⁴⁰.

Ὁ ὑποφαινόμενος Σπυρίδων Γαλάνης κάτοικος Ἀρτις, δηλῶ ὅτι ἀπὸ 23 Ἰουλίου ἐν. ἔτους προσελήφθη εἰς τὸ σῶμα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ἰωάννου Ποιτίση ἢ Καλαμᾶ, ἐξ Ἀθηνῶν μέχρι ὄρους Περιστερίου, ἐδαπάνησα ἔξοδα ταξειδίου καὶ προφῆς μέχρι τῆς σήμερον, παρέδωκα τὸν ὀπλισμὸν μου ἕνεκα ἀσθενείας, ὑποχρεοῦμαι δὲ ὅπως παραδώσω τὸν ἱματισμὸν μου εἰς τὸν κύριον Κωνσταντῖνον Κατσάνον εἰς Ἀρτιαν, ὅπως τὰ παραδώσῃ εἰς τὸν ἄνω εἰρημένον ἀρχηγόν μου.

Καὶ ὑποφάινομαι

Σπυρίδων Γαλάνης

Ἐν ὄρει Περιστερίου τῇ 10ῃ Αὐγούστου 1912

(22)

Συστατικὸ Ἑπειρωτῶν πατριωτῶν γιὰ συμπατριώτη τους μαχητὴ τοῦ Ἑπειρωτικοῦ ἀγώνα.

472

Τὰς πληροφορίες τὰς ὁποίας ἐλάβαιτε περὶ τοῦ παλαιοῦ μεμνημένου, ὡς καλῶς καὶ καθαρῶς ἐπληροφορήθημεν, εἶναι ἀνυπόσταται καὶ παρεξήγησις μεσολάβησε, καθὼς θὰ πληροφορηθῆτε καὶ παρὰ τοῦ ἀπεσταλμένου ἀρχηγοῦ Σακαίουρη, ἐκ τῶν παλαιῶν ἐλευθερωτῶν, καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς, ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν προσωπικὸν πρὸς προφύλαξιν, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰ δυνατόν, διότι εἶναι χρήσιμος εἰς τὴν Κοινότητα.

Κατὰ Κώστας

Βελέσης

Γρίβας

Ντελῆ Νουρῆς

Τῆ 13 Σεβρίου 1912

(23)

Ἐπιστολὴ Ἑπειρωτῶν πατριωτῶν πρὸς τὸν Δερβένη Κόρακα, σχετικὰ μὲ τὴν στρατολογία μαχητῶν τοῦ Ἑπειρωτικοῦ ἀγώνα.

Ἄριθ. 465

Κύριε Δερβένη Κόρακα

Μετὰ λύπης εἶδομεν ἐν τῇ ἐπιστολῇ σας νὰ ἐκφράζητε παράπονα καθ' ἡμῶν ἐπειδὴ δὲν ἐφάνημεν συνεπεῖς εἰς τοὺς λόγους σας. Τοῦτο τὸ ἐπράξαμεν ἕνεκεν τῶν ἐξῆς περιστάσεων.

Τὸ ἐσπέρας, ἕνεκεν τοῦ προκεχωρηκότος χρόνου, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εἰδοποιήσωμεν τοὺς μὲν εἰς τὰς ἐργασίας των εὐρισκομένους νὰ ἔλθωσι, τοὺς δὲ νὰ μὴ μεταβῶσιν εἰς τὰς ἐργασίας των, καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ἐκκλησίαν παρευρέθησαν ὀλίγοι καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄχρηστοι. Οἱ δύο δὲ νέοι, οἵτινες σᾶς ἦλθον ἐκουσίως, διότι αὐτοὶ δυστυχῶς ἐκ τῶν νέων παρευρέθησαν.

Δι' ὃ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς συγχωρήσητε καὶ ἀποβάλητε εἰ τυχὸν ἐσχηματίσατε κακὴν ἰδέαν δι' ἡμᾶς.

Ἐστὶ δὲ βέβαιον ὅτι θέλομεν ὑποστηρίξει τὸν ἐθνικὸν ἀγώνα μέχρις ἐσχάτων, διότι εἰς τὰς φλέβας μας ρέει γνήσιον ἑλληνικὸν αἷμα. Νεώτερον οὐδέν. Γράφατέ μας εἰ δυνατόν πῶς εἶναι ἡ κατάστασις αὐτόθι.

Ἐπὶ τούτοις διατελοῦμεν ὄντες βέβαιοι ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θέλομεν ἰσχύει συγγνώμης.

Ἄρ. 465 τῆ 14 76ρίου 1912

Προθυμώτατοι
Σαοῆς
καὶ Σα... (Μονογραφή)

(24)

Ἐπιστολὴ Ἡπειρώτη πατριώτη πρὸς τὸν ἴδιο ὀπλαρχηγὸν γιὰ διὰ-
φορα τρέχοντα ζητήματα τοῦ Ἡπειρωτικοῦ ἀγώνα.

Ἄρ. 459

Κύριε Δερβένη Κόρακα

Εὐρισκόμεθα εἰς μίαν ἀπορίαν καὶ παρανοήσιν, τὴν ὁποίαν παρακα-
λοῦμεν ἐγκαίρως νὰ μᾶς λύσετε. Δηλαδή, εἰς ἃς στείλωμεν
μίαν ἐπιστολὴν μας, πῶς νὰ στείλωμεν αὐτήν; Εἰς διπλοῦν ἀπὸ δύο διευ-
θύνσεις; ἢ εἰς ἀπλοῦν ἀπὸ μίαν διεύθυνσιν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὅπου
γνωρίζομεν ὅτι εὐρίσκεισθε, ἐπειδὴ μερικοὶ σᾶς γράφουν ἐπιστολάς συγχρό-
τως ἀπὸ δύο διευθύνσεις καὶ βλέπομεν ὅτι ἐπιστρέφονται ἀπὸ τὴν μίαν δι-
εύθυνσιν, καὶ διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν ἐπιμόνως νὰ μᾶς λύσετε τὴν ἀπορίαν
μας ταύτην.

Ὁ ἀδίκως ἀπειθήσας Ἀζᾶς, εἰς τὴν ἀγάπην σας ἐπίστευσε καὶ ἐβα-
πίσθη καὶ εἶναι πλέον ὅλος ἀφοσιωμένος εἰς αὐτήν. Εἶναι δεκτὴ ἡ θερμὴ
μετάνοιά του καὶ πίστις του, καὶ ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ γείνη δεκτὸς καὶ αὐτὸς
ὁ ἀποσιωπῶν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Ἐὰν εἶναι δυνατὸν, γράφα-
τέ μας πρὸς χαρὰν μας ὅτι εἶναι δεκτὴ ἡ μετάνοιά του καὶ πίστις του.

Ἐως τὴν στιγμὴν ὅπου σᾶς γράφομεν, εἰς τὸ μέρος μας ἔχομεν ἡσυ-
χίαν καὶ εὐδίαν.

Ἄρ. 459/15-9-12

Σᾶς ἀσπάζομαι ἀπὸ καρδίας
Ὁ φίλος σας
Κόνιος

(25)

Πληροφοριακὸ σημεῖωμα Ἡπειρωτῶν πατριωτῶν πρὸς τὸν ἴδιο
μᾶλλον ὀπλαρχηγό.

471 — 472

Λάβετε τὰς δύο ἐπιστολάς τὰς ὁποίας ἐλάβομεν

Σᾶς γνωσιοποιοῦμεν δὲ καὶ τὰ ἐξῆς:

Σήμερον μᾶς παρουσιάσθη ἐπιστολὴ ἀπευθυνομένη πρὸς ἄτομον τῆς Κοινότητός μας, τὴν ὁποίαν εἰς ἓκ τῶν λησιῶν ἔδωσεν εἰς ἕναν ὁμόφυλόν μας ἵνα τὴν φέρῃ, εἶπε δὲ εἰς αὐτὸν ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν Κιάζον Τσούση ἐκ Δελβίνου, διότι ἡ ἐπιστολὴ δὲν ἔφερεν ὑπογραφήν, ἐξήτει δὲ πληροφορίας διὰ τῆς ἐπιστολῆς ὅτι ποῖος πρὸ καιροῦ ἔχει κτυπήσει τὸν ἀδελφόν του εἰς τὸν ἀρ. 472 ἢ ἂν εἶναι ἀπὸ τὸν ἀρ. 472 ἢ 471, ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνειο ἡ ἐπιστολὴ ἀπουσίαζεν, ἐπεσιράφη ἡ ἐπιστολὴ.

Ἡ συμμορία αὐτὴ διενυκτέρευσε εἰς Κρόγγους ἀποικισμένη ἐξ 6 ἀτόμων κατὰ τὰς πληροφορίας μας.

15 Σβρίου 1912

Πάτροκλος
Ντελῆ Νουρῆς
Βελέσης
Καρα Κώσιας

Κρασιᾶς
Πολιτσᾶς
Περικλῆς

(26)

Ἐγκύκλιος τοῦ Δ.Σ. τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρίας» πρὸς τὰ τμήματα τῆς Ἑπείρου.

Αριθ. 905

Η. Ε.

Πρὸς
Τὰ ἐν Ἑπείρῳ Τμήματα

Ὁ κίνδυνος, ὃν ἀπὸ τῆς συστάσεώς της ἡ Ἑταιρεία ὑπέδειξε, τῆς Ἀλβανικῆς δηλονότι ἐπιδρομῆς ἐν Ἑπείρῳ, ἀνεφάνη καὶ αὐθις μεγαλειότερος, ἀπειλῶν τὴν γῆν τῶν πατέρων μας, τὴν Ἑλληνικὴν Ἑπειρωτικὴν γῆν, ἥτις οὐδέποτε παρ' οὐδενὸς ἰστορικοῦ τῆς Εὐρώπης διεφιλωνικήθη ὡς μὴ τοιαύτη.

Ἡ Ἑταιρεία ἔχει ὑποδείξει τὸν τρόπον τῆς ἀμύνης καὶ ὠργάνωσε αὐτόν, θέλει δὲ προσπαθήσῃ νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἐλλείψεις καὶ νὰ βελτιώσῃ τὴν ἀμυναν, ὑπομιμνήσκει μόνον εἰς τοὺς Προέδρους τῶν τμημάτων, εἰς τοὺς Κύκλους καὶ τὰς Ὅμάδας, τὸν ὅρον αὐτῶν καὶ ἐντέλλεται νὰ ἀναπτύξωσι τὴν μεγαλειότεραν δραστηριότητα, ἐκτελοῦντες τὸ καθήκον αὐτῶν

μειὰ τῆς ὑπεσχημένης ἀνταπαρνήσεως, συνιρέχοντες τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἐνόπλων σωμάτων, ἵνα προασπίσωσι καὶ ἐνδεχομένης βίας τὰ χωρία καὶ τὴν ὑπαίθρου ἐν γένει χώραν, ἀπὸ τοῦ Ἀράχθου μέχρι τοῦ Ἀώου, ὅπως ἐμμείνωσι ταῦτα εἰς τὴν Ἐθνικότητά των καὶ τὰς πατρίους παραδόσεις καὶ ὑποχρεώσεις, τηροῦντες τὸ καιθεσιῶς ἐφ' ὅσον τοῦτο φαίνεται ὑπάρχον.

Δὲν πρόκειται νὰ ἐπαναστατήσωμεν κατὰ τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ μόνον νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν μείωσιν τῶν δικαιωμάτων μας, ὡς ἐθνότητος καὶ ὡς φυλῆς, καὶ νὰ ἀρνηθῶμεν πάντα νέον Κύριον, θέλοντα νὰ μᾶς ἐπιβάλλῃ ἐθνικότητα ἄλλην.

Ἡ Ἡπειρος εἶναι Ἑλληνικὴ καὶ θὰ μείνωμεν Ἑλληνες πάντες οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες, ὅπως μέχρι τοῦδε. Ἄν ἄλλαι φυλαὶ πλησίον ἡμῶν καὶ ἐν τῇ αὐτῇ Αὐτοκρατορίᾳ δικαιωθῶσι προνομίων καὶ εὐεργετημάτων ἀπορροόντων ἐκ τοῦ Συντάγματος, καὶ ἡμεῖς ὡς ἴδια ἐθνότης δὲν (2) πρόχει νὰ σιερηθῶμεν αὐτῶν. Δὲν ἀπειλοῦμεν τινα, ἀλλ' ἀμυνόμεθα ὑπὲρ τῆς φυλῆς μας καὶ τῆς γῆς τῶν πατέρων μας.

Οἱ προϊστάμενοι τῶν τμημάτων εἰδοποιοῦνται, ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ λαμβάνοντες ὁδηγίας ἀπὸ τοῦ Κέντρου, ἔχουσι διαταγὰς ἀμειλίκιως νὰ ἐφαρμόσωσι κατὰ παντὸς ἐταίρου ἢ Ἐλευθερωτοῦ τὸ μυστικὸν περὶ τιμωριῶν σχετικὸν ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ. Πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς θέλουσι διευθύνει πληροφορίας σχετικὰς μὲ τὴν ἐντολήν των, ποῦ ἀναφαίνεται ὁ μέγιστος κίνδυνος, ἵνα σπεύσωσι, οὐχὶ δὲ διαταγὰς, περὶ τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως καὶ ἐνεργείας αὐτῶν, διότι δὲν θὰ ὑπακούσωσι.

Ὑπομνηστικῶς τὸν πρὸς τὴν Πατρίδα ὄρκον, ἐπικαλοῦμεθα τὴν ἀντίληψιν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς ἐνεργείας ἀπάντων.

Ἀθῆναι τῇ 16 Ἰουλίου 1912

(27)

Ἀχρονολόγητο

Κρυπτογραφημένο σημεῖωμα

Χ ν δ ρ η ν α Ξ γ ε φ ν

Γ ρ δ φ τ ρ ε μ α ρ φ α ν φ ν α ν ε μ δ γ ζ π ν ζ ρ φ
π γ δ γ φ τ ζ ν η γ χ ρ α η ε γ α π φ ν α ν ζ η ρ φ ψ γ θ α
κ ε τ ω ν η ν γ η ψ ρ κ ρ η ε ω ν ζ ο ε ν ι ρ η ρ.

Ν ε ν χ ν ζ

(28)

Ἐπιτομή Ἰστορίας¹⁴¹

Ἐπιστολή Τουρκαλβανῶν ἀξιωματικῶν πρὸς τὸν Ταγματάρχη Χωροφυλακῆς Σπύρο Σπυρομίλιο γιὰ τὴν παροχὴ ἀδείας νὰ καταδιώξουν οἰκογενειακοὺς ἐχθροὺς τους. (Μετάφραση).

Φίλιππε Κε Σπύρε Σπυρομίλιε

Χειμάρσαν

Ὡς καλῶς γνωρίζετε, ἐπὶ τουρκοκρατίας, οἱ Χόνιο Ἀμπὶλ Ἀμὲι καὶ Βεχὴπ Καλο Ἀμὲι, ἀμφότεροι ἐκ Προγοναίου, ἐφόνευσαν τὸν θεῖον μας ἐν τῇ ἐπιτέσει τοῦ καθήκοντος. Δὲν ἠδυνήθημεν τότε νὰ ἐκδικηθῶμεν, διότι οἱ φονεῖς ἔφυγον εἰς Κορυτσᾶν, ὅπου ὑπεσιηροίχθησαν πολὺ ἀπὸ τὸν Μαλὴκ Βέη Φράσαρη.

Ἦδη πληροφοροῦμεθα ὅτι οἱ ρηθέντες κύριοι εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐπαρχίαν μας, ὃ εἰς μάλιστα εἶναι φυλακισμένος, δὲν γνωρίζομεν διατί, εἰς Ἀργυροκάσιρον.

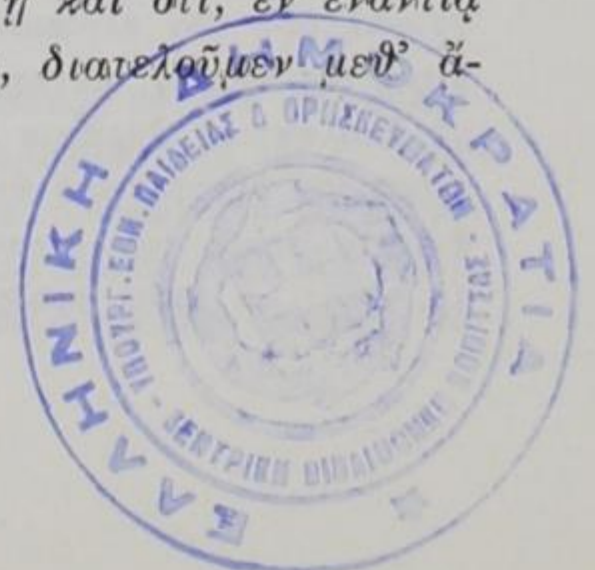
Ὅθεν λαμβάνοντες θάρρος ἀπὸ τὴν μεγάλην φιλίαν, ἣτις συνδέει τὰς οἰκογενεῖας μας, ἐρχόμεθα διὰ ταύτης μας νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν ἵνα εἰ δυνατὸν φροντίσητε διὰ τὴν ἐξολόθρευσίν των, ὅποτε σᾶς διαβεβαιουῦμεν, φίλιππε, θέλομεν εἶσθαι διὰ θίου εὐγνώμονες καὶ θέλομεν εἶσθαι πάντοτε πρόθυμοι νὰ θυσιάσθωμεν, δι' οἵανδήποτε ὑπόθεσίν σας μεθ' ὅλης μας τῆς οἰκογενείας.

Ἐκτὸς τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ἀφοσιώσεώς μας πρὸς τὴν τιμίαν οἰκογενεῖάν σας, θέλομεν φροντίση δραστηριῶς ὅπως ἐπιτύχωμεν τὴν συμφιλίωσιν τῶν χωρίων Φιέρση καὶ Τσόρση ἀφ' ἑνός, καὶ Δουκάτων καὶ Πάλασας ἀφ' ἑτέρου.

Ἄν δέχεσθε νὰ ἐπιτέσητε τὴν παράκλησίν μας ταύτην, τότε λάβατε παρακαλοῦμεν τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς ἀπαντήσητε μόνον δύο λέξεις «ἦτοι ἔχει καλῶς», ἄλλως καὶ δὲν δέχεσθε, σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς ἐπιστρέψητε (τὴν) παροῦσαν μας καὶ νὰ μὴ κάμητε λόγον δι' ὅσα σᾶς γράφομεν εἰς οὐδένα.

Εὐελπισιῶν ὅτι ἡ παράκλησίς μου θὰ εἰσακουσθῇ καὶ ὅτι, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, θὰ σιεφθῇ ὑπὸ τῆς δεούσης ἐχεμυθείας, διατελοῦμεν μεθ' ἄκρας ὑπολήψεως.

Οἱ φίλοι σας Ὑπολοχαγοὶ
Ἰμπραήμ καὶ Ἀμὲι

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Ἡ σωστή γραφή εἶναι «Χιμαριώτης». Σὲ πλάκα διαστάσεων 1 X 3 μ. ποῦ ἐρέθηκε στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο τῆς σημερινῆς Χιμάρρας, ὑπάρχει χαραγμένη ἢ ἐπιγραφή «Χιμεραν Φοῖδος Ἀπόλλων ἐπόλυσεν». (Βλ. Λάμπρου Π. Σπύρου, Χειμάρρα: Τοπωνύμια - Λαογραφία - Ἱστορία, Ἀθήναι 1966 σ. 17). Ἐνας ἄλλος τύπος μὲ διαζευκτικὴ ἀπόδοση, ἀναφέρεται στὸ ἐπίγραμμα «ἔρραίσθη σηκῶν μεσσόθι Χιμάρρας» ἢ Χιμέρας σύμφωνα μὲ μιὰ ἄλλη γραφή. (Βλ. ANTHOLOGIA GRAECA VII 529 καὶ σχόλια τοῦ Ἀθαν. Χ. Παπαχαρήση στὸ ἔργο τῶν Κ. Θεσπρωτοῦ καὶ Α. Φαλλίδα (Γεωγραφία Ἀλβανίας καὶ Ἡπείρου, ἔκδοση Ἑταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, Ἰωάννινα 1964 σ. 98). Γνωστὸς εἶναι καὶ ὁ τύπος «Χίμαιρα» (Προκόπιος, «Περὶ κτισμάτων», Ἄννα Κομνητῆ, «Ἀλεξιάς»). Ἡ πόλη ἀναφέρεται ὡς «Χειμάρρα» σὲ σιγίλλιο τοῦ 1020 μ.Χ. ποῦ φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ Αὐτοκράτορα Βασιλείου Βουλγαροκτόνου. (Βλ. Μητροπολίτου Παραμυθίας καὶ Πάργης Ἀθηναγόρα, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων, Ἡπειρωτικά Χρονικά 3(1928) σ. 5). Τὸ σιγίλλιο αὐτὸ ἐκδόθηκε 63 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν γέννηση τῆς Ἄννας Κομνηνῆς. Δὲν εἶναι λοιπὸν σωστὸς ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ Α. Βρανούση ὅτι «ὁ τύπος «Χίμαιρα» τοῦ Πλίνιου δείχνει τὸ ἀρχικὸ ὄνομα ποῦ θὰ ῥεῖνε τὸ ἴδιο τοῦλάχιστον ὡς τὴν Ἄννα Κομνηνῆ ποῦ τὸ ἀναφέρει». (Βλ. Δημ. Εὐαγγελλίδη, Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ἡπείρου καὶ ἄλλα μελετήματα, ἔκδοση Ἑταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, Ἰωάννινα 1962 σ. 34 σημ. 69). Μερικὲς ἀπὸ τίς διαφοροποιήσεις τοῦ ἀρχικοῦ τύπου «Χίμαιρα» φαίνεται ὅτι εἶναι μετὰ τὴν κατάκτηση τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς γνωστῆς ἀπόκλισης ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς τύπους τῆς ἀρχαιοελληνικῆς γραφῆς, ποῦ δημιουργήθηκε μέσα στὰ ρευστὰ πλαίσια τῆς γραικολατινικῆς γλωσσικῆς συνύπαρξης. Ὁ τύπος «CHIMERA» τοῦ Πλίνιου, ἀσφαλῶς καὶ δὲν ἀποδίδει τὸν κλασσικὸ «Χίμαιρα». Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ τελευταίου ἀπὸ τὸν Προκόπιο καὶ τὴν Ἄννα Κομνηνῆ ὀφείλεται στὸ ὅτι ἡ διατύπωση τῶν ἔργων τους εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ γραμματολογία. Μάλιστα ἡ Κομνηνῆ μεταφέρει στὸ κείμενό της αὐτοῦσις λέξεις ἢ φράσεις ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἀπὸ ὅπου (Ἰλ. Ζ 179) δαυεῖστηκε σίγουρα τὸν τύπο «Χίμαιρα». Ὁ τύπος «Χειμάρρα» ποῦ συναντᾶμε στὸ σιγίλλιο τοῦ 1020 μ.Χ., ἀποτελεῖ ἓνα αὐθαίρετο κατασκευάσμα τοῦ πρώϊμου λογιωτατισμοῦ, ποῦ υἱοθετήθηκε ἀβασάνιστα ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους μελετητῆς. Κλασσικὸ δείγμα ἀποτελοῦν οἱ κατὰ καιροὺς ἐπειμῶσεις στὸ περίφημο «Ἐπίγραμμα τῆς Χιμάρρας» τοῦ Βηλαροῦ, ὅπου ὁ κατασκευασμένος ἀπὸ τὸν ἴδιο τύπος «χημαρηοτησες» διορθώθηκε σὲ «χειμαρριώτισσες». (Βλ. κριτικὴ μελέτη τοῦ Κώστα Α. Παπαχρήστου, Τὸ ἐπίγραμμα τῆς Χειμάρρας, Ἀθήνα 1943 σσ. 2 + 29 + 1). Ἐτυμολογικά - Σημασιολογικά: 1) χήμη (ἦ) (ρ. χάλνω καὶ χάσκω) = τὸ χάλνειν, τὸ χάσκειν, 2) χάσμη, χηραμὸς = τρύπα, σπήλαιο, κοίλωμα, χάσμα, ρωγμὴ, 3) χιμάρως (δωρικὸς τύπος ἀντὶ χιμάρους), αἰτιατ. πληθυν. τοῦ χίμαρος (ὀ) = τράγος καὶ θηλ. χιμάρρα (ἦ) = αἶγα, 4) ἀναχάρασμα (δημ.) (ἀνά + χηραμὸς) = ἀναμάσημα τῆς τροφῆς ἀπὸ τὰ μηρυκαστικά (ρ. ἀναχαράζω), 5) ἀναχασκίζω (Κρήτη) (ἀνά + χάσκω) = ἀνοίγω τὸ στόμα μου, μιλάω (στερ. φρ. «δὲν ἀναχάσκισε κουθέντα» = δὲν ἀνοιξε τὸ στόμα του γιὰ νὰ μιλήσει, βουδάθηκε). Ἡ ἀγριωπὴ ὄψη τῶν αἰγοειδῶν ποῦ ἐπιτείνεται μὲ τὸ ἀνοιγμα τοῦ στόματος κατὰ τὸ ἀναμάσημα τῆς τροφῆς, μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ μυθολογία (Ὅμηρος ὅπ. παρ.) μὲ ἐκπληκτικὴ ἀκρίβεια στὴν συμβολικὴ περιγραφή τοῦ ἠφαιστείου μὲ τὸ πλάσιμο ἑνὸς τρίμορφου ὑπερφυσικοῦ θηρίου, ποῦ ξεφυσοῦσε θιάζοντας φλόγες (λάβα) ἀπὸ τὸ μόνιμα ἀνοιχτὸ στόμα του (κρατήρα) καὶ εἶχε τὴν ὀνομασίαν «Χίμαιρα» (χήμη + ἦηρ (ἀήρ) (ρ. ἄημι = πνέω σφοδρῶς, φυσῶ). Ἡ ὀνομασία λοιπὸν «Χιμάρρα» ἀποτελεῖ μεταγενέ-

στερη διαφοροποίηση του πανάρχαιου δηλωτικού της μορφολογίας βουνού «Χίμαιρα», έπειδή ή περιοχή της παρουσίαζε —όπως άλλωστε είναι βεβαιωμένο— έντονη ήφαιστειακή δράση, με επίκεντρο τὰ βουνὰ Ἀκροκεράυνεια. Οἱ αἰῶνες ἔσθλησαν τοὺς κρατῆρες μὰ ὄχι καὶ τὸ ἀρχικὸ τοπωνύμιο. Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται στὴν ὀνομασία καὶ ἄλλων δοκιμασμένων ἀπὸ κοσμογονικὲς μεταβολὲς ὄρεινῶν περιοχῶν τῆς Ἡπείρου, ὅπως π.χ. μετὴν Ἀθαμανία (ἀπὸ τὶς ρίζες αἴθομαι (πυρπολοῦμαι) + μαίνομαι).

2. Ἡ σπουδαία ἐθνικὴ δράση τοῦ Σπύρου Σπυρομίλιου μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει τὸ θέμα μιᾶς πολυσέλιδης ἱστορικῆς μονογραφίας. Παραθέτουμε ἐδῶ τὴν ἀκόλουθη βασικὴ βιβλιογραφία: 1) Κ. Σκενδέρη, Ὁ Βορειοηπειρωτικὸς ἀγὼν (1914), Ἀθήναι 1929, 2) Γ. Ἀσπρέα, Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, τ. Γ' Ἀθήναι 1933, 3) Ν. Βλάχου, Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, Ἀθήναι 1935, 4) Δ. Βρατσάνου, Ἱστορία τῶν ἐπαναστάσεων ἐν Ἑλλάδι, Ἀθήναι 1935, 5) Κ. Γ. Μαζαράκη — Αἰνιάνος, Μακεδονικὸς Ἀγὼν 1903—1908 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Μῆνες» τεύχη 1—8 τοῦ 1937), 6) Θ. Παγκάλου, Ἀπομνημονεύματα, Ἀθήναι (χωρὶς χρονολογία), 7) Δ. Πετρακάκου, Κοινοβουλευτικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τ. Ζ' Ἀθήναι (χωρὶς χρονολογία), 8) Ὑπουργεῖου Στρατιωτικῶν, Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους τ. Β' (Παραρτήματα Α—Β), 9) Παύλου Γύπαρη, Οἱ πρωτοπόροι τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος (1903—1908), Ἀθήναι 1962, 10) Νικ. Κτενιάδη, Ἀγῶνες καὶ θυσίες τοῦ Σώματος Χωροφυλακῆς (Πόλεμος 1897 — Μακεδονικὸς — Ἡπειρωτικὸς Ἀγῶνας) περ. «Κῆρυξ Δημοσίας Ἀσφαλείας» τεύχη Μαΐου — Σεπτεμβρίου 1964, 11) Κων. Ἀντωνίου, (Ἀντισυνταγματάρχης Χωροφυλακῆς), Ἱστορία τῆς Χωροφυλακῆς τ. Β' Ἀθήναι 1965, 12) Ἀγγελου Ἀνεστόπουλου, Μακεδονικὸς Ἀγὼν (1903—1908), Θεσσαλονίκη 1965, 13) Λ. Σπύρου, ὅπ. παρ. 14) Ν. Γ. Κοεμτζόπουλου, Καπετὰν Κώτας, ὁ πρῶτος Μακεδονομάχος, Ἀθήναι 1968, 15) Δ. Ι. Σ. (Διεύθυνσις Ἱστορίας Στρατοῦ), Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼν καὶ τὰ εἰς Θράκην γεγονότα, Ἀθήναι 1979. Συμπληρωματικὰ ἀρχεϊκά στοιχεία μπορεῖ νὰ βρεῖ ὁ ἐρευνητὴς στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Ἀρχεῖο Τσόντου Βάρδα), στὴν Διεύθυνση Ἱστορίας Στρατοῦ (Ἀρχεῖα Ἡπειρωτικοῦ — Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα), στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν (Ἀρχεῖα Ἑλληνικῶν Προξενείων τῆς περιόδου 1897—1914) σὲ Μακεδονικὲς, Θεσσαλικὲς καὶ Ἡπειρωτικὲς πόλεις) καὶ στὰ Μουσεῖα Πολιμικῶν, Μπενάκη, Ἱστορικῆς — Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας (κυρίως φωτογραφικὸ ὕλικό).

3. Ἀπόγονοι «ἐκ πλαγίου» ἔπειδή ὁ Σπύρος Σπυρομίλιος πέθανε ἄγαμος. Μετὴν εὐκαιρία σημειώνεται ὅτι σύμφωνα μετὰ προφορικὴ ἀνακοίνωση τῶν ἀπογόνων τοῦ Δήμου Πόλιου καὶ Ἀνδρέα Λέκκα, ὁ πατέρας του καταγόταν ἀπὸ τὴν Χιμάρα, ὀνομαζόταν Μιχάλης (Μίλιος) καὶ ἦταν ἐξάδελφος τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21 Σπύρου καὶ Ζάχου Μίλιων. Ἡ μητέρα του Χάϊδω τὸ γένος Ζούπα, καταγόταν ἀπὸ τοὺς Δρυμάδες. Ἀδελφία - ἀδελφές του: Ζάχος (πέθανε ἄγαμος), Γιάννης, Νίκος, Μίλτος, Βασιλική (Παπᾶ), Ἄννα (Πόλιου) καὶ Αἰκατερίνη (Λέκκα). Ὁ Νίκος Σπυρομίλιος εἶχε δυὸ γιούς Ἀξιωματικούς: Τὸν Κλέαρχο τῆς Ἀεροπορίας (σκοτώθηκε στὴν Αἴγυπτο τὸ 1943) καὶ τὸν Πύρρο τοῦ Ναυτικοῦ. Ἕνας ἀνεψιὸς τῶν τελευταίων, ὁ Μιχάλης Παλάσκας (γιὸς τῆς ἀδελφῆς τους Εὐρυθίκης), ἦταν διπλωμάτης (πέθανε πρὶν ἀπὸ 4 χρόνια).

4. Σὲ ὀπισθόγραφη σημείωση τοῦ δημοσιευόμενου ἐδῶ ἐγγράφου μετὰ α)α 11, ἀναφέρεται ὅτι ἡ μετάφραση (ἀπὸ τὸ τουρκικὸ κείμενο) ἐγίνε στις 4-6-1940 ἀπὸ τὸν Γ. Νικολαΐδη γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Μίλτου Σπυρομίλιου. Μετὴν ἄδεια τοῦ φοιτητῆ κ. Μίλτου Σπυρομίλιου, σημειώνεται ἐδῶ ὅτι ὁ συνώνυμός του παππούς του ἄφησε στὴν οἰκογένεια μιὰ πολύτιμη κληρονομιά: μιὰ ὀγκωδέστατη ἱστορικὴ πραγματεία γιὰ τὴν Ἡπειρο, θα-

σισμένη κατά τὸ μεγαλύτερο μέρος της σὲ ἀνέκδοτα ἔγγραφα.

5. Ἡ ἀπόφασις ἐκλογῆς τοῦ Νότη Μπότσαρη ὡς «Μινίστρον τῶν Πολεμικῶν» εἶναι δημοσιευμένη στὰ «Ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας» (ἐπανέκδοσις Βουλῆς) τ. Α' σ. 43. Γιά πρώτη φορά δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν Α. Μάμουκα στὸν Α' τόμο τοῦ μνημειακοῦ ἔργου του «Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος».

6. Ὁ Νότης Μπότσαρης βρισκόταν τότε στὸ πολιορκημένο Σούλι ἀπὸ τὰ Σουλτανικά στρατεύματα. Οἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου τὸν κράτησαν ἐκεῖ καὶ ἔτσι ὁ διορισμὸς του ἔμεινε στὰ χαρτιά. Προσωρινὸς «Μινίστρος τῶν Πολεμικῶν» ἀνέλαβε ὁ Κωλέτης, ὁ ὁποῖος ἦταν καὶ «Μινίστρος τῶν Ἐσωτερικῶν».

7. Ἐννοεῖ τὸν ὑπάρχοντα Φῶτο Μπόμπορη, ὁ ὁποῖος μαζί μὲ τὸν Ζώη Πάνου ἀντιπροσώπευε τοὺς Σουλιῶτες στὴν Ἐθνοσυνέλευση τῆς Ἐπιδαύρου. (βλ. Ἀρχεῖα Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας, ὅπ. παρ. σσ. 35 κ.έ.).

8. Ἀλληλογραφία Φρουρᾶς Μεσολογγίου (1825—1826), ἔκδοσις Βιβλιοθήκης Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους (ἐπιμέλεια Ἐμμ. Πρωτοψάλτη) Ἀθῆναι 1963 σ. 106.

9. Ἀλληλογραφία, σσ. 107—108.

10. Ἀλληλογραφία, σσ. 106—107.

11. Ἀλληλογραφία, σ. 108.

12. Ἀλληλογραφία, σσ. 100—101.

13. Κων. Ἀθ. Διαμάντη, Στέφανος Βηλαρᾶς, Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιον 5 (1982) σσ. 148—149.

14. Ἡλία Παπαστεριόπουλου, Ἡ δίκη τοῦ Καραϊσκάκη, Ἀθῆνα 1961 σ. 36.

15. Γιά τὴν ἀποχώρησι τῶν Γουμελιωτῶν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο μετὰ τὴν καταστροφικὴ γιὰ τοὺς Ἕλληνας μάχη στὸ Κρεμμύδι (7 Ἀπρ. 1825), τίς ἀντιδράσεις τοῦ Κουντουριώτη, τὴν εἰσπραξὴ τῶν μισθῶν τους κλπ. βλ. Ἀρχεῖο Κουντουριώτη, τ. Δ' σσ. 323, 333—34, 359—61, 370—71, 376, Ἀρχεῖο Μαυροκορδάτου 5 (1978) σσ. 174, 176—77, Ἀρχεῖα Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας (ἐπανέκδοσις Βουλῆς) 4 (1973) σσ. 223—24, 396—97, G. PECCHIO, Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸ ἔτος τοῦ 1825 (Μετάφρασις Σ. Α. Ἀντωνόπουλου), Ἀθῆναι 1885 σσ. 26 κ.έ. 34 κ.έ. 44, 53, A. FABRE, Ἱστορία τῆς Β' πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου (Μετάφρασις Σ. Ζορμπᾶ) Ἀθῆναι 1857 σσ. 24—25, G. HERTSBERG, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (Μετάφρασις Π. Καρολίδη) Ἀθῆναι 1916 τ. Γ' σσ. 3—9, Π. Σπηλιᾶδου, Ἀπομνημονεύματα, Ἀθῆναι 1857 τ. Β' σσ. 272—74, Μιχ. Οἰκονόμου, Ἱστορικά τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας ἢ Ὁ Ἰερός τῶν Ἑλλήνων Ἀγῶν, Ἀθῆναι 1873 σσ. 53—54, καὶ Νικ. Κασσομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά (ἔκδοσις Χ. Κοσμάδου — ἐπιμέλεια Ἐμμαν. Πρωτοψάλτη), Ἀθῆναι (χωρὶς χρονολογία) τ. Β' σσ. 49, 55—57.

16. Νικ. Κασσομούλης, ὅπ. παρ. τ. Α' σσ. 385—87.

17. Γιά τὸ ζήτημα αὐτὸ βλ. περισπούδαστη μελέτη τοῦ Ἀναστασίου Δ. Λιγνάδη, Τὸ πρῶτον δάνειον τῆς Ἀνεξαρτησίας, ἔκδοσις Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1970 σσ. 9 + 397 + 44.

18. Ὁ Γιαννάκης Ράγκος τὸν Ἰούλιο τοῦ 1821 ἐγκατέλειπε περίτρομος, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν τουρκικῶν δυνάμεων, τὰ ἐπαναστατημένα βλαχοχώρια Συρράκο καὶ Καλαρρύτες. (βλ. I. Φιλήμονος, Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τ. Δ' Ἀθῆναι 1861 σσ. 149—50). Τὴν φυγὴν αὐτὴν τοῦ Ράγκου προσπάθησε νὰ δικαιολογή-

σει χωρίς πειστικά επιχειρήματα ο συγγενής του 'Αξιωματικός Χωροφυλακής ('Ανθυπομοίραρχος 'Ιωάννης Π. Ράγκος στο έργο του Μελέτη περί της 'Ιερᾶς 'Επανάστασεως, 'Αθήναι: 1891. "Υστερα από τὴν ἀδικαιολόγητη φυγή τοῦ Ράγκου πέρασε στὴν ἱστορία ἡ παροιμιακὴ φράση «φούντζε Ράγκο!» (= φεύγει ὁ Ράγκος! ἢ φύγε Ράγκο!). Ὁ Σπύρος Μίλιος μετὰ τὴν φυγή του καὶ ἀπὸ τὸ πολιορκημένο Μεσολόγγι, τὸν ἀποκαλοῦσε «φούτση». (Βλ. Γεωργίου Γαζή, Λεξικὸν τῆς 'Επανάστασεως καὶ ἄλλα ἔργα, ἔκδοσις 'Εταιρείας 'Ηπειρωτικῶν Μελετῶν — ἐπιμέλεια - σχόλια Ν. Πατσέλη, 'Ιωάννινα 1972 σσ. 67, 183—84). Φούτσης = φυγάδας, δραπέτης, λιποτάκτης, καταδιωκόμενος (Βλαχ. FUGI, Λατιν. FUGIO καὶ FUGO = φεύγω, δραπετεύω, FUGO = φυγαδεύω, FUGA = φυγή, καὶ FUGAX = φυγάδας). «Φούτσηδες» καὶ «Βαλαάδες» ἀποκαλοῦσαν κοροϊδευτικὰ στὴν Δυτικὴ Μακεδονία κατὰ τὴν τουρκοκρατία τοὺς ἐξισλαμισμένους Χριστιανούς, δηλαδὴ τοὺς «φευγάτους» ἀπὸ τὴν θρησκεία τους (πρβλ. στερ. φρ. «τοῦτοι εἶναι φευγάτοι ἀπὸ τὴ θρησκεία», «φευγάτοι ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ», «φευγάτοι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά», μ' ἓνα λόγο «ἀγριοχριστιανοί», ὅπως χαρακτηρίζαν παλιὰ τοὺς μὴ συνεπεῖς Χριστιανούς στὰ Σουλιμοχώρια τῆς Τριφυλίας (Μεσσηνίας), ποὺ δημιουργήθηκαν ὅπως εἶναι γνωστὸ στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ἀπὸ ξεριζωμένους 'Ηπειρώτες. Ὁ 'Απ. Βακαλόπουλος ('Ιστορία τοῦ Ν. 'Ελληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1973 τ. Δ' σ. 83), ἀναφερόμενος στοὺς ἐξισλαμισμένους Χριστιανούς τῆς Δυτ. Μακεδονίας, ἐξηγεῖ ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς «φούτσης» δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν τοπικὴ προσφώνηση «φούτση μ'» = ἀδελφούτσι μου. Ἡ προσφώνηση αὐτὴ «κρατάει» ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ δύσκολα χρόνια γιὰ τὸν 'Ελληνισμὸ καὶ τὴν Ὁρθοδοξία. Δὲν ἔχει ὅμως σχέση μὲ τὴν ἐδῶ ἐτυμολογούμενη λέξη. Ὁ κορυφαῖος ἱστορικὸς μας ἔκρινε φαίνεται: «κατ' ἀναλογίαν» ἀπὸ τὸ κυριολεκτικὸ καὶ συνάμα κοροϊδευτικὸ χαρακτηριστικὸ «Βαλαάς» ποὺ εἶχε δοθεῖ στοὺς ἐξωμότες, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν τουρκικὴ γλῶσσα δὲν ἤξεραν παρά μόνο τὸν ὄρο «Βαλλαχί» = μὰ τὸ Θεὸ (πρβλ. μὲ οἰκογενειακὸ Βαλλαχᾶς στὸν Βόλο καὶ ἀλλοῦ) καὶ κάποιες λιγιστὲς καὶ αὐτὲς παρεφθαρμένες— φράσεις. Στὰ Σουλιμοχώρια τῆς Τριφυλίας καὶ τὴν γύρω περιοχὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ Φούτσης, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα (προμενικά, πατριδωνυμικά κλπ.) φερμένα ἀπὸ τὴν 'Ηπειρο ὅπως Τζαμάλης, Τζαμαλῆς, Τζαμαλούκας (τζαμάλα = ὑπάθρια γιορταστικὴ φωτιά), Μπούτσικας, Μπουτσικάκης (μπουτσικα = ἄσπρη προβατῖνα μὲ ἄσπρο πρόσωπο καὶ ξανθὸ χρῶμα γύρω στὰ μάτια (Σπ. Μουσελίμης), ἡ παχουλὴ (περιοχὴ Κόνιτσας, Ε. Μπάγκας, Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς 'Ηπείρου, ἔκδοσις 'Εταιρείας 'Ηπειρωτικῶν Μελετῶν, 'Ιωάννινα 1966 σσ. 157, 233) Συρράκος, Μπεράτης, Μπόρσας, Καραμπεσίνης κλπ.

19. Ὁ Ράγκος σὲ ἐπιστολὴ του ποὺ δημοσιεύτηκε στὴν ἑφημερίδα «Τὸ Μέλλον» (φύλλο 1ης 'Απριλίου 1869), ἰσχυρίστηκε τὰ ἀκόλουθα: Ἦταν ἄρρωστος καὶ οἱ γιατροὶ τοῦ Μεσολογγίου τοῦ εἶχαν συστήσει ν' ἀλλάξει ἀέρα. Φεύγοντας ἄφησε στὴν πολιορκημένη πόλη τὸ σῶμα του —κάπου 200 στρατιῶτες— μὲ τὸν ἀνεψιὸ του Κώστα Γιαταγάννα καὶ τὸν γαμπρό του Σωτῆρη Κοτζαμάνη. Στὸν 'Αη - Σώστη ὅπου ἔμενε, μπῆκαν ἀπὸ τ' αὐλάκια τῆς λιμνοθάλασσας τούρκικες λάντζες (βάρκες) καὶ τὸν «ἔκοψαν» ἔξω. Ἄν ἦταν μέσα θὰ τὸν αἰχμαλώτιζαν γιατί εἶχε μαζί του μόνο τὸν γραμματικὸ του καὶ τὸν καφετζή του. Ὅσπου μπῆκε μαζί μὲ τὸν ψυχογιό του σὲ μιὰ «κουρήτα» (στενόμακρο μονόξυλο), πέρασε στὸ Λεσσίνι καὶ σώθηκε. Οἱ ἐξηγήσεις αὐτὲς τοῦ Ράγκου δὲν εἶναι πειστικές. Δὲν ἀποκλείεται νὰ ἦταν ἄρρωστος. Δὲν εἶπε ὅμως σὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου πὼς θὰ φύγει καὶ ἔφυγε ξαφνικά. Ἄλλωστε ἡ κατοπινὴ συστηματικὴ ἀποφυγὴ του νὰ μπεῖ στὸ πολιορκημένο Μεσολόγγι, φανερώνει ποιὲς ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ οἱ πραγματικὲς προθέσεις του. Τὰ «Χρονικά» τοῦ Μεσολογγίου (φύλλο τῆς 11ης 'Ιουλίου 1825) κατήγγειλαν τὴν φυγὴ τῶν Τσόγκα καὶ Ράγκου μὲ ἓνα βρα-

χύλογο δημοσίευμα χωρίς νά δώσουν ἄλλη συνέχεια, τὸ πιθανώτερο γιὰ νά μὴ δημιουργηθεῖ ἀναταραχὴ στὸ ἐλληνικὸ στρατόπεδο.

20. Νικ. Κασομούλης, ὄπ. παρ. τ. Β' σσ. 127, 292.

21. Νικ. Κασομούλης, ὄπ. παρ. σσ. 66—67.

22. Σπύρου Μίλιου, Ἀπομνημονεύματα τῆς δευτέρας πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου (Σειρὰ «Ἀπομνημονεύματα ἀγωνιστῶν τοῦ '21» — ἐπιμέλεια Ἐμμαν. Πρωτοψάλτη) ἀριθ. 19 σσ. 120—23.

23. Δυσανάγνωστο ὄνομα.

24. Ἐξαμίλι ὀνόμαζαν τὴν λιμνοθάλασσα στὴν περιοχὴ τοῦ Βουθρωτοῦ. Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς (Χρονογραφία Ἡπείρου τ. Β' σσ. 50—51), περιγράφοντας τὴν περιοχὴ, ἀναφέρει ὅτι πῆρε τὴν ὀνομασίαν Ἐξαμίλι «κατὰ ἀθλίαν μίμησιν τοῦ Κορινθιακοῦ Ἴσθμοῦ, διότι τὸ μέρος τοῦτο τῆς Χαονίας παρίστησι σχῆμα ἰσθμοῦ, σχηματιζομένου ἐκ τῆς λίμνης τοῦ Βουθρωτοῦ». Ἀναφέρεται ἀκόμη ὅτι στὴν λιμνοθάλασσα — ποῦ ὀνομάστηκε ἔτσι γιὰτὶ εἶχε μῆκος 6 μίλια — ἀφθονοῦσαν τὰ λαυράκια, οἱ κέφαλοι καὶ παλὰ ἄλλα ψάρια. (Κ. Θεσπρωτὸς — Α. Ψαλλίδα, ὄπ. παρ. σσ. 55, 89). Ἡ αὐτὴ περιοχὴ ἀναφέρεται καὶ ὡς Βουθρωτὸ ἢ Βιδάρι (ἰχθυοτροφεῖο) μὲ συνεχόμενα τερπνὰ ἑξαμίλια λειβάδια» ὅπου παραχέμαζαν βλαχοποιημένες. (βλ. Β. Δ. Ζώτου — Μολοσσός, Ἡπειρωτικὰ Μελέται, τόμος Δ' τεῦχος Α' — Δρομολόγιον τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, Ἀθήναι 1878 σσ. 33—34). Ὡστε τὸν πλούσιον αὐτὸν φαρότοπον καὶ βοσκότοπον ἐκμεταλλεύονταν μαζὶ τὰ χωριά Νιδίτσα καὶ Λούκοβο.

25. Μουστερῆς = ἐνδιαφερόμενος, ἐνοικιαστής, ἀγοραστής γενικὰ (τ. ΜΟΥΣΤΕΡΙ).

26. Δυσανάγνωστη φράση.

27. Κουρβελέσι ὀνομαζόταν ἡ δυτικὰ ἀπὸ τὸ Δέλδικο περιοχὴ τῆς Χαονίας. Περιλάμβανε 16 χωριά ποῦ σχημάτιζαν τὸν Δῆμο Κεραυνίων μὲ ἔδρα τοὺς Προγονάτες (Β. Δ. Ζώτος - Μολοσσός ὄπ. παρ. σ. 100). Τὰ 7 χωριά ποῦ ἀναφέροντα ἐδῶ, ἦταν τὰ «καθ' αὐτὸ» — ὅπως τὰ χαρακτηρίζει ὁ Π. Ἀραβαντινός — χωριά τῆς Χιμάρας. Ἐκεῖνῃ τὴν ἐποχὴ ἦσαν προσαρτημένα στὴν διοίκησιν τοῦ Δελδίνου μαζὶ μὲ τὸ Κουρβελέσι καὶ τὰ χωριά τῆς «μειζονος περιοχῆς Χιμάρας» Ἅγιο Βασίλειο, Νιδίτσα, Λούκοβο, Πικέρσι, Λυκούρσι, Οὐντεντζόδα, Σενίτσα, Σίγιανη, Φοινίκη καὶ Τσόραϊ (Π. Ἀραβαντινός ὄπ. παρ. τ. Β' σ. 178). Λόγω τοῦ διοικητικοῦ αὐτοῦ συγκερασμοῦ, χαρακτηρίζονται ἐδῶ ὡς χωριά τοῦ Κουρβελεσίου. Στὸ μπουγιουρντὶ ὅμως ποῦ ἐκδόθηκε τὸν ἐπόμενον χρόνον (1831) (βλ. ἔγγραφο α/α 8) ἡ Χιμάρα ἀναφέρεται ὡς ἐπαρχία.

28. Ἀπὸ τὴν κλιμάκωσιν τῆς φορολογίας μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε ὅτι ἀντίστοιχη ἦταν τότε καὶ ἡ πληθυσμιακὴ κλιμάκωσιν σὲ χριστιανικὸ στοιχεῖο στὰ χωριά αὐτά. Ὁ Β. Δ. Ζώτος - Μολοσσός (ὄπ. παρ. σσ. 35, 77, 78, 85) δίνει τὰ ἀκόλουθα στοιχεία: Παλάσα 200 σπίτια ἑλληνικά, Δρυμάδες 300 ἑλληνικά, Βοῦνος 300, ἀπὸ τὰ ὅποια περισσότερα ἑλληνικά, Χιμάρα 500 καὶ 3.000 κάτοικοι, Κηπαρὸ 500 καὶ 3.000 κάτοικοι, Κούδουσι 100 σπίτια καὶ 700 Τουρκαλδανοί.

29. Πρόκειται γιὰ τὸν γνωστὸ ἀπὸ τὴν τελευταία πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὴν ἀναμέτρησίν του μὲ τὸν Καραϊσκάκη γύρω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν Μεχμέτ Ρεσίτ Κιουταχλή, ὁ ὅποιος ἦταν πασᾶς στὰ Γιάννενα ἀπὸ τὸ 1825. Σπουδαῖα βιογραφικά του στοιχεία παραθέτει ὁ Στέφανος Θ. Ξένος στὸ ἔργον του Ἡρώς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἔκδοσις Β' Ἀθήναι 1874 τ. Β' σ. 195 σημ. 1.

30. Ὁ Π. Ἀραβαντινός (ὄπ. παρ. τ. Α' σσ. 190—191), ἀναφέρει ὅτι τὸ 1518, ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὸ χωριὸ Παλάσα τῆς Χιμάρας ἐξωμότης Λιάζ πασᾶς, πέτυχε νὰ καταναγκάσει τοὺς συμπατριῶτες του νὰ ὑποταχθοῦν στὴν τουρκικὴ κυριαρχία μὲ ἀντάλλα-

γμα την απαλλαγή τους από τον κεφαλικό φόρο (χαράτσι) και μερικά ακόμη προνόμια. Ο ίδιος συγγραφέας προσθέτει σε υποσημείωση ότι σύμφωνα με μαρτυρίες γερόντων Χιμαριωτών, τα προνόμια αυτά παραχωρήθηκαν στα χρόνια του Σουλτάνου Μουράτ Δ' (1622—1640) με την μεσολάβηση «Χειμαρραίου τινός ἀρνησιθρήσκου στρατηγού». Ο Α. Σπύρου (βπ. παρ. σσ. 71—73), χωρίς να παραπέμπει σε πηγές, συμπληρώνει ότι ο έξωμότης αυτός καταγόταν από την Παλάσα, ονομαζόταν Ἡλίας ἢ Ἡλιάς ἢ Λιάς πασᾶς και με την μεσολάβησή του παραχωρήθηκαν (μετά το 1510) στους Χιμαριώτες ένα πλήθος προνομίων. Οι ιστορικές όμως πηγές ἀναφέρουν ότι ο Ἀγιάς (Λιάς) πασᾶς, το 1537 χρησιμοποιήθηκε ως σύμβουλος κατά την απόδραση στην Αὐλώνα ἰσχυρῶν τουρκικῶν δυνάμεων με ἀρχηγούς τοὺς Λουφτή πασᾶ και Χαϊρεντίν Μπαρμπάρσα. Οι Χιμαριώτες ἀμύνθηκαν με ἐπιτυχία χωρίς να ἔρθουν σε διαπραγματεύσεις με τοὺς εἰσβολεῖς πού ἐγκατέλειψαν τὴν Ἡπειρο με ἐντολή τοῦ θορυβημένου Σουλτάνου μετὰ ἀπὸ τὶς φήμες ὅτι οἱ Πέρσες ἐτοιμάζονται νὰ καταλάβουν τὴν Μεσοποταμία. Ὅσο γιὰ τὰ χρόνια τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Δ', τότε ἦταν πὺρ ἡ Ἡπειρος δοκιμάστηκε σκληρὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους με διαρπαγές και μαζικοὺς ἐξισλαμισμούς. (Βλ. Ἀπ. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1968 τ. Γ' σσ. 144 κ.έ. 365 κ.έ.). Πέρα όμως ἀπὸ όλα αυτά, στὸ ἐδῶ δημοσιευμένο ἔγγραφο βλέπουμε ὅτι ἡ Χιμάρα και τὰ κοντινὰ της χωριὰ πλήρωναν «ἐξ ἀρχῆς» χαράτσι και διάφορους ἄλλους φόρους. Ὅσο διαφαίνεται ἕνα εἶδος προνομιακῆς μεταχείρισης ἀν κρίνει κανεὶς ἀπὸ τὸ σχετικά χαμηλὸ ὕψος τῆς ἐτήσιας φορολογίας γιὰ κάθε χωριό.

31. Ναζούλ ἀβαρίζ = ὁ ἔγγειος φόρος (τ. NAZUL AVARIZ).

32. Ἡ ὑπαρξη ὀφειλετῶν τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς Καρουσάδες και σὲ ἄλλα Κερκυραϊκὰ χωριὰ (Σιδάρι, Περουλάδες, Μαντούκι) φανερώνει ὅτι ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ οἱ κάτοικοι τῶν περιοχῶν Χιμάρας και Ἀνατολικῆς Κέρκυρας εἶχαν μεγάλες οἰκονομικὲς συναλλαγές.

33. Γλουμπής, ἀπὸ τὸ γλοῦπος (= μεγεθ. τὸ στόμα στὰ Γιάννενα και ἄλλοῦ) και γλουμπάρα (ἢ) ἢ γλουμπάρας (δ) ὁ λαίμαργος, ὁ «φαγᾶς» (Δρόδιανη). (Ε. Μπόγκας βπ. παρ. τ. Β' σ. 17). Οἱ λέξεις εἶναι ἠχοποίητες ἀπὸ τὸ χαρακτηριστικὸ «γλοῦπ» και «γκλοῦπ» πὺρ ἀκούγεται κατὰ τὸ καταδρόχθισμα τοῦ φαγητοῦ.

34. Ὁ Μπόγκας (βπ. παρ. τ. Β' σ. 90) ἐξηγεῖ ὅτι ἡ «ξέστη» ἢ «ξέστα» ἦταν μέτρο κρασιοῦ στὴν περιοχή Χιμάρας, χωρητικότητας 15 ὀκάδων. Ἐδῶ βλέπουμε ὅτι τὴν χρησιμοποιοῦσαν και γιὰ μέτρο λαδιοῦ. Στὸ χωριὸ Ἄνω Ράχη Πρέβεζας τὴν ὀνόμαζαν «ξέστρα» και τὴν χρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ ἀποθηκεύουν βούτυρο και λάδι. Τὸ δοχεῖο ἦταν πήλινο με σχετικά πλατὺ στόμιο, πὺρ σκεπαζόταν με πήλινο ἐπίσης «καπάκι». (Προφορικὴ ἀνακοίνωση τοῦ καταγόμενου ἀπὸ τὸ χωριὸ αὐτὸ Ἀρχιφύλακα τῆς Ἀστυνομίας κ. Εὐάγγελου Ράπτη).

35. Χεροπηαστής ἀντὶ χεροπιαστής = ὁ μεταφορέας τοῦ δανεικοῦ λαδιοῦ και ἐπομένως ἀξιόπιστος μάρτυρας.

36. Τὸ οἰκογενειακὸ αὐτὸ εἶναι πατρωνυμικὸ και ἀντιστοιχεῖ με τὸ συνηθιζόμενον στὴν Ἡπειρο Λιάσκος, πὺρ εἶναι παρώνυμο τοῦ Χριστόδουλος. (Ε. Μπόγκας βπ. παρ. τ. Α' σ. 215).

37. Τούγης, ἀπὸ τὴν τ. λέξη TUGI = ἀλογοσουρά, πὺρ ἦταν και διακριτικὸ ἀξιώματος. (Πρὸβλ. με παλιὸ λαϊκὸ χαρακτηρισμὸ «πασᾶς με τρία τούγια» και λόγιον «τρίουρος πασᾶς» ἢ «πασᾶς τριῶν ἱππουρίθων» γιὰ τὸν ἀνώτατο στὴν πασαλήδικη Ἱεραρχία).

38. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ κυκλοφοροῦσαν τὰ ἔξῃς τάλληρα: 1) Ἰσπανικὸ Σεβίλλης δολάκηρο (1788—1798) και μισὰ τοῦ 1788 και 1791, 2) Γερμανικὸ (Ἀυστριακὸ, Βαυα-

ρικὸ κλπ.), 3) Αὐστριακὸ Θηρσειανό, 4) Τοσκανικὸ (FRANCESCONE), 5) Ρωμαϊκὸ, 6) Νεάπολης τοῦ 1805 καὶ 7) Βολωνίας. Ὅλα ἦταν ἀσημένια. Μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ὀθωνα, μαζί μὲ τ' ἄλλα χρυσὰ καὶ ἀσημένια εὐρωπαϊκὰ νομίσματα, διατιμῆθησαν σὲ σχέση μὲ τὴν δραχμὴν. (Βλ. Διάταγμα τῆς 8/20-2-1833 Φ.Ε.Κ. τῆς 28-2/12-3-1833).

39. «Κράζει ἢ ὁμολογία», δηλαδὴ ὀρίζεται ρητὰ.

40. Ἡ λ. «πράμα» σημαίνει ἐδῶ τὴν κινήτῃ περιουσία, τὸ «βιός». Πράματα = ζῶα καὶ πῶμα = ἐμπόρευμα. (Πρβλ. μὲ λ.πραμάτεια,πραματευτής ἀπὸ τὸ ἀρχ.πιπράσκω (ἀναδιπλ. τύπος τοῦ περάω = πωλῶ ταξιδεύοντας καὶ πῶσις = πώλησις).

41. «Κρεμαστάρι», τὸ ἄλλοῦ γνωστὸ ὡς κρεμαστάρης (δ) (Δρόβιανη), κρεμαστάλα (ή) (Θεσπρωτία), κριμαστάλα (ή) (Μηλιγγοὶ Δωδώνης). (Ε. Μπόγκας ὅπ. παρ. τ. Β' σσ. 30, 42), κρεμανταλάς (δ) (Πελοπόννησος). Στὰ παλιὰ νοικοκυριά ὑπῆρχαν πολλῶν λογιῶν κρεμαστάρια. Τὰ πιὸ συνηθισμένα χρησίμευαν στὸ μαγεριὸ γιὰ τὸ κρέμασμα τοῦ κακαδιοῦ (χύτρας) πάνω ἀπὸ τὴν φωτιά, στὰ τυροκομεία (μπατζαργεία) γιὰ τὸ κρέμασμα κάδων μὲ γάλα, τῆς «τσαντήλας» μὲ τὸ χλωρὸ τυρί, κλπ.

42. «Ἀναπολιτανικό» ἀντὶ Ναπολιτάνικο μὲ «εὐφωνη» ἀντιμετάθεση. (Πρβλ. Ἀνάπλι ἀντὶ Ναύπλιον, λορόϊ ἀντὶ ρολόϊ, κουδλί ἀντὶ κλουβί κλπ.).

43. «Κλειδονές» = κλειδαριές ἀντὶ κλειδονέες κατὰ τὸ τοπικὸ ἰδίωμα. Ἡ Χιμαριώτικη γλῶσσα, ἔχοντας ὁμοιότητες μὲ τὴν γλῶσσα τῆς Μάνης, διατηρεῖ τὸ ἀσυνέζητο τῶν εἰς —έα καὶ —έος ὀνοματικῶν τύπων, ἰδίως δέντρων (ἀγραπιδέα, ἀμυγδαλέα, γκορτσέα, σπαρτέα κ.ἄ.) ἀλλὰ καὶ μερικῶν ὀηλωτικῶν (θαδέα = πεῦκο, κορέος = κορηὸς κλπ.). (Ε. Μπόγκας ὅπ. παρ. τ. Β' σσ. 77 κ.ε.).

44. «Ὀργιά» (ή) (ἀρχ. ὀργυιά καὶ ὀργυια). Τὸ πασίγνωστο πρόχειρο μέτρο μήκους μὲ τὰ χέρια σὲ πλήρη ἔκταση.

45. Τὸ οἰκογενειακὸ Νικολαδοῦρας (ὅπως καὶ παρακάτω τὸ Δημογιάννης = Δημογιάννης) ἀνήκει στὴν κατηγορίαν τῶν σύνθετων πατρωνυμικῶν ποὺ τὰ συναντᾶμε συχνὰ στὴν Ἡπειρο, ἀλλὰ καὶ στὰ Σουλμοχώρια τῆς Τριφυλίας (Μεσσηνίας), ὅπως Πανομήτρος, Τσιλιγῶργος, Μητσιοτάσης, Κωτσιοδασίλης κλπ.

46. «Κρουντερί» = πήλινο δοχεῖο, πλατύστομη στάμνα, κανάτι. Ἀπὸ τὸ ἀρχ. κρατήρ ἢ σύμφωνα μὲ νεώτερη ἑτυμολογία ἀπὸ τὸ κρυωντήρι. (Βλ. Ἰωάν. Σ. Σταματάκου, Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης τ. Β' σ. 1744).

47. «Χεριφορνοῦς» ἀντὶ χερόφορνοῦς (φούρνους = μαγκάλια μὲ χειρολαβή) δηλαδὴ λαμαρινένιες γάστρες (ἀρχ. γαστήρ καὶ γάστρη). Ὁ Ε. Μπόγκας (ὅπ. παρ. τ. Β' σ. 115) καταγράφει ἓνα περίεργον εἶδος ἀναποδογουρισμένης γάστρας μὲ χειρολαβή στὸ κέντρο, ἐξηγώντας ὅτι σ' αὐτὴν ἔψηναν ψωμί καὶ πίττες. Αὐτὴ τὴ γάστρα ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ διαθέτης. Ὡστε ἡ λ. «χερόφορνος» εἶναι ἓνα κινουόργιο εὑρημα μέσα στὸ παλιὸ —καὶ ξεχασμένο σήμερα— Ἡπειρωτικὸ λεξιλόγιον.

48. Τὸ ἄσπρο (μεσαιων. ἄσπρον) ἦταν παλιὸ τουρκικὸ νόμισμα μικρῆς ἀξίας, ἓνα εἶδος μονόλεφτου. Τρία ἄσπρα ἰσοδυναμοῦσαν κάποτε μὲ ἓναν παρᾶ, 40 παράδες μὲ ἓνα γρόσι καὶ 110 γρόσια μὲ μιὰ χρυσὴ τουρκικὴ λίρα. (Ε. Μπόγκας ὅπ. παρ. τ. Α' σ. 65). Στὸν πληθυντικὸν σήμαινε —ὅπως καὶ ὁ παρᾶς— πολλὰ χρήματα, κάποτε ὁμῶς καὶ λίγα. Σὲ ἔγγραφα τῆς ἐπανάστασης τοῦ '21 συναντᾶμε τὸν ὄρο «φιλοὶ παράδες» μὲ τὴν ἐννοίαν τοῦ μικροῦ χρηματικοῦ ποσοῦ σὲ διάφορα μικρῆς ἀξίας χαλκονομίσματα.

49. Ἐδαλαν δηλαδὴ τὰ πέντε ἀσημένια χαντζάρια (σπαθιά) γιὰ ἐνέχυρο. Ὁ τρόπος συναλλαγῆς μὲ «ἀμανάτια» ἀντικείμενα μεγάλης ἀξίας, ἦταν συνηθισμένος στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας.

50. «Ἄδοτα» = μὴ δοσμένα, ἀνεξόφλητα, ἀπλήρωτα. Ἡ λ. εἶχε καὶ τὴν σημα-

σία του ἀπούλητου (στερ. φρ. «Μοῦ ἔμεινε τὸ κρασί ἄδοτο», «ἔχω τ' ἀρνιά ἀκόμα ἄδοτα» κλπ.).

51. «Ης τερος» ἀντί ὕστερις (ὕστερα).

52. «Βενέτικα» ὀνόμαζαν τὰ κομμένα σὲ χρυσάφι τῶν 22 καρατιῶν νομίσματα (Βενέτικα φλουριά) ποὺ κυκλοφόρησαν στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ διάστημα τῆς Ἑνετοκρατίας. Τὴν ἐποχὴ ποὺ γράφτηκε ἡ διαθήκη κυκλοφοροῦσε τὸ «σεκίνον» (SEQUINS) ποὺ εἶχε περιεκτικότητα σὲ χρυσάφι κατὰ 9970/1000. (Βλ. Φ.Ε.Κ. παραπ. σημ. 38).

53. «Σούμμα» = ἄθροισμα, σύνολο (Ἰταλ. SUMMA).

54. Πρόκειται ἴσως γιὰ τὸν Ἀλβανὸ σωματάρχη τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη Χατζῆ Μπέντο (ἢ κάποιον ἀπὸ τὴν «φάρα» του) ὁ ὁποῖος εἶχε σκοτωθεῖ πρὶν ἀπὸ 8 χρόνια σὲ μονομαχία του μὲ τὸν Καραϊσκάκη στὴ μάχη τοῦ Σοβολάκου ἢ τῆς Κορομηλιάς (Ν. Κασομούλης ὁπ. παρ. τ. Α' σ. 272 σημ. 2).

55. «Θεὸν ψυχα» ἀντί θεόψυχα. Ἐπιρρηματικὴ ἀπόδοση τῆς φρ. «με θεό» μου μὲ ψυχὴν μου» ποὺ χρησιμοποιεῖται σὲ ἄλλα σημεία τῆς διαθήκης. (Πρβλ. μὲ στερ. φρ. «θεόψυχα σοῦ λέω τὴν ἀλήθεια» ἀντί γιὰ ὄρκο καὶ «Θεὸς καὶ ψυχὴ του» γιὰ κάποιον ποὺ δὲν τὸν ἐμπιστευόμαστε).

56. «Χαλεύω» = γυρεύω, ἀπαιτῶ, ἀναζητῶ.

57. «Αναπολη» ἀντί Νάπολη. Φαίνεται ὅτι ὁ γιὸς τοῦ Μουτζίκος ἦταν ναυτικός, ἂν κρίνουμε μάλιστα ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ παραλιακὴ περιοχὴ Χιμάρας εἶχε τότε μεγάλη ναυτικὴ παράδοση.

58. Δουκάτα ὀνόμαζαν τὰ διάφορα μεγάλης κυκλοφορίας χρυσὰ καὶ ἀσημένια νομίσματα ποὺ κόπηκαν ἀπὸ τὸν 11ο μέχρι τὸν 19ο αἰῶνα στὴν Βενετία καὶ ἄλλες ἰταλικὲς πόλεις, καθὼς καὶ στὴν Αὐστρία, Γερμανία, Σουηδία κλπ. Σύμφωνα μὲ μιὰ ἐκδοχὴ ποὺ φαίνεται νὰ εἶναι καὶ ἡ ἐπικρατέστερη, ἡ ὀνομασία «δουκάτο» δόθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὰ νομίσματα ποὺ ἔκοψαν οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες τῆς δυναστείας Δούκα Κωνσταντῖνος Ι' (1059—1067) καὶ ὁ γιὸς του Μιχαήλ (1071—1078).

59. «Φηληα» (φηλεία) ἀντί θηλειά, ἀπὸ τροπὴ τοῦ ὀδοντικού σὲ χειλικό. (Πρβλ. Θίλιππας ἀντί Φίλιππας, φηκάρι ἀντί θηκάρι, κλπ.). Ἡ ἐδῶ φρ. «μὲ θηλειὰ στὸ λαιμό» σημαίνει τὸν ἀπόλυτο καταναγκασμό. (Πρβλ. μὲ στερ. φρ. «μοῦδαλε τὴ θηλειὰ στὸ λαιμό», «μοῦδαλε τὸ μαχαίρι στὸ λαιμό»).

60. Ὁ ὄρκος πάνω σ' ἓναν τάφο γιὰ ἐπιβεβαίωση τῆς «ἐν ζωῇ» γραφτῆς —καὶ προφορικῆς ὅπως φαίνεται— μαρτυρίας τοῦ νεκροῦ, ἀποτελεῖ μιὰ ἐντυπωσιακὴ πληροφορία γιὰ τὰ συναλλακτικὰ ἤθη καὶ τίς λαϊκὲς δοξασίες ποὺ ἐπικρατοῦσαν τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη στὴν περιοχὴ τῆς Χιμάρας.

61. Ἡ λ. «σκάλωμα» ἔχει ἐδῶ τὴν σημασία τῆς συμφωνίας, τῆς σύμβασης.

62. Ἡ «μπότσα» (Βενετ. BOZZA) ἦταν μέτρο ὑγρῶν ποὺ ἰσοδυναμοῦσε μὲ δυὸ μετρικὲς ὀκάδες. Ὁ Ε. Μπόγκας ἐξηγεῖ ὅτι ἦταν μέτρο λαδιοῦ στὴν Θεσπρωτία καὶ τὰ Ἐπτάνησα (ὁπ. παρ. τ. Β' σ. 156) καὶ κρασιοῦ στὰ Γιάννενα καὶ τὴν Κεντρικὴ καὶ Νότια Ἡπειρο (ὁπ. παρ. τ. Α' σ. 255). Ἐδῶ βλέπουμε ὅτι στὴν περιοχὴ Χιμάρας τὴν χρησιμοποιοῦσαν ὡς μέτρο ρακῆς καὶ ὅπως φαίνεται καὶ κρασιοῦ. Τὸ Σουλιώτικο οἰκογενειακὸ «Μπότσαρης» σήμαινε τὸν κατασκευαστὴ τῆς μπότσας ἀλλὰ καὶ τὸν πότη κρασιοῦ ἢ ρακῆς σὲ ὑπερβολικὸ βαθμό. Δηλαδή τὸν ἄνθρωπο ποὺ «τὸ ἔπινε μὲ τὴ μπότσα». (Πρβλ. μὲ χαρακτηρισμὸ «κρασοκανάτας»). Οἱ Σουλιῶτες φημίζονταν ὡς δυνατοὶ πότες ρακῆς (Ν. Κασομούλης ὁπ. παρ. τ. Α' σ. 298 σημ. 4). Τὸ οἰκογενειακὸ αὐτὸ ὀπωσδήποτε καὶ δὲν εἶχε σχέση μὲ τοὺς ναυτικούς ὄρους «μπότσος», «μποτσάρω» καὶ «μποτσάρισμα», ἐπειδὴ οἱ Σουλιῶτες δὲν εἶχαν καμιά σχέση μὲ τὴν θάλασσα.

63. «Αφιλετή» ἀντί ὀφειλετή.

64. «Χορτάρι» = ὁ ἐνοικιαζόμενος βοσκότοπος, τὸ ἐνοικιαζόμενο λιβάδι. Ὁ ἴδιος χαρακτηρισμὸς χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερα σὲ πολλές ἐλληνικὲς περιοχές.

65. «Μαχουλιτζής» = ὁ καλλιεργητὴς (τ. MEHUL).

66. Τὸ Μοναστήρι τῆς Κρόριζας βρισκόταν κοντὰ στὸ χωριὸ Λούκοβο. (Β. Δ. Ζῶτος — Μολοσσὸς ὄπ. παρ. σ. 35).

67. Ἡ λέξις αὐτὴ ἔχει ἀποδοθεῖ μὲ τὶς ἀκόλουθες γραφές καὶ σημασίες: 1) βλυσιδί (τὸ) = τόκος, «διάφορο», κέρδος γενικὰ ἀπὸ δανεισμό. (Πρβλ. μὲ δίστιχο Λασκαράτου: «Τὸ λάδι ποὺ ὑστερήθηκε / τῶρα σὲ βλυσιδί» (Λαζ. 104). Αὐτὴ τὴν σημασία ἔχει ἡ λέξις ποὺ συναντᾶμε ἐδῶ στὸ κείμενο τῆς διαθήκης. 2) βλυσιδί (τὸ) = θαμμένος θησαυρός. Βλ. Νικ. Πολίτη, Παροιμίαι καὶ παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, φωτομηχανικὴ ἀνατύπωση ἐκδ. Ὀργανισμοῦ «Ἐργάνη», Ἀθήναι 1965 τ. Α' σ. 235 καὶ Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικὸν ὀλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, τ. Γ' σ. 1432, ὅπου παρατίθεται τὸ μεσαιωνικὸ λαϊκὸ δίστιχο: «Ἀνάθεμα τὸν Ντισοροτᾶν ὄπ' ἠῦρε τὸ βλυσιδί / καὶ τόδωκε τοῦ βασιλιᾶ κι' ἐπῆρε τὸ Μισύρι». 3) βλησιδί (τὸ) = θαμμένος θησαυρός καὶ προπαντὸς ἀπὸ ἀρχαῖα νομίσματα / μέρος εὐφορο, κερδοφόρο (Ε. Μπόγκας ὄπ. παρ. τ. Α' σσ. 78—79). 4) βλησιδί (τὸ) = τὸ προσφερόμενο γαμήλιο κόσμημα στὴ νύφη καὶ κατὰ ἐπέκταση α) ἀφθονία πραγμάτων, πλοῦτος, θησαυρός, καὶ β) ἀφιέρωμα κρεμασμένο σὲ εἰκόνα Ἁγίου, τάμα γενικὰ. (Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ἔκδοσις ἐφημ. «Πρωτᾶ») Ἀθήναι 1933 σ. 571, I. Σταματάκος ὄπ. παρ. τ. Α' σ. 806, Δ. Δημητράκος (ὄπ. παρ.), καὶ 5) βλητιδί (τὸ) μὲ τὶς προηγούμενες σημασίες (Λεξικὸ «Πρωτᾶ» ὄπ. παρ.). Ἑτυμολογία τοῦ τύπου βλησιδί: α) ἀπὸ τὸ ρ. τῆς δημ. βάλλω (Δ. Δημητράκος ὄπ. παρ.), β) ἀπὸ τὸ βλήσις (ἦ) = ἀφιέρωμα, ὑποκορ. βλησιδιον (I. Σταματάκος ὄπ. παρ., Β. Φάβης Λεξικογραφ. Ἀρχ. 5.179). Διαπιστώσεις - προτάσεις: Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ρήματα βάλλω, βλύω καὶ βλύζω, γνωστὰ σὲ χρῆσι εἶναι τὰ παράγωγα βλητός (δ) = βαλλόμενος, κτυπόμενος, βλήσις (ἦ) καὶ βλυσμός (δ) = ἀνάβλυσις, πλημμύρισμα. (Βλ. I. Σταματάκου, Λεξικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, τ. Α' σ. 215) καὶ βλήσις (ἦ) (ἀπὸ παπυρικὴ γραφή) = πληρωμὴ (Δ. Δημητράκος ὄπ. παρ.) (πρβλ. μὲ στερ. φρ. «δὲ βάλλει τὸ χέρι στὴν τσέπη» = δὲν πληρώνει). Ὅστε ὁ τύπος βλήσις δὲν φαίνεται νὰ ἦταν ποτὲ σὲ συχνὴ χρῆσι μὲ τὴν σημασία τῆς ἀφιέρωσις. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη τὸν θεωρήσουμε ὡς καθιερωμένο, δὲν μπορεῖ τὸ ὑποκοριστικὸ του ὄπως χαρακτηρίστηκε— βλησιδιον (τὸ) νὰ ἔχει ἐμφαντικὴ, μεγεθυντικὴ καὶ γενικὰ πληθωριστικὴ σημασία. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ μὲ τὸν δηλωτικὸ τῆς ἀνάβλυσις, τῆς ἀφθονίας τύπο βλήσις (ἦ). Ἄν θεωρηθεῖ σωστὸ σὲ χρῆσι ὑποκοριστικὸ βλυσιδιον (τὸ), τότε ἡ ἐρμηνεία του θὰ εἶναι ὀξύμωρη (= μικρός, ἐλάχιστος, ἀσήμαντος θαμμένος θησαυρός, ὁ ὁποῖος —ὡς σημειωθεῖ— δὲν ἀναβλύζει ἀπὸ μόνος του, ἀλλὰ ἀνασύρεται). Γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους δὲν μπορεῖ νὰ ἐννοηθεῖ ὑποκοριστικὸ βλησιδί (τὸ) ἢ βλητιδί (τὸ) μὲ τὴν σημασία τοῦ εὐφορο, τοῦ καρπεροῦ τόπου. Ὅστε οἱ συναντώμενοι στὰ Λεξικά τύποι βλησιδί (τὸ), βλητιδί (τὸ) καὶ βλυσιδί (τὸ) δὲν ἔχουν προέλευσι ἀπὸ τὶς ἀρχαιοελληνικὲς ρίζες βλητ - καὶ βλυσ -, ἀλλὰ ἀπὸ ρήματα καὶ ρηματικὰ παράγωγα τῆς νεώτερης κοινῆς γλώσσης καὶ συγκεκριμένα: 1) Βάλλω (βάνω καὶ βάζω) μὲ τὶς ἀκόλουθες σημασίες: α) τοκίζω, ἀποταμιεύω, κρύβω χρήματα γιὰ ἀσφάλεια (στερ. φρ. «ἔβαλα τὰ λεφτὰ μου στὸ διάφορο» (τόκος), «ἔβαλα λεφτὰ στὴν ἄκρη», «κάπου ἔχει βάλει (κρύψει) λεφτὰ» (γιὰ τὸν φιλόργυρο ποὺ πέθανε), β) προκαταβάλλω χρήματα γιὰ «ἀρραβώνη» (καπάρη) (στερ. φρ. «ἔβαλα καπάρη»). Στὸ Μεσολόγγι βλησιδιάτορας ἀποκαλεῖται καὶ σήμερα ὁ ἔμπορος ποὺ προαγοράζει τὴν παραγωγή τῶν ἰχθυοτροφείων (Ἀλληλογραφία Φρουρᾶς Μεσολογγίου ὄπ. παρ. σ. 584),

γ) προσφέρω χρήματα ή αντικείμενα αξίας «κατ' ἔθιμον» («ἔβαλα λεφτά στα ὄργανα», «ἔβαλα τῆς νύφης ἓνα χρυσὸ φλουρί», «ἔβαλα πανωπροίχι» = μεγαλύτερη προίκα ἀπὸ τὴν συμφωνημένη), δ) ἀφιερώνω μὲ λατρευτικὴ σημασία «ἔβαλα ἓνα τάμα (ἢ λαμπάδα) στὴν Παναγιά» καὶ «βαλσίδια» = τάματα), ε) στολίζομαι («ἔβαλα τὰ καλὰ μου», «ἔβαλε οὐλα τὰ χρυσαφικά της» καὶ «βαλσίδια» = σκουλαρίκια), στ) συμμετέχω σὲ μιὰ ἐπιχείρηση («βάνουμε μισὰ - μισὰ τὰ λεφτά», «ὄρες ἐσὺ τὰ βαλτικά (λεφτά) καὶ ἡ δουλειὰ γίνεται» καὶ οἰκογενειακὸ «Βαλτῆς»), ζ) φυτεύω, καλλιεργῶ («ἔβαλα μπιστάνι», «ἔβαλα ἐλιές στὸ χωράφι»), η) ἐκτρέφω, φροντίζω, ἐξασκῶ, χρησιμοποιοῦ μὲ ζωοκομικὴ σημασία («βάνω κουκούλι» (ἐκτρέφω μεταξοσκώληκες), «ἔβαλα μιὰ κλωσσοφωλιά», «ἔβαλα τὴ γίδα στὸ τραῖ» (τράγο), «ἔβαλα τὴ φοράδα στ' ἀλώνι», «ἔβαλα τὸ ἄλογο στὸ παχνί», «ἔβαλα τὸ ἄλογο στὸ ἀγώϊ» κλπ.). Ἀπὸ αὐτὲς τὲς ἔννοιες πρέπει νὰ ἔρχεται ὁ χαρακτηρισμὸς «βαλμάς» (δ) (βαλ - ι - μάς) = ὁ βουκόλος (Π. Ἀραβαντινός, Ἡπειρωτικὸν Γλωσσάριον, Ἀθήναι 1909 σ. 28) καὶ ὁ «τρέφων ἵππους καὶ ἡμιόνους πρὸς ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν, ὁ ἵπποφορβός, ὁ ἵπποκόμος, ὁ μισθῶνων ἵππους ἢ ἡμιόνους πρὸς ἄλωνισμὸν» (Ι. Σταματάκος, Λεξ. Ν. Ἑλλην. Γλώσσης, τ. Α' σσ. 749—750, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὴν λέξη ὡς «ἀγνώστου ἔτυμολογίας»), θ) ἐνεχυριάζω (στερ. φρ. «ἔβαλα τὸ ρολοῖ μου ἄμανάτι» (ἐνέχυρο) κλπ., κλπ. Ἀπὸ τὴν λ. βάλσιμο (τὸ) δημιουργήθηκαν οἱ τύποι βάλσιδι (τὸ) = τὸ τοποθετούμενο, τὸ φερόμενο χρῆμα, κόσμημα ἢ τάμα. (Πρβλ. μὲ λ. βρέσιμο (τὸ) — βρεσίδι (τὸ) = τὸ εὔρημα), βαλίσιδι (τὸ) μὲ ἀνάπτυξη τοῦ φθόγου -ι- ἀνάμεσα στὰ δύο συνεχόμενα σύμφωνα. (Πρβλ. μὲ ἴδιο φθογγικὸ ἀνάπτυγμα στὲς λ. Σταθμός ἀντὶ Σταθμός, Τ-ι-μήμα ἀντὶ Τμήμα, βαθ-ι-μός ἀντὶ βαθμός, δόλ-ι-τα (Κρήτη) ἀντὶ δόλτα κλπ.) καὶ βλίσιδι (τὸ) μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ φθόγου -α- ἐπειδὴ κυριάρχησε ὁ πρόσθετος -ι-. 2) Βούλισμα (ρ. βουλιάζω καὶ βουλίζω = καθίζηση, κατάρρευση (Ι. Σταματάκος, Λεξ. Ν. Ἑλλ. Γλ. τ. Α' σσ. 821—822), γούλισμα (τὸ) ἀπὸ τροπὴ τοῦ χειλικοῦ σὲ λαρυγγικόν. (Πρβλ. μὲ λ. βλέπω - γλέπω) καὶ γουλιμιὰ (ἢ) = εὐφοροῦ ἔδαφος δημιουργημένο ἀπὸ προσχώσεις (Σουλιμοχώρια Τριφυλίας (Μεσσηνίας). Ἀπὸ τὴν λ. βούλισμα (τὸ) δημιουργήθηκαν οἱ τύποι βουλισίδι (τὸ) - βουλ'σίδι (τὸ) (Πρβλ. μὲ λ. χρεῖσμα - χρεῖσίδι - χρ'ασίδι = σπιτικὸ ἐργαλεῖο, σκεῦος γενικὰ) καὶ βλυσίδι (τὸ) (Πρβλ. μὲ τύπους οἰκογενειακοῦ στὰ Ἑπτάνησα καὶ ἄλλοῦ Βουλισμάς - Βλυσμάς - Βλησμάς (ἀνορθ.) ἀπὸ μετάθεση τοῦ φθόγου -υ- ὁπότε ἡ δίφθογγος -ου- ἔχασε τὴν φωνητικὴν της. Ὅστε βλυσίδι (τὸ) = εὐφοροκομμάτι γῆς, καρπερὸ χωράφι. (Πρβλ. μὲ λ. «λαχίδι» (ἀντὶ «λαχνίδι») = μικρὸ χωράφι προερχόμενο ἀπὸ κληρονομιά (= λαχνὸς Μάνη καὶ ἄλλοῦ). Ἡ λ. βούλισμα (τὸ) μὲ συνεχδοχικὴ ἐρμηνεῖα σημαίνει βαθούλωμα, λάκκος (Ι. Σταματάκος δπ. παρ. σ. 821), ὁπότε μὲ τὴν ἴδια ἐρμηνεῖα βουλισίδι (βλυσίδι) (τὸ) = τὸ κοῦλο (βαθουλωμένο) χρυσὸ νόμισμα ὅπως ἦταν τὸ κυρίαρχο γιὰ πολλοὺς αἰῶνες «κωσταντινάτο φλουρί» καὶ κατὰ ἐπέκταση ἢ μεγάλη ποσότητα σὲ τέτοια νομίσματα, ὁ θησαυρὸς καὶ Βλυσίδης (γνωστὸ οἰκογενειακὸ συναντώμενο ὡς Βλησίδης) = ὁ κάτοχος πολλῶν χρυσῶν νομισμάτων, ὁ χρηματιστής, ὁ ἀργυραμοιβός, ὁ τοκιστής, ὁ «λεφτάς», ἢ ἀκόμα καὶ ὁ ἀναπάντεχα πλούσιος ἀπὸ τὴν εὕρεση κρυμμένου θησαυροῦ. Στὸ ἔρημο σήμερα χωριὸ Σούλι τῆς Τριφυλίας (Μεσσηνίας) χρησιμοποιοῦσαν παλιὰ τὴν λ. «θησαυρίδι» (τὸ) γιὰ κάτι τὸ ἀπροσμέτρητο (στερ. φρ. «οἱ ἐλιές ἔχουνε θησαυρίδι» (πολὺ καρπὸ), «πέσανε πουλιὰ στὸν κάμπο θησαυρίδι» κλπ.). Στὸ ἴδιο χωριὸ ἔλεγαν καὶ τὴν εὐχὴ «βλυσίδι νὰ γένει» γιὰ τὴν προικίω δωρεὰ καὶ τὸ νιόσπαρτο χωράφι. Συμπέρασμα: Ἀπὸ τὴν δλη ἔτυμολογικὴ καὶ σημασιολογικὴ ἐξέταση προκύπτει ὅτι ἡ σωστὴ γραφὴ τῆς λ. εἶναι βλίσιδι (τὸ) καὶ βλυσίδι (τὸ) μὲ «σύμφυτη» θὰ λέγαμε ἐρ-

μηνεῖα = τὸ κάθε τι ποῦ ἔχει ἢ ἀναμένεται νὰ ἔχει μεγάλη ἀξία, ἀπόδοση ἢ σημασία καὶ κατὰ ἐπέκταση ἢ διαπιστούμενη ἢ προσδοκώμενη ἀφθονία σὲ χρῆμα ἢ ἄλλα ἀγαθὰ.

68. «Ἄνοφελετή» (ἀντὶ ἀνοφειλετή) = μὴ ἐξοφλητέα.

69. Τὸ τοπωνύμιον «Κούλα (κούλια) τοῦ Φράνγου (Φράγκου)» εἶχε δημιουργηθεῖ ἀπὸ ὑπάρχοντα στὴν ἐκεῖ παραλία ὀχυρωμένο πύργον (τ. KULE) χρονολογούμενον ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Φραγκοκρατίας. Ὁ Β. Δ. Ζῶτος - Μολοσσός (ὄπ. παρ. σ. 34) τὸν ἀναφέρει μὲ τὴν ὀνομασίαν Γκονέμι.

70. Τὸ τοπωνύμιον «τρύπα τοῦ κατεργάρη» θὰ ἀντιπροσώπευε κάποια παραθαλάσσια σπηλιά σχετιζόμενη μὲ κάποιον «κατεργάρη», ὅπως ὀνόμαζαν στὰ μεσαιωνικά χρόνια τὸν κωπηλάτη τοῦ στενόμακρου πειρατικοῦ πλοίου «κάτεργον».

71. «Τὴν ἄκρη τοῦ ποταμιοῦ» δηλαδὴ τῆς Νιβίτσας ἢ τῆς Παύλας ποῦ χύνονταν στὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Ἑξαμιλίου (Κ. Θεσπρωτός — Α. Φαλλίδας, ὄπ. παρ. σ. 89).

72. Μὲ τὸν προσδιορισμὸ «ἢ μπάντα (πλευρά) πρὸς τὸ πέλαγον τὸ ἀρμυρὸ (...)

καὶ τὸ πέλαγον τὸ γλυκὸ» ἐννοεῖ ἀντίστοιχα μέρη ποῦ βρίσκονταν πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀνοιχτῆς θάλασσης καὶ τῆς λιμνοθάλασσης.

73. «Μέρος μεροδήγκια» μὲ ἐπανάληψη (λόγω κακογραφίας) τῆς ἴδιας λέξεως, ἀντὶ «μέρος (τοποθεσία) Βίγκια». Ὅστε τὴν λ. βίγκι (τὰ) νεκροκρέδδατο, δὲν τὴν χρησιμοποιοῦσαν μόνο στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀργυροκάστρου ὅπως ἀναφέρει ὁ Ε. Μπόγκας (ὄπ. παρ. τ. Β' σ. 12) παραπέμποντας στὸν Α. Μαριμόπουλον. Τὴν ἴδια λέξιν τὴν εἶχαν μεταφέρει ξεριζωμένοι Βορειοηπειρωτῆες στὰ Σουλμοχώρια τῆς Τριφυλίας (Μεσσηνίας). Στὸ χωριὸ Σούλι ἔλεγαν γιὰ τὸν γωθρὸ, τὸν ἀργοκίνητο, πὼς «πάει βίγκι - βίγκι», δηλαδὴ σὰν τὸν νεκροπομπὸ ποῦ ἀργαπατοῦσε κρατώντας ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρην τὸ νεκροκρέδδατο ποῦ τὸ ἔλεγαν «ξυλοκρέδδατο». Ἐλεγαν ἀκόμη καὶ τὴν κατάρη: «Μπὰ ποῦ νὰ σὲ πᾶνε (ἢ τὸν πᾶνε) στὸ ξυλοκρέδδατο!».

74. «Μαντές» = ὑπόθεσις, ζήτημα (τ. MANDE).

75. «Κουσαρής» ἀντὶ Κουσαρῆς. Οἰκογενειακὸ ποῦ συναντᾶμε σήμερον συχνὰ στὴν γειτονικὴ Κέρκυρα.

76. Στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας οἱ προεστοὶ ἐκδίκαζαν ὄχι τὰ μεταξὺ χριστιανῶν διαπραττόμενα ἐγκλήματα μὲ ἐξαιρέσει ἐκεῖνα ποῦ ἔθιγαν καίρια τὴν κρατικὴν κυριαρχία ἢ γενικότερα ζωτικὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τοῦ τουρκικοῦ δημοσίου. Αὐτὴ τὴν γενικὴ ρύθμιση ὁ Α. Σπύρου (ὄλ. παραπ. σημ. 30) τὴν θεωρεῖ ὡς προνόμιον τῶν προεστών τῆς Χιμάρας.

77. «Κεπαρότης» (ἀντὶ Κηπαριώτης), ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωριὸ Κηπαρό, γενέτειρα τοῦ Συνταγματάρχου Χωροφυλακῆς Γεωργίου Στεφάνου (1824—1901), ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστῆς τῆς Ἡπειρωτικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1878. Γιὰ τὴν δράσιν του ὄλ. Μιλτ. Δ. Σεῖζάνη, Ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1878 ἐν Μακεδονίᾳ, Ἡπειρῶ καὶ Θεσσαλίᾳ, ἐν Ἀθήναις 1878 σσ. 128—146, Γεωργίου Π. Κρέμου, Νεωτάτη Γενικὴ Ἱστορία, Ἀθήναις 1890 τ. Δ' (συμπληρωματικὸς τῆς Γενικῆς Ἱστορίας τοῦ Α. Πολυζωΐδου) σσ. 1201—1205, Ἐπαμ. Κ. Κυριακίδου, Ἱστορία τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ (1832—1892) Ἀθήναις 1892 τ. Β' σσ. 571—573, Χρήστου Χρηστοβασίλη, Ἀπόπειρα δημιουργίας ἐπαναστατικῶν ἀπελευθερωτικῶν κινήματων εἰς τὴν Ἡπειρον κατὰ τὸ ἔτος 1878, ἐφημ. «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον» φφ. 44/14-11-1936 καὶ 45/12-12-1936, Κων. Ἀντωνίου ὄπ. παρ. τ. Β' σσ. 678—680 καὶ Ναπ. Στ. Δοκανάρη (Ταγματάρχου Χωροφυλακῆς), Ἡ Χωροφυλακὴ στὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878, περ. «Ἐπιθεώρησις Χωροφυλακῆς» 9 (1978) σ. 715.

78. Μουτζίκος ἦταν ἴσως τὸ ὑποκοριστικὸ ἐπαγγελματικὸ παράνομα τοῦ παι-

διοῦ του ἐπειδὴ παλιά θὰ εἶχε ναυτολογηθεῖ σὲ πολὺ μικρὴ ἡλικία ὡς μοῦτζος (μοῦτζος ἰταλ. MOZZO) καὶ ἔτσι θὰ ἔμεινε γνωστὸς ὡς «μουτζίκος» (= μικρὸ ναυτόπουλο). Κάτι τέτοιο διαφαίνεται σὲ ἄλλα σημεῖα τῆς διαθήκης (βλ. παραπ. σημ. 57 καὶ παρακ. 88). Σύμφωνα μὲ ρητὴ διαβεβαίωση τοῦ Χιμαριώτη κ. Αἴαντα Σπυρομίλιου, τὸ «Μουτζίκος» εἶναι ἄγνωστο στὴν γενέτειρά του καὶ στὴν γύρω περιοχὴ ὡς κύριο ὄνομα ἢ ὑποκοριστικό. Δὲν ἀποκλείεται ὡστόσο νὰ ἔχουμε ἐδῶ ὑποκοριστικό ἀπὸ τὸ Δῆμος - Δημούτζης - Μούτζης - Μουτζίκος (Πρβλ. μὲ οἰκογενειακὰ Μούτσης, Νοῦτσος (Γιάννης - Γιαννοῦτσος)).

79. Καῖσκος ἀντὶ Καῦσαρ.

80. «Ἀνιμήραγους» (ἀντὶ ἀνεμοίραγους) = κληρονόμους «ἐξ ἀδικιρέτου».

81. «Παρισήα» ἀντὶ «παρρησία», ὅπως συναντᾶμε στὰ ἐγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν λ. παρουσία (καὶ ρ. παρρησιάζομαι). Ἐδῶ ἔχει τὴν σημασία τῆς ἰεραρχίας, τῆς ἐπιμνημόσυνης δέησης. Τὴν λ. «παρρησία» μὲ τὴν ἴδια σημασία τὴν συναντᾶμε στὴν διαθήκη κάποιου Κων/νου Π. Πογιατζῆ (Μπογιατζῆ) καὶ τῆς γυναίκας τοῦ Παρασκευῆς τὸ γένος Σέρφου, γραμμὴν τὴν 1-1-1810 στὴν Σαλαμίνα καὶ ἐπικυρωμένη ἀπὸ τὸν Αἰγίνης, Πόρου καὶ Ὑδρας Ἀμβρόσιο (ΓΑΚ, Ἐκτακτοὶ Ἐπίτροποι, φ. 19 ἐγγρ. 6—8 Ἰουνίου 1828).

82. «Κακουμῆα» ἀντὶ Κουκαμιά. Δηλαδή τὸ ὄριον Μοναστήρι τὸ εὑρισκόμενο πάνω στὸν δρόμο Ἀγίων Σαράντα — Χιμάρας καὶ σὲ ἀπόσταση 2 ὡρῶν πεζοπορίας ἀπὸ τὸ ἐνδιάμεσο χωριὸ Λούκοβο (Β. Δ. Ζῶτος - Μολοσσός ὅπ. παρ. σ. 35).

83. Τὸ χωριὸ Πικέρνι βρίσκεται πάνω στὸν ἴδιο δρόμο, σὲ ἀπόσταση 2 ὡρῶν πεζοπορίας ἀπὸ τὸ Λούκοβο καὶ 4 ἀπὸ τὴν Χιμάρα. Ἡ ὀνομασία του ἔχει θυζαντινὴ προέλευση. Πικέρνης ἢ Ἐπικέρνης (ἐπὶ + κερνῶ ἀπὸ τὸ ἀρχ. κεράνυμι) ἦταν ἀξίωμα 14ου βαθμοῦ, ποὺ δινόταν στὸν οἰκιστὴ τοῦ Αὐτοκράτορα. Ἡ ὀνομασία τοῦ παραπάνω χωριοῦ ἴσως ἔχει σχέση μὲ τὸν Σουλτᾶν Ἐπικέρνη, αὐτοκρατορικό Ἐπίτροπο στὰ Γιάννενα κατὰ τὴν 2ετία 1318—1320 (Π. Ἀραβαντινός, Χρονογραφία τ. Β' σ. 290). Τὸ 1875 ξεριζωμένοι Πικερνῶτες δημιούργησαν σὲ ἀνάμνηση τοῦ χωριοῦ τους τοὺς οἰκισμοὺς «Νέο Πικέρνι» καὶ «Μικρὸ Πικέρνι» ἀντίστοιχα στὴν Μανωλάδα τῆς Ἠλείας καὶ τὴν Μαντινεία τῆς Ἀρκαδίας (Λ. Σπύρου ὅπ. παρ. σ. 47).

84. Στὴν περιοχὴ τοῦ χωριοῦ Κηπαρὸ ὑπῆρχαν δυὸ Μοναστήρια, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται χωρὶς νὰ τὰ κατονομάζει ὁ Β. Δ. Ζῶτος - Μολοσσός (ὅπ. παρ. σ. 85). Τὸ χωριὸ αὐτὸ βρίσκεται σὲ ὑψόμετρο 600 μέτρων πάνω ἀπὸ τὴν θάλασσα καὶ σὲ ἀπόσταση 2 ὡρῶν πεζοπορίας ἀπὸ τὸ Παλέρμο καὶ 4 ἀπὸ τὴν Χιμάρα.

85. Μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ «αρχὴ γκερέας» (Ἀρχιερέας) ἐννοεῖ τὸν προκαθήμενο τῶν ἐνωμένων ἀπὸ τὸν προηγούμενο χρόνο (1830) Ἐπισκοπῶν Δρυϊνουπόλεως καὶ Χιμάρας (βλ. Μητροπολίτου Ἀθηναγόρα ὅπ. παρ. σ. 47 σημ. 7). Μέχρι τότε ἡ Ἐπισκοπὴ Χιμάρας ἦταν ἀνεξάρτητη. Τελευταῖος Ἐπίσκοπός της ἀναφέρεται τὸ 1830 μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ «μόνης Χιμάρας» ὁ Παῖσιος Ἀργυροκαστρίτης (Π. Ἀραβαντινός, Χρονογραφία Β' σ. 178).

86. Δυσανάγνωστη λέξη (ἴσως ἡ λ. «συγκεντρώνονται»).

87. Δυσανάγνωστη φράση.

88. Ὡστε ὁ διαθέτης ζῶσε μαζί μὲ τὰ παιδιὰ του Κώστα καὶ Καῖσκο. Ἄλλη μιὰ ἐνδειξὴ ὅτι ὁ Μουτζίκος ἔλλειπε ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰτὶ ἦσαν ἴσως θαλασσινὸς ταξιδευτὴς (βλ. παρ. σημ. 57 καὶ 78).

89. Πάνω ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸ κείμενο ὑπάρχουν 7 σειρὲς σὲ παλαιοτουρκικὴ γραφὴ.

90. Ὁ Π. Ἀραβαντινός (Χρονογραφία τ. Β' σ. 177), ἀναφέρει ὅτι οἱ Χιμαριῶτες «διήλθον ἐν ἡμιανεξαρτήτῳ τρόπῳ τὴν τουρκοκρατικὴν ἐποχὴν, νεμόμενοι ἀξιο-

λογώτατα προνόμια». Ἐδῶ ὁμως βλέπουμε ὅτι χαρακτηρίζονται «ραγιάδες», δηλαδή ὑπόδουλοι ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀλύτρωτοι Ἕλληνες. (βλ. παρ. σημ. 30 καὶ παρακ. 137).

91. «Ναχαέ» (ἀντὶ ναχαγιέ) = ἐπαρχία (τ. NAHAYIE).

92. Σὲ πῖνακα ποῦ δημοσιεύει ὁ Π. Ἀραβαντινοῦς (Χρονογραφία τ. Β' σ. 292), σημειώνεται ὅτι ὁ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων Μεχμέτ Ρεσίτ (Κιουταχῆς) ὅταν ἔγινε (1831) Ρούμελη Βαλεσῆς, τὸν διαδέχθηκε ὁ Σελήμ πασᾶς. Σημειώνεται ἀκόμη ὅτι τὸν Σελήμ διαδέχθηκε τὸ 1832 ὁ Ἰμὴν πασᾶς (γιὸς τοῦ Κιουταχῆ). Ἐδῶ ὁμως βλέπουμε τὸν τελευταῖο πασᾶ Ἰωαννίνων ἀπὸ τὰ μέσα τοῦλάχιστον τοῦ 1831.

93. «Σαντικᾶτι» = καλή, ἄδολη συμπεριφορὰ (τ. SADAKAT).

94. «Χατνῆς» = ἄπιστος (τ. HAIN). Οἱ Τούρκοι ἀποκαλοῦσαν τοὺς κλέφτες «χατνῆδες», «χαϊντούτηδες» (σλ. HAYDUK = ἀντάρτης, καταδιωκόμενος) καὶ «γιατάκηδες» (τ. YATAK = πρόχειρο κρεβάτι, «τσαρδάκι» καὶ συνεκδ. πρόχειρο λημέρι).

95. Γιὰ τὴν ἀνταρσία τὸ 1831 τῶν Τσάμηδων στὶς ἐπαρχίες Παραμυθιάς καὶ Φιλιατῶν καὶ τὴν συντριβὴ τους ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμὴν πασᾶ στὴν Βελτζίστα καὶ τὸν Ἅγιο Δονάτο, βλ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογραφία τ. Α' σσ. 390—431.

96. «Ἄφερομ» = μὰ τὴν ἀλήθεια, μπράβο! (τ. AFERIM).

97. «Μεμνούνης» = ἱκανοποιημένος (τ. MEMNUM = ἱκανοποίηση).

98. «Χιντζίρηδες» = κακοί, ἄθλιοι (τ. HINZIR).

99. «Νιέτι» = πεῦσμα (τ. NIYET).

100. «Κιουλικτλίτικα» = διαλεκτὰ, ἐσλεκτὰ (τ. KULAKLIK).

101. «Μιλλέτι» = ἔθνος, φυλὴ (τ. MILLET).

102. «Μεχτερτίσουν» = μετανοήσουν (τ. MEHTER = μετάνοια).

103. «Χισμέτι» = καλωσύνη (τ. HIZMET).

104. Τοὺς χαρακτηρίζει μὲ ἐπικασμὸ «γκατληδες» δηλαδή «μαύρους καὶ ἄραχνους» σὰν τὴν «γκατλα» ὅπως ὀνόμαζαν στὴν Ἡπειρο τὸ ὁμοιόχρωμο ἀγριοπούλι, τὸ γνωστὸ καὶ ὡς «κουρούνα» (ἀρχ. κορώνη).

105. Τὰ Μπιτιόλια (Μοναστήρι) ἦταν ἡ ἔδρα τοῦ Ρούμελη Βαλεσῆ, δηλαδή τοῦ ἀνώτατου πολιτικοστρατιωτικοῦ ἀξιωματοῦχοῦ στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα.

106. «Μετρεκουντέτι» = περιγιάλι (κατὰ λέξη «δράχος μέσα στὴν θάλασσα», «περιγιάλι δυνατό», Ἄλβ. BREGDETI, ANEDETI E FORTE) ὀνομαζόταν ἡ περιοχὴ τῆς ἐπαρχίας Χιμάρας ἀπὸ τὸ Πικέρνι μέχρι τὴν Παλάσα. Περιλάμβανε 3 ἑλληνόφωνα πικραλιακά χωριά καὶ 7 ἄλβανόφωνα μεσόγεια (B. Δ. Ζῶτος - Μολοσσὸς ὅπ. παρ. σ. 100).

107. «Χατρδουατζήδες» = χαίρετε προσκυνητοί, χαίρετε ὑπήκοοι (τ. HAIR DUAGI).

108. «Καζᾶς» = Νομὸς (τ. KAZA).

109. «Σαδακατλίκι» = νομιμοφροσύνη, ἄδολη ὑπακοή (τ. SADAKATLI).

110. «Ἰραντές» = εἰδικὴ ἀναφορὰ (τ. IRADE).

111. «Χουζούρι» = θέληση, ἡσυχία (τ. HUZUR).

112. «Ναζάρι» = προνόμιο (τ. NAZAR).

113. Ὁ χαρακτηρισμὸς «ροδόχρους πέπλος» ὑπονοεῖ τὸ ὁμοιόχρωμο λάδαρο τῆς ἐπανάστασης τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843.

114. Τὸ παράσημο (ἓνας σταυρὸς μὲ τὰ ἄκρα του πάνω σὲ δάφνινο στεφάνι) ἀπὸ τὴ μιὰ ὄψη φέρει τὴν ἐνδειξὴ «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΘΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ» μὲ τὸν βασιλικὸ θυρεὸ στὴ μέση, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη «3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1843».

115. Ἐννοεῖ τὸν καταγόμενον ἀπὸ τὴν Ξερακιά τοῦ Βάλτου ὀπλαρχηγὸ τοῦ 21 Σω-

τήρη Στράτο, έναν από τους αρχηγούς της επανάστασης του 1836 στην Ακαρνανία.

116. Έννοει τον καταγόμενο από την Δούνιστα (σημ. Σταθά) του Βάλτου όπλαρχηγό του '21 και τότε Συνταγματάρχη Ανδρέα Ίσκο.

117. Έννοει τον καταγόμενο από το Σύντεκνο του Βάλτου όπλαρχηγό του '21 και τότε Συνταγματάρχη Γιαννάκη Ράγκο.

118. Έννοει τον καταγόμενο από την Περαιτιά της Βόνιτσας όπλαρχηγό του '21 και τότε Συνταγματάρχη Θεωράκη Γρίβα.

119. Έννοει τον Σουλιώτη αγωνιστή του '21 και τότε Ταγματάρχη Μητρο Βάγρια.

120. Έννοει τον Αθανάσιο Λιδωρίκη τον οποίο ή μεταπολίτευση του 1843 τον έβηκε Νομάρχη Φθιώτιδος.

121. Η Οροφυλακή ιδρύθηκε το 1838 με σκοπό την διατήρηση της δημόσιας ασφάλειας και την φρούρηση των συνόρων. Το 1854 διαλύθηκε και το προσωπικό της μετατάχθηκε στην «Επικουρική Χωροφυλακή» και τα νεοσύστατα τότε «Τάγματα Ακροβολιστών».

122. Έννοει τον καταγόμενο από την Λήμνο αγωνιστή του '21 και τότε Ταγματάρχη Τριαντάφυλλο Τζουρά (αναφέρεται και ως Τζιουράς και Τσουράς), ο οποίος υπήρξε ένα από τα πρώτα στελέχη της Οροφυλακής μαζί με τον Κασομούλη. (Βλ. Ν. Κασομούλη, Ημερολόγιον, Επιμέλεια - εισαγωγή - σχόλια Έμμαν. Πρωτοψάλτη, Αθήναι 1968 σσ. 71 κ.έ.).

123. Βλ. κείμενο όρκωμοσίας στις έφημ. «Ελπίς» (έκτακτο παράρτημα της 3-9-1843), «Ζέφυρος» φ. 140/3-9-1843 και «Αιών» φ. 468/8-9-1843.

124. Ο Σπύρος Μίλιος διετέλεσε Αρχηγός Χωροφυλακής από 6-9-1843 μέχρι 8-11-1843 και από 21-12-1843 μέχρι 12-2-1844. (Βλ. Άνωνύμου: Οί Αρχηγοί της Ελληνικής Χωροφυλακής (1833—1973), περ. «Επιθεώρηση Χωροφυλακής» 4 (1973) σ. 318).

125. Το διάγγελμα αυτό έχει σχέση με την επανάσταση των Λιάπηδων του Κουρδελιού με αρχηγό τον Γκιουλέκα (Γκιώνη Λέκα) και την εξέπλωσή της στις περιοχές Αυλώνας, Τεπελενίου, Αργυροκάστρου, Πρεμετής, Παραμυθιάς, Φιλιατών και Μαρμαρικού. (Βλ. Π. Άραβαντινοῦ, Χρονογραφία τ. Β' σσ. 408—414).

126. Δυσανάγνωστη λέξη.

127. Ο Σεβδάλ ήταν ο 10ος μήνας του τουρκικού ήμερολογίου και αντιστοιχοῦσε με τον Οκτώβριο. Το διάγγελμα εκδόθηκε δύο περίπου μήνες μετά την ήττα των επαναστατών (29 Αύγουστου 1848). Οί Τούρκοι λοιπόν ανησυχούσαν μήπως αναζωπυρωθεί ή επανάσταση. Γι' αυτό και κινητοποίησαν ισχυρές δυνάμεις από στεριά και θάλασσα ζητώντας παράλληλα και την βοήθεια του χριστιανικού στοιχείου με άπώτερο όπως φαίνεται σκοπό να το απομονώσουν από τους επαναστάτες.

128. Το χωριό Βοῦνος είναι το πρώτο στη διαδρομή μετά την Χιμάρα προς τα δυτικά χωριά της (Λιάτες, Δρυμάδες, Παλάσα, Δουκάτες). Πριν από το 1940 είχε 550 σπίτια και 2.500 περίπου κατοίκους. Μετά τον πόλεμο είχε περίπου 200 σπίτια και 1.000 κατοίκους (Λ. Σπύρου όπ. παρ. σ. 29).

129. Σέ πίνακα Βορειοηπειρωτών αγωνιστών του '21 που έχει δημοσιεύσει ο Λ. Σπύρου (όπ. παρ. σσ. 244—249) περιλαμβάνεται και ένας Αθανάσιος Λάμπρου — Χιμαριώτης, ο οποίος πρέπει να είναι το ίδιο πρόσωπο με τον έδῶ αναφερόμενο.

130. Η «καταγραφή» αυτή δρισχόταν μέσα στα πλαίσια των χρονολογούμενων από το 1856 «μεταρρυθμίσεων» της Πύλης, τις όποιες ο Β. Δ. Ζῶτος - Μολοσσός (όπ. παρ. σ. 107) χαρακτηρίζει ψεύτικες και παραπλανητικές για την Εδρώπη.

131. «Ταλιμάτι» = ἄσκηση, παιδεία, ποινή καὶ συνεκδ. ποινικός νόμος, κώδικας ποινικῶν διατάξεων (τ. TALIMAT καὶ TALIMATI).

132. Τὸ ἕνα μπουγιουρντί εἶναι τὸ δημοσιευόμενον (α/α 6) ἔγγραφο γιὰ τὸ ὁποῖο μαθαίνουμε ἐδῶ ὅτι ἀναιρέθηκε ἀπὸ μεταγενέστερο ποῦ ἔμεινε καὶ αὐτὸ ἀνεπικύρωτο ἀπὸ Σουλτανικὰ διατάγματα.

133. Ἐδῶ πιά γίνεται καθαρὰ λόγος γιὰ προνομιακὴ μεταχείριση τῶν Χιμαριωτῶν στὸν φορολογικὸ τομέα. Γιὰ τὴν παροχὴ διοικητικῶν προνομίων ἢ ἀμφιβολία ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει μιὰ καὶ οἱ Χιμαριῶτες χαρακτηρίζονται (ὅπως εἶδαμε παραπάνω) «ραγιαῖδες». Ἄν ἦταν ἡμιανεξάρτητοι ὅπως τοὺς ἀναφέρει ὁ Π. Ἀραβαντινός, τότε θὰ χαρακτηρίζονταν «φόρου ὑποτελεῖς» μὲ τὸν λεγόμενον «Προνομιακὸ Χάρτη» τῆς Πύλης, ὅπως καὶ οἱ κάτοικοι τῆς ἡμιαυτόνομης ἀπὸ τὸ 1830 Σάμου (βλ. Δημ. Μπαλλᾶ («Ἀνθυπασπιστὴ Χωροφυλακῆς»), Τὸ ἀστυνομικὸ καθεστῶς τῆς Ἡγεμονίας τῆς Σάμου (1834—1913), περ. «Ἐπιθεώρηση Χωροφυλακῆς» 13(1982) σ. 631). Στὸ ἐδῶ ἔγγραφο βλέπουμε ὅτι τέτοιος «Χάρτης» δὲν εἶχε ἐκδοθεῖ ποτὲ γιὰ τὴν Χιμάρα.

134. Ἡ παρέμβαση τοῦ Σπυρομίλιου στὴν ἐξόφληση τῆς συναλλαγματοπικῆς, ὀφείλεται στὸ ὅτι εἶχε ὑπηρετήσει στὴ Μοιραρχία Πρεβέζης.

135. Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία» συγκροτήθηκε σὲ σῶμα στὴν Ἀθήνα στὶς 25 Μαρτίου 1906. Ἰδρυτικὰ μέλη τῆς ἦταν οἱ Γεώργιος Δαούρας, Γεν. Δ)ντὴς ΣΠΑΠ (Συδηροδρόμων Πειραιῶς - Ἀθηνῶν - Πελοποννήσου), Σπύρος Σπυρομίλιος, Ὑπομοίραρχος, Βασίλης Μελάς, Ἀνθυπίαρχος, Χρῆστος Χρηστοδασέλης, λόγιος, Χαρίλαος Λιάμπης, Ἀνθυπίαρχος, Μιλτιάδης Πανταζῆς, Ὑφηγητὴς Πανεπιστημίου, Χρῆστος Χρόνης, Ὑπολοχαγὸς Οἰκονομικοῦ, Περικλῆς Καραπάνος, Δικηγόρος, Παναγιώτης Δαγκλῆς, Ἀντισυνταγματάρχης Πυροβολικοῦ, Χρῆστος Μαλάμος, Ταγματάρχης Μηχανικοῦ, καὶ Ἀδερῖνος Ἀδέρωφ, πολιτευτὴς. Πρόεδρος ἐκλέχθηκε ὁ Π. Δαγκλῆς, μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα πατριωτικῆς ἐξαρσης. (βλ. Ἀθ. Τσεκούρα, Ἀναμνήσεις ἀπὸ τοῦ 98ου ὑφώματος, Ἀθήναι 1979 σσ. 115 κ.έ.).

136. Ὁ Ἀγγελὸς Φορέστης ἦταν τότε Πρόξενος τῆς Ἑλλάδας στὰ σκλαδωμένα Γιάννενα. Γιὰ τὴν στάση του ἀπέναντι στὸν Ἡπειρωτικὸ ἀγῶνα βλ. Ἀ. Τσεκούρα ὅπ. παρ. σσ. 141—142 καὶ Κ. Ἀντωνίου ὅπ. παρ. τ. Β' σσ. 906—907.

137. Ὁ ἀναφερόμενος ἐδῶ ὡς Δημ. Ζιτσαῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ Δημήτριος Φιλίππου, δημιουργὸς τὸ 1872 τοῦ «Φιλιτείου» Παρθεναγωγείου Ζίτσας καὶ παραχωρητὴς γιὰ τὶς λειτουργικὲς του ἀνάγκες ἑνὸς μεγάλου κεφαλαίου σὲ εὐρωπαϊκοὺς τίτλους, ποῦ εἶχε ἐτήσια ἀπόδοση 20.000 περίπου γρόσια. (βλ. Γ. Λαμπρίδη, Ἡπειρωτικά Ἀγαθοεργήματα, τ. Α' σ. 32 καὶ Β' σσ. 61—62).

138. Ὁ Σπύρος Σπυρομίλιος ἦταν τότε Βουλευτὴς Ἄρτας. Τὴν ιδιότητα αὐτὴ τὴν διατήρησε μέχρι τὶς παραμονὲς τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ὅταν ξαναγύρισε στὴ Χωροφυλακὴ μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ Ταγματάρχη καὶ μὲ ἐντολὴ τοῦ Ε. Βενιζέλου τοποθετήθηκε στὸ Ἐπιτελεῖο τοῦ Ἀρχηγοῦ Στρατοῦ Ἡπείρου. Τὰ ἐδῶ ἐνημερωτικὰ κείμενα τῶν Δελτινικιῶτη Ε. Τρίφια καὶ τοῦ Ζιτσαῖου Ν. Ευλάνη ἀποτελοῦν ἕνα μικρὸ δείγμα τῆς ἀπήχησης ποῦ εἶχε τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν Ἡπειρο ἀκόμη καὶ στὶς περιοχὲς τοῦ ἀλύτρωτου χώρου τῆς. Μεγάλῃ ἀπήχηση —πανελλήνια αὐτὴ τὴν φορὰ— εἶχε καὶ ἡ κατοπινὴ δράση του στὸν Βορειοηπειρωτικὸ ἀγῶνα τοῦ 1912—1914. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ συμπατριῶτες του στὶς ἐκλογὲς τῆς 6-12-1915 τὸν ἔστειλαν ἀντιπρόσωπό τους στὸ ἐλληνικὸ Κοινοβούλιο.

139. Μητροπολίτης Ἰωαννίνων ἦταν τότε ὁ Γερβάσιος Ὁρολογᾶς, διάδοχος τοῦ Γερασίου Τανταλίδη καὶ προκάτοχος τοῦ Σπυρίδωνα Βλάχου, κατοπινοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος.

140. Ὁ Ἰωάννης Πουτέτσος ἔδρασε κατὰ τὸν Ἡπειρωτικὸ ἀγῶνα ὡς

ἀρχηγός σώματος ἐθελοντῶν ποῦ δημιουργήθηκε με τήν βοήθεια τοῦ Σπύρου Σπυρομίλιου, ὁ ὁποῖος ἦταν καί μέλος τῆς Κεντρικῆς Διοίκησης τῆς «Πανελληνίου Ὀργανώσεως» ποῦ ἰδρύθηκε τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1908 με σκοπό τήν ἠθική καί ὑλική ὑποστήριξη τοῦ ἀλύτρωτου ἑλληνισμοῦ. Στόν Σπυρομίλιο εἶχε ἀνατεθεῖ ὁ τομέας τῆς Ἠπείρου. (Βλ. Κων. Ἀντωνίου ὄπ. παρ. τ. Β' σ. 967 σημ. 104 καί Δ.Ι.Σ., Μακεδονικός Ἀγών, ὄπ. παρ. σσ. 306 κ.έ.).

141. Ἡ ἐπιστολή αὐτή γράφτηκε μετὰ τίς 5-11-1912, ὅταν ὁ Σπυρομίλιος, ἐκτελώντας εἰδικές ἐντολές τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης, κατέλαβε τήν Χιμάρα. (Βλ. Κων. Ἀντωνίου, ὄπ. παρ. τ. Β' σσ. 956—957).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας